

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

XI. évfolyam 3. szám, 2016.március

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Csóka László: A lángok ölelésében (olaj., vászon, 100x75)

Tartalom:

- Ketykó István:Hazatéréseim; (vers) 3
Dr. Koczó József:Partizánvadászat áldozata lett a 16 éves diák; (képes helytörténeti írás) 4-9
Elbert Anita:A fájdalom; (írás) 10
Petrozsényi Nagy Pál:Nyomós érv; (írás) 12
Bemutatjuk:Premierplán - Csóka László "Visszatértem a gyökerekhez"; 14-19
Csáky Károly:A húsvéti ünnepkör szakralitása és profán hiedelemvilága; (képes néprajzi írás) 20-59
Tóth Imre:És a tavaszponton átlép;Megszakadt; (versek) 60
Ádám Tamás:Hosszú hantolás; (vers) 62
Polgár Vera:Pixel, avagy a létezés mámora; (írás) 64-65
Fetykó Judit:A folyók; Hitetlen; (versek) 66
Kő-Szabó Imre:Sakk! Matt!; (írás) 68-69
Horváth Ödön:Áhitat; Bolond idők; Ahol a lét csodás; Augusztusi éj; (versek) 70
Debreczeny György:a világfa gyökerei alatt; (vers) 72
Borsi István:Farsang, fals hang; (vers) 74
Janecskó Györgyi:LUW-843; (írás) 77
Haász Irén:Vérhold; (vers) 78
Kerekes Tamás:-talan...-; (írás) 80-89
B. Tóth Klára:Átvivő; (vers) 90
Kovács T. István:Homok; (írás) 92-94
Székács László:Tükörben; (versek) 96
Maruzs Éva:Honnan származik a Vid név?; (írás) 98-99
Molnár József:Aztán...;Aztán 2...; (versek) 100
Ember István:Ülök a parton; (vers) 102
H. Turi Klára:Kamasz lány...; (vers) 103
Bemutatjuk:A gazdaságnak és a kultúrának kézen fogva kell járnia - beszélgetés Dr. Baráthi Ottóval; 104-110
Riskó Bence:Retrológia; (slam vers) 112-113
Börzsönyi Erika:Hajnalban; (vers) 114
Dobrosi Andrea:Sanszkoldusok; (vers) 115
Pribojszky Mátyás:A különdíj; (írás) 116-117
Kocsis György:Zebegény; (vers) 118
Hörömpő Gergely:A Duna; (vers) 119
Kiss-Simon Miklós:Valahol a határon; (írás) 120
Csáky Károly:Mózes nyomában; (vers) 121
Vasi Ferenc Zoltán:A jövő reményében; (vers) 122
Végh Tamás:Az eljövendő csendre; (vers) 123
Beszámoló:Pereszlényi Gyula (1942-2015) nekrológja;A zentai-budapesti Gál Hedda vehette át az idei Jókai-díjat; 124-131
Programajánló; 132
Sajtóközlemény; 133
Könyvajánló; 134-141
Pályázat; 142
Impresszum; 143

E havi számunkat a százhalombattai festőművész, Csóka László festményeinek képeivel díszítettük. Köszönet a képek közlési jogáért! A Szerk.

Ketykó István: Mostanában fekete lovakkal álmodom

*Összegyűjtött és új versek
(1976 – 2003)*

Ima bocsánatért (2000) ciklus versei

Hazatéréseim

Szügyi barátaimnak.

A hegyek lábamhoz térdelnek
macska módján hozzám dörgölődnek a vizek;
bogáncsok, katángkórók nyaldossák kezeim,
ha hazatérek falumba -
máglyát raknak körém az ismerős utcák
s fellobban bennem gyermekkorom szunnyadó lángja.

Apám háromlábú székén pihen az Isten
a vaskaptafán elkészült a világ
szigorú-szép törvény szerint -
izzadt dunyhák alatt fogant gondolatot
dajkál a párzó hajnal: a szegénység
aszott emlői helyett anyám kenyeret adhat
az éhes szájba
s a köténye mélyén turkáló csöpp kezekbe...

Hányféle hazatérésem is volt már...!

Egyszer májusi rétek jöttek értem
hazahívtak a szüette kerítések illatai
s a gágogó vadliba-rajok
falum népe gyermekként ölelt magához;
tekintetükben láttam sorsom -
nem maradhatok adósuk!

Orgonabokrok kísérnek utamon
kézen fognak a hazafelé tartó
birkák csengőhangjai
s a lábuk kavarta por-köpönyeget
magamra terítve
falumból a város felé ballagok...

Mohora, 1979. március 12.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF**Partizánvadászat ádozata lett a 16 éves diák**

2013 augusztusában az Ipoly-napi ünnepségen találkoztam régi ismerősömmel, Tóth Tiborral, az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium tanárával. Elmondta, hogy a gimnázium 100 éves fennállásáról többek között jubileumi évkönyv kiadásával emlékeznek meg. Megkért, hogy a mikolai öregdiákokat keressem fel, hogy iskolai élményeiket írják le az általa összeállítandó évkönyv számára. Pális Győző tanár úrról tudtam, hogy a háború idején tanult a gimnáziumban, majd eszembe ötlött, hogy Reitinger László is a sági iskola diákja volt. Tóth tanár úrral megbeszéltük, hogy tragikus sorsáról én írok a kiadványba. Írásom tavalý meg is jelent az alábbi tartalommal:

Reitinger László (1928–1944)**A háború áldozata lett a 16 éves gimnazista**

Gyermekkoromban, az 1950/60-as években édesapámtól hallottam, hogy egy fiatal diákot Peröcsény erdőségében a partizánok lelöttek. Közel hét évtized távlatából nehezen rekonstruálható, hogy miként történt ez a tragédia.

A második világháború idején Reitinger István Huszár Károly vámosmikolai uradalmának erdésze volt a kemencei Csarna-völgyben (az erdő egyébként Peröcsény határához tartozott). A vámosmikolai születettek anyakönyvének bejegyzése szerint fia, László 1928. szeptember 9-én született, s az ipolysági gimnázium diákja volt. 1944 szeptemberében léptek 6. évfolyamba a bernecei Gáspár Istvánnal és a palánki Kapás Lászlóval (dr. Gáspár István közlése, 2010). Ezt megelőzően a városban járt megtudni a tanévkezdés időpontját. Kemencéig s vissza gyalogosan tette meg az utat, onnan pedig a MAVART-járáttal.

Az előző napokban az erdészházba alakulatuktól elszökött katonák tértek be, akik kis ennivalót és egy éjszakára az istállóban, szénapadláson szállást kaptak az erdésztől. A csoport – magyarok és szlovákok – rádió kapcsolatot tartott szovjet propagandaadóval. Ugyanakkor nem szerették volna bajba sodorni segítőiket, ezért elfogadták azt a barlangszerű sziklamélyedésben lévő búvóhelyet, melyet a házigazda és fia mutatott nekik. A közeli szikláról a völgyön átvezető utat is szemmel lehetett tartani. A csoport parancsnoka a fiút figyelmeztette, nehogy elárulja őket.

Reitinger László Ipolyságról hazafelé igyekezvén, a völgyben összetalálkozott egy szakasz magyar katonával, akiket a „partizánok” felkutatására küldtek. Laci mit sem sejtve beszédbe elegyedett parancsnokukkal. Ezt látva a szökevények örszeme, jelentette parancsnokának, aki géppisztolysorozatot adott le a közeledőkre. Reitinger László és két katona maradt holtan a helyszínen. (A szlovák anyanyelvű, magyarul is tudó parancsnok az esetet jóval később elmondta egy mikolai személynek, ennek alapján örökítette meg Olexa Józsefné Varjú Ilona: Emlékkönyv egy falu régi életéről/Balassagyarmat, 2000/ című könyvecskéjében.) Gáspár István, az egykori osztálytárs Laci halálának körülményeiről annyit tud, hogy hazafelé menet a völgy két oldalán elhelyezkedő magyar katonák tűzharcába keveredett, s meglöttek őt. Osztálytársai részt vettek Vámosmikolán temetésén.

Néhány hete Peröcsényben jártam gyűjtőúton, s adatközlőm, Együd László (Peröcsény, 1924) is szóba hozta Lacika tragikus halálát. A Peröcsényben általánosan elterjedt vélekedéssel egyezően ő is partizánokat említett halálának okozóiként.

16 éves volt

(Egy évszázad a történelem sodrásában...)

Az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium jubileumi évkönyve
1913–2013

Összeállította: Tóth Tibor; 94. o.)

Idén átgondolva néhány évfordulós eseményt, esetet, ismételten előkerült Reitinger Laci sorsa. Átnéztem a róla szóló írást, meghallgattam tavalý gyűjtésemet, majd a haláleset helyszíne is foglalkoztatott. Darányi

László barátom döbbsentett rá, hogy Laci lelövése nem Kemence és az erdészház között, hanem a Drínó-patak mentén történt.

Darányi László (Peröcsény, 1958) gyerekkorában többször is hallott az esetről édesapjától (Darányi László, 1933), valamint Darányi/Bagara/ András (1901) és Fidel/Seres/ Lajos (1918) nagyapjától. Úgy emlékszik, azt mondták, hogy Reitinger Laci vezette a csendőröket (katonákat) fel a Drínóba a partizánok rejtékhelyéhez. "Libasorba menték oszt Rejtjinger fija vezette őket, ozt ott a drínóji nagy szikláró dum dum golyóvaa fejbe löttik". A drínói-sziklák vagy két kilométerre vannak a Káldy vadászháztól a Magas-Börzsönyben!

Ez a közlés újabb gyűjtésre, újabb kutakodásra inspirált. Ennek összegzését az alábbiakban adom közre. A Csarna-völgyben egy Káldy nevű vállalkozónak vadászkastélya volt, amit a visszaemlékezések szerint ő is építtetett. A vadászati jogot Huszár Károlytól bérelte. A vadászlak mellett egy kisebb épület szolgált az erdész és vadőr családja számára. Itt lakott Reitinger István családjával, két fiával. Laci 16 éves volt, az ipolysági gimnáziumba járt. Az 1944/45-ös tanév azonban a háborús események miatt nem kezdődött el. A Börzsöny hegység kiterjedt erdőségei, a Magas-Börzsöny településektől mentes érintetlensége jó lehetőséget kínált a háború viszontagságaitól megcsömörlött katonaszökevények vagy a gerillaharcra készülő partizánok rejtőzködésére.

A Börzsönyben bujkáló katonaszökevényekről Olexa Józsefné Varjú Ilona vámosmikolai születésű, Balassagyarmaton élt, Vámosmikola és környéke, Balassagyarmat múltjában jó érzékkel búvárkodó ismerősöm 14 éve megjelent, fentebb említett könyvecskéjében írt. Ebben elmondja, hogy 1944 őszén alakulataiktól egyenként vagy kis csoportokban dezertáltak katonák, s közülük akadtak, akik úgy gondolták, hogy a Börzsöny sűrű erdeiben meg lehet bújni, át lehet vészelné a front átvonulását, s majd valahogy haza lehet jutni. Az orosz propagandaadások szökésre, illetve hozzájuk való átállásra kifejezetten biztatták a magyar katonákat. Az egyik magyar alakulat rádiósa szlovák anyanyelvű lévén megértette a felhívást, s hitt is benne. Kapcsolatba lépett az orosz adóval, majd rábeszélte bajtársait a szökésre. Alkalmos időben mintegy negyvenen (!) leváltak alakulatuktól, s bevetették magukat az erdőbe. A további eseményeket a parancsnokká avanszált rádiós maga mondta el egy mikolai személynek, aki jóval a háború után örökösödési ügyben az Ipolyon túl járt, ő pedig tolmácsként segítette ügyintézését. A vámosmikolai szavahihető és jó emlékezőtehetséggel megáldott embertől hallotta az esetet a történetet megíró Olexáné. A volt parancsnok gyilkos cselekedetét ekként indokolta: "Amikor megláttam a katonákkal a fiút, gondoltam, hogy elárult minket. Ha pusztulni kell, akkor inkább pusztuljon egy, mint negyven. A szívem majd megszakadt, mégis lőttem! Láttam, hogy többen elesnek... Elfutottam, riasztottam a társaimat, és gyorsan messzire menekültünk... Az oroszokban csalódtam. Hiába kértem, csak lőszert dobtak le nekünk repülőgépről éjjel, meleg ruhát és élelmet nem... Egyszer dobtak le korpás, fekete, téglalakú orosz kenyeret..." (Olexáné, 48. o.)

A hadtörténet, a csekély magyar fegyveres ellenállás, partizánharc kutatói ebben az időben a hegységben megjelent másik fegyveres csoportról tudnak. A fronttól legtávolabb bevetett Örley Zoltán vezette partizáncsoport ledobásának időpontjaként 1944. október 7-ét és 27-ét adja meg a Magyar ejtőernyős partizánok (Magyar Repüléstörténeti Társaság – A repüléstörténeti konferencia közleményei, 2002; 9-12. o.) című írásos anyag. A 8 fős csoport 6 magyar és 2 orosz-ukrán, valószínűleg a kijevi Ukrán Partizán Iskolán kiképzést nyert fegyveresből állt. Diósjenő közelében a csendőrség bekerítette a csoportot, egy részük fogságba esett. Az esetet Végh József is említi nemrég megjelent könyvében: Nyugat-Nógrád a hadak útján. Figyelemre méltó a partizáncsoportokkal kapcsolatos, az előbbi anyagban olvasható megállapítás: ezeket az embereket nem várta senki, lakossági támogatásra nem számíhattak!

Az Örley-partizáncsoportról és a parancsnokról A magyar antifasiszta ellenállás és partizánmozgalom című Kislexikon is ír (Hadtörténeti Intézet és Múzeum; főszerkesztő: Liptai Ervin; kiadta: Kossuth Könyvkiadó, 1987; 246-247. o.).

A kézikönyv szerint az Örley-partizáncsoport a 4. Ukrán Front alárendeltségében szervezett, speciális feladattal megbízott ejtőernyős csoport volt. 1944. október 7-én este 22 órakor indultak Sztanyiszlavból /Ivanovo-Frankovszk/, és Diósjenőtől alig 100 méterre értek földet. A csoport összetétele: parancsnok: Örley Zoltán; helyettese és rádiós: *Vladimir*; második rádiós: Olga Golovina, *Natasa* fedőnéven; harcosok:

Redner Tibor, Horváth Lajos, a kanadai Tompsó Béla, Patus Zsigmond és Fanczi István.

Leszállásukat észrevették, a csoport felkutatására csendőröket, a rétsági I/III. páncélos pótzászlóalj 4 kutatócsoportját, az esztergomi helyőrség katonáit, valamint német katonákat is bevetettek. A Csarnavölgyben az üldözésükre küldött erőkkel tűzharcot vívtak, majd a csoport visszavonult a sűrű erdőbe, s elrejtőzött. Az élelemért küldött Patus és Fanczi nem tért vissza. A partizánok felkutatására a katonai-karhatalmi erők a hegységet módszeresen átfésülték, és október 20-án a csoportot elfogták. A foglyokat Kóspallagra, Szobra majd Rétságra, október 24-én pedig Budapestre, a Hadik Laktanyába vitték. Innen – a rádiós kivételével – november 8-án a Margit körüti honvéd fogházba, onnan november 12-én a komáromi Csillag erődbe kerültek. Natasát és Rednert kivitték Németországba. Örley és Horváth a gyalogmenetben nyugatra indított csoportból Tany/Tõň községben (ma Szlovákia Nyitrai kerületének Komáromi járása) megszökött.

A csoport parancsnoka, ifj. Örley Zoltán (Nagyvárad, 1919. nov. 22.– ?), hivatásos katona 1943. január 15-én került szovjet fogságba. Elvégezte a krasznogorszki antifasiszta iskolát, s egyik aláírója annak a felhívásnak, melyet a 27. számú tiszti tábor intézett a magyar hadsereghez. 1944 január és május között a Dékán Sándor vezette fegyveres csoport tagja. Szökése után a Zseleznyak-osztagban Zsdanov parancsnoksága alatt harcolt. Főhadnagyi rendfokozatát a Magyar Honvédségben is elismerték. 1948-ban külföldre távozott, Párizsban telepedett le.

90 év körül járó perőcsényi születésű adatközlőim elmondása alapján a 70 éve történt tragikus esemény így rekonstruálható:

Együd László (1924) és Laczó Géza (1925) úgy tudja, hogy a *partizánok* megfordultak Perőcsényben is, afelől érdeklődtek, hogy van-e ott katonaság. Perőcsényből a Csarnába mentek. Itt Káldyt és Huszárt keresték. Káldyt magukkal vitték, a Huszárt lefogták, csak este engedték el. Azzal bízták meg, hogy toborozzon részükre segítséget, mezítláb ment be Perőcsénybe. Létszámukat Együd Laci bácsi 6-7 főre teszi.

Káldy Jenő (úgy hallottuk, ez volt a keresztneve), a Szürke Taxi tulajdonosa, zsidó volt; kevéssé valószínű, hogy budapesti lakosként 1944 októberében legálisan a Csarnában tartózkodott... Sokszor meghallgattuk azt a tragikus történetet, hogy a vészterhes nyilas uralom idején lakásának titkos helyiségében befalazva rejtőzött. Hűségese házvezetőnője egy apró nyílason keresztül rendszeresen élelemmel, vízzel látta előt. A nyilasok, miután hasztalan keresték a közismert, gazdag taxivállalat-tulajdonost, letartóztatták a házvezetőnőt. Nem bántották ugyan, de hetekig nem engedték ki. Mire kiengedték, a gazdája már nem volt az élők sorában... (Bezeczky Árpád és Bukri Julianna kiegészítése, Bernecebaráti)

Bukri Józsefné Varga Eszter (1924) apósától hallotta, hogy a perőcsényi községházán a csendőrök erdészeket, erdei munkásokat és levendéket szedtek össze, hogy partizánvadászatra vigyék őket a túlsó hegybe (a Csarnavölgybe). Emlékezete szerint ez október elején történhetett. A csendőrök a Káldy-kastélyba mentek, mivel úgy tudták, hogy ott vannak a repülőgépről kiugrált partizánok. Egy bőrkabátos férfit is láttak, aki megbújt az erdőben.

Együd László szerint katonák indultak a partizánok keresésére. Reitinger István fia, a Laci gyerek látta őket, tudta hová bújtak. Együtt ment a katonákkal, de egy híd alá rejtőzött partizán lelőtte őt. Harc alakult ki, a partizánokat állítólag egy nő vezette. Adatközlőm is megfordult később a területen, ahol talált egy fegyvert (golyószóró vagy géppisztoly volt) egy tört és egy táskát. A lőfegyvert később leadta a rendőrségen. Laczó Géza bácsi elmondása szerint is katonák keresték a partizánokat, Reitinger Pista bácsiék segítségét is kérték. Előbb a Godó-rét környékét fésülték át. Lacit magukkal vitték: kényszerítették, hogy velük menjen. Majd a Drínóban, a vasút mellett haladtak fölfelé. Laci lefeküdt egy nagy kő mellé, de észrevették és lelőtték. Az eset délelőtt történt, a szülők csak délután tudták meg, hogy mi történt fiukkal. A partizánok talán felvidékiek voltak, egy sebesültet is vittek magukkal. A Hangyásnál, a kettős-kúti kunyhónál tanyáztak. Huszan lehettek, a Pista bácsi gyakran látta őket.

Bukri Józsefné apósa elmondása alapján ismeri a partizánvadászat fejleményeit. Reitinger Lacit azért vitték magukkal a csendőrök, mert ő maga ajánlkozott, hogy tudja, hol bújtak meg, ismeri rejtékhelyüket. Amár említett bőrkabátos a Drínóban bújt meg, a sziklás rész mélyedéseiben lapultak, onnan lőttek. A kislányt lelőtték. Nem mertek tovább menni a partizánvadászat résztvevői, veszélyesnek tartották a további keresést.

Nem tud arról, hogy a kisfiú holttestét Perőcsénybe vitték volna. Lóréval Kemencére szállítása tűnt egyszerűbbnek.

Hellner Sándorné Andrékovichs Ilona (Vámosmikola, 1933) úgy emlékezik Laci hazahozott holttestére, hogy a fél arcát szétronsolták a lövések...

A kisdíák tragédiájáról a háború után legfeljebb családi körben lehetett beszélni, szerepvállalását még édesapjának is el kellett titkolnia. Aztán a múlt évtizedek megépítették a hallgatás falát...

Nem vezetett eredményre azon törekvésem, hogy felleljem Reitinger László halálesetének anyakönyvi bejegyzését. A gyilkos golyók Perőcsény területén oltották ki életét, a perőcsényi halotti anyakönyvben nem található erről bejegyzés. Vámosmikolán sem anyakönyvezték. Egy korábbi kutakodásom során jutottam ahhoz az információhoz, hogy az 1944. évi vámosmikolai halotti anyakönyvek a háború alatt megsemmisültek. A háború után egy bizottság állította össze pótlásukat. Laci temetésére Vámosmikolán került sor, katolikus szertartással. A római katolikus halotti anyakönyvek 1943. december 13-tól 1944. december 20-ig szintén hiányoznak! Utánajárásom Kemencén és Diósjenőn sem járt eredménnyel. Köszönet illeti a települések jegyzőit, anyakönyvvezetőit, a vámosmikolai diakónust kutatásom elősegítéséért.

2014. augusztus 16-án Bezeckzy Árpád és Rados Dávid (Ipolytölcs) megvizsgálták a tragédia helyszínét, s megtalálták a partizánok lőállását. A maradványok alapján feltételezik, hogy a gerincről a Drínó-patak felé lőhettek cseh gyártmányú Zbrojovka golyószóróval, M 98-as karabélyokkal és orosz gyártmányú TT pisztollyal. A vasúti töltés 1944-es nyomvonalát a rendkívüli események (1953, 1999, 2010 és 2014) elmosták, így azt a helyet, ahol Reitinger Laci a halálos lövések érték, már szinte lehetetlen felkutatni. A partizánok tűzcsapása után fedezéket kereső, majd válaszoló csendőrök nyomait tovább lehetne, illetve kellene kutatni. A visszaemlékezések szerint a partizánok is egy halottat hagytak maguk után. A harasztal betakart tetemre csak néhány nappal később bukkantak rá. A partizánok keresése is folytatódott, s a kettes-kúti kunyhónál megtalálták néhányukat. A tűzharc azzal járt, hogy a partizánok nem akartak kijönni, a csendőrök/katonák nem mertek bemenni, ezért a bennlőkre gyújtották a kunyhót.

Hetven esztendő távlatából Reitinger Laci tragikus halálának körülményeiről adatközlőim, segítőim támogatásával ennyit sikerült feltárni. Köszönöm, hogy emlékének ébrentartásához hozzájárultak!

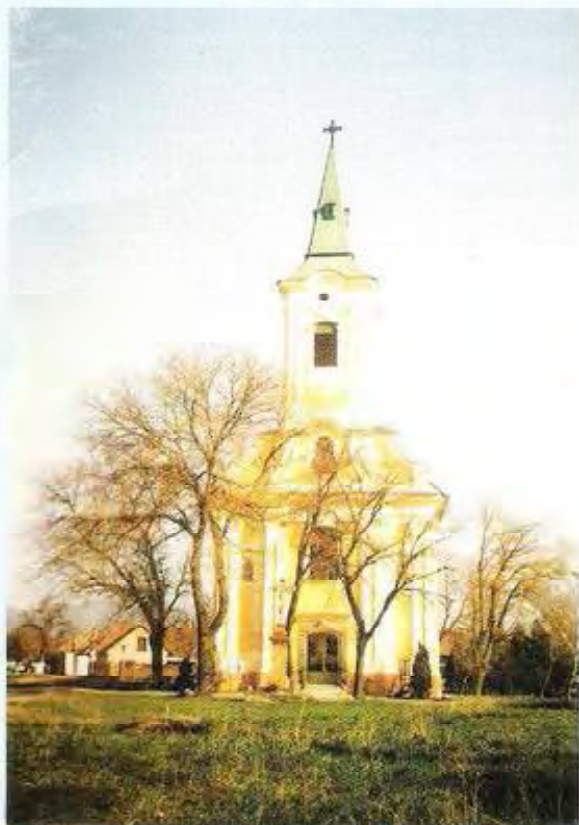
2014 őszén

Reitinger László síremléke, 2010 /a szerző felvétele/

A kisdíák arcképe és sírfelirata /a szerző felvétele/

Emlékkönyv egy falu régi életéről

Olexa Józsefné könyvecskéjének címlapja

ELBERT ANITA

A fájdalom

A fájdalom magán hordozza a múltat. A múlt ugyanis a fundamentum. A fájdalom lokalizálásának kulcsa. Korábbi esemény élménye emlékként elraktározódik az agyban. Két véglet van az emlék osztályozására: fájdalom, vagy boldogság. Ez a negatív vagy pozitív véglet. Ha azonban az agy a pozitív, vagy negatív jelet észleli, egy hasonló körülmény kontextusában feleleveníti az ember, hogy jó, vagy rossz emlék fűződik hozzá, és így értékeli át a jelen körülményt. A fájdalom a jelen, az emlékkép meg a múlt. A jelen idő már csak egy, a múlthoz hasonló élmény hatására kapcsolja be az értékelést, hogy jó, vagy rossz emlék. Ez egy sémát indukál. És a kategorizálás bevonja a tudattalant, amely folyamatában vizsgálja a fájdalmat. Az ösztönén két elemi folyamatnak a forrása: a fájdalomnak, és a félelemnek. A fájdalom az éberséggel áll kapcsolatban. Ugyanis ha fáj valamim, ez egy éles érzést kelt. De tompán, az éberség csökken. Hogyha éber valaki, készenlétben van. A reakciói hirtelenek, és a figyelem, a koncentráció hatása növekszik. Akit fájdalom ér, önmagára figyel, befelé. Lehet testi, vagy lelki fájdalom. A fájdalom ellentéte így az éberség. Ahol fáj, ott diszfunkcionális az adott testrész. Lelki fájdalom esetén pedig a szív. A múlt, az emlék, a fájdalom visszajátszható, ha egy emlékkép felmerül az emlékezetben. A múltból a jelen irányába indul el a fájdalom. A tudati anamnézisz fájdalmat ingerületként veszi fel. Az inger maga a jel, egy érzés. Az ingerület a fájdalom, és csökkent éberség, amely érzetként képviseli a hatást, hogy hogyan reagál le a fájdalmat érző ember. Akinek fájdalma van, az interiorizáltan figyeli saját reakcióit. A fájdalom egy érzés. És ha érzés, és érzet egyszerre, akkor együtt kell értelmezni a folyamatot, és annak hatáskeltő voltját is. Az inger a jel, az ingerület a folyamat, és az érzet a hatás.

A fájdalom így érzés és érzet egyszerre, de mindezt az inkarnációs én képviseli, a p–anyag közvetítésében, szerve pedig a kérgestest. Minden fájdalomnak van ingerületátvivő szerepköre, legyen testi, vagy lelki fájdalomról. Ébernek lenni annyi, mint a teljességet birtokolni. A fájdalom részleges, eredeteti az okot. A fájdalom ugyanis az okozat. Az ok egy eseményből átalakult emlék. Az ok és az okozat együtt interpretálható. A fájdalom és az éberség két véglet, a rész és az egész kontextusa. A hatás igazából már a reakció visszakapcsolása az ágenshez. A fájdalmat érző egyén a fájdalmat úgy érzi, mint érzést és érzetet egyszerre. A hatás az intenzitásban van, hogy milyen fokon érzi az elszenvedő magát a hatást. A fájdalomnak ez a lényege: az intenzitás. Az éberségnél is ez a helyzet, hogy milyen erővel képviseli az ember az éberséget, és a fájdalmat is. A fájdalomnak előzménye egy hatás, esemény, ez alakul át interiorizált emlékké. Ugyanis mindenki másként lát egy adott helyzetet. Más körülmények jutnak az eszébe. Mivel a gondolkodás az nem holisztikus. Így egy–egy részt emel ki az ember. Érdekes módon a fájdalom előtt, és után hatás éri az embert. Ez a hatás először egy helyzethez kötődik, a végén pedig egy reakcióra való hatáskeltés. A félelem ellentéte a bátorság. A félelemnélküliség művésze a bátor ember. A fájdalom ellentéte pedig az éberség. Minél éberebb valaki, annál intenzívebben, minőségiben él.

A fájdalom így érzet, érzés, a múlt jelenbe vetítése, ellentéte pedig az éberség.

Székesfehérvár, 2016. január 21.

Sodrásban (olaj, vászon, 100x75)

PETROZSÉNYI NAGY PÁL**Nyomós érv****Tisztelt Lakásügyi Osztály!**

Nem szeretem a névtelen leveleket. Az ember minden körülmények közt maradjon becsületes, és vállaljon felelősséget azért, amit mond, így máris bemutatkozom. Bikfic Jácintnak hívnak, Hapci utca 5. első emelet, 2-es ajtó. Azzal a kéréssel fordulok a tisztelt Osztályhoz, utasítsák rendre, és bírságozzák meg Részegh Rezső (utca ugyanott, első emelet 3-as ajtó) mérnököt, aki pökhendi, a civilizált együttélés normáit sértő életmódjával folyton zaklat bennünket.

A fent nevezett úriember szimpla mérnök csupán, és nincs se butikja, se találmánya, mégis ő vette meg a legutolsó kétütemű Trabantot. Tessék elgondolni: ötvenéves, és már ilyen drága, muzeális értékű kocsija van. Én harminc, de csak BMW-re telik. Pedig én sírkőfaragó vagyok, kérem tisztelettel, neves iparművész, és ez nagy különbség. Kb. olyan, mint egy rímfaragó vagy Morvai és a spanyolviasz között. Hogy mi a különbség közöttük? Egyszerű: az utóbbit már rég feltalálták, míg a kazánkirály legfeljebb önmagát készül feltalálni. Apropos, találmány! Figyelmükbe ajánlom a muzsikáló sírkövet. Prima áru, a legzseniálisabb ötletem. Odahajolnak a sírhoz, erre elkezdí fűjni a Rákóczi-indulót: tra-ta-ta-tam. Hogy mi ebben a pláne? Tulajdonképpen semmi, de hát éppen ettől eredeti.

Visszatérve a mérnökre, javaslom, ellenőrizték, kapott-e Önöktől garázsépítési és kútúrési engedélyt, egyáltalán miből vette a Trabantját ilyen ínséges időkben, sőt... Utálok az árulkodást, azonban állampolgári kötelességem bejelenteni, hogy, urambocsá', még könyveket is vásárol ez a pincebogár. Ha ez nem luxus, én pápa vagyok, ezenkívül, képzeljék, olvassa is azokat. Egyszóval ráér, mint a nyugdíjasok, miközben mások hajnaltól estig építik Európa-Házunkat, szegényeknek mégsem futja egy vacak szobára sem. Nem szólva a sírkőről, megkövetem alássan. Erről jut eszembe, eladnék egy parabolaantennát. Amennyiben érdeklik, szívesen félretenném Önöknek.

A többi lakótársamra semmi panaszom. Valamennyien rendesek, szinte egy családot alkotunk. Együtt névnapozunk, bulizunk, közösen beszéljük meg a problémáinkat. Egyedül ez a Részegh lóg ki a sorunkból. Nem iszik, nem is kártyázik mivelünk. Elképesztően zárkózott, gőgös, persze nem csodálom, diplomás az ürge, üvegházban nőtt fel. Hanem akkor kotródjék is vissza, és hallgassa ott a szimfóniáit. Képzeljék el, még énekel, áriázik is a jóember, ráadásul akkora hangon, hogy csak úgy zeng belé a lakóház. Jó, valahogy ezt is elnéznénk, ha legalább hangja volna nekije. De hát nincs, komolyan mondom, már frászt kapunk ettől az alaktól. Na nem, ebben a házban mi megkívánjuk a csendet, különösen éjjel, ha szabad megjegyezni. Ja, és még valami: a mérnök úr folyton gyanús hölgyikéket fogad. Ezt aztán tényleg kikérjük magunknak. Még csak az hiányzik, hogy örömtanyát rendezzen ide nekünk! Tudtommal ezt a törvény is tiltja, úgyhogy kérjük, nem, követeljük, szerezzenek érvényt ennek a törvénynek is.

Folytathatnám a sort, de talán helyesebb, ha szerény ügyünkben inkább az önkormányzat nyomozna tovább érdemben. Mi megtettük a magunkét, a többi Önöktől függ: tolerálják, vagy megbírságozzák ezt a renitens szomszédot, hogy a jövőben mindnyájan csendben, békében élhessünk.

Részemről csupán egyet kérek; amennyiben netalán kilakoltatásra is sor kerül, utalják át nekem a mémök úr felszabadult lakását, jobban mondvá egyik rokonomnak, aki – akárcsak én – fantasztikus dzsesszdobos, így gyakrabban gyakorolhatnánk együtt időnként.

Tisztelettel

Bikfic Jácint sírkőfaragó mester

Crescendo (olaj, vászon, 100x75)

BEMUTATJUK**Premier plán – Csóka László „Visszatértem a gyökerekhez”**

2008-07-08 - Kétszer fordult vissza a halál kapujából. Mindkét alkalommal megváltozott utána az élete: az első nagy betegségének köszönheti Csóka László, hogy elkezdett rajzolni, a második után pedig megfogadta: soha többé nem hagyja abba a festést.

Az erdélyi Selymesilosván született, a Szilágyságban. Ahogyan mondani szokás, nem kergették az asztal körül, hogy legyen festő, a családban ugyanis senki sem foglalkozott művészettel. Apja autószerelőként, anyja varrónőként, a nagyanyja bábaként dolgozott, a távolabbi felmenők pedig mind gazdálkodó emberek voltak. Másfél éves korában csúnyán leforrázta magát, hosszú időt töltött ezt követően kórházban, annyira súlyos volt a sérülése, hogy már-már lemondtak róla az orvosok, aztán találtak valamilyen kenőcsöt, aminek köszönhetően mégiscsak megkezdődött a gyógyulás.

- A kórházban az édesanyám azzal szórakoztatott, hogy rajzolt nekem – meséli. – Én is kedvet kaptam a rajzoláshoz, és lassan a szenvedélyemmé vált. Már az óvodában észrevették, hogy nagyon jól rajzolok, később, az iskolában pedig minden szabad papírfelületre rajzoltam valamit. Akkoriban az olvasmányaimból merítettem a témákat: Jack Londont, Karl May-t, Coopert olvastam.

- *A család hogyan viszonyult ehhez a tehetséghez?*

- Nem tartották tehetségnek. Elismerték, hogy ügyes kezű vagyok, de különösebb jelentőséget nem tulajdonítottak ennek. Ebben persze az is szerepet játszik, hogy arrafelé nem éltek művészek, tíz éves koromig nem is láttam eleven festőt. Tíz éves koromban a szüleimmel Zilahra költöztünk. Tizenegy éves voltam, amikor édesanyámat rábeszélyték azok, akik nála varrattak ruhákat, hogy keressen nekem valakit, aki rajzolni tanít. El is vitt egy festőművészhez, de nem sokáig jártam hozzá. Mogorva ember volt, állandóan kockákat és kúpokát akart velem rajzoltatni, nem tetszett, egy idő után nem is jártam hozzá többet. Később rájöttem, mennyire igaza volt. Továbbra is inkább magamnak rajzoltam, szabad időmben pedig sokat voltam együtt a barátaimmal.

- *Mivel töltötték a barátokkal az időt?*

- Fociztunk, jártunk judozni, zenéltünk, később pedig elkezdtünk túrázni. Mindezt csak iskolaidő alatt, mert a nyári szüneteket a nagyszüleimmél, Selymesilósván töltöttem, kemény munkával. Nagypám nagyon erős, szorgalmas ember volt, szerettem együtt dolgozni vele. Annak idején egyébként falun ez volt az szokás, és ha egy tizenégy-tizenöt éves fiú nem csinált semmit, megszólták.

- *Milyen pályára készült?*

- Érettségi után biológia-kémia szakra jelentkeztem, de nem vettek fel az egyetemre. Nemsokára elvittek katonának, Brailában töltöttem másfél évet, ott is mindig rajzoltam. A leszerelésem után egy évig jártam művészeti iskolába, szép időszak volt, engedték, hogy olajjal dolgozzak, ugyanis az akvarellt soha nem szerettem. Ismét sokat jártunk a hegyekbe kirándulni a barátaimmal, élvezték a szabadságot, amit ez adott, ugyanakkor azt is tudtuk, hogy nem akarunk beleolvadni az ottani szürkeségbe. Akkor kezdődött a szökési hullám, a barátokkal elterveztük, hogy mi is megkockáztatjuk a szökést, Magyarországra, a zöld határon át.

- *Valaki segített ebben?*

- Nem, teljesen önállóan keltünk útra. A barátaim indultak el először, ők korábban vágtak bele, kettőt közülük el is fogtak a román határőrök, én úgy gondoltam, megvárom a kora tavaszt, amikor gyakran esik az eső és köd van, aztán 1989 március 11-én három nővel és egy kisgyerekekkel indultam el, így együtt, éjszaka, át a zöldhatáron, helyenként derékig a hideg vízben. Nem volt veszélytelen, ha elfognak bernünket, súlyos büntetésre számíthatunk volna. Sokszor visszatér álmaimban az az éjszaka. Szerencsére sikerült, így kerültünk Magyarországra. A barátaimmal még találkoztam Budapesten, aztán közül sokan továbbmentek nyugatabbra, engem is rá akartak beszélni hogy menjek velük tovább. Akkor még állt a vasfüggöny az osztrák határszakaszon, az is eléggé kockázatos volt, nekem pedig már nem volt kedvem egy újabb szökéshez. Budapesten élt egy ügyvéd rokonom, befogadott, segített. Egy alkalommal balesetet szenvedett az autójával, és a kocsit egy százhalombattai szerelőhöz szállították. Én is elmentem vele, megismerkedtünk néhány emberrel, beszélgettünk, és mondták, hogy a finomítóban van munka. Néhány nappal később felültem egy buszra és elhelyezkedtem a Dunai Finomítóban.

- *Milyen volt az új környezet?*

- Maga az olajfinomító kezdetben félelmetes volt számomra, de idővel megszoktam. Először senkit sem ismertem, munkásszállón laktam, de rövid idő alatt sikerült beilleszkednem, jó kollegáim voltak, segítettek. Egyik jó barátom elvitt László Bandyhoz, így bekapcsolódhattam a helyi művészeti életbe. Akkor már gondolhattam az otthonteremtésre is, megnősültem, a feleségem zilahi, megszületett a gyerek, dolgoztam a finomítóban, festettem, közben sokat utaztam, felkerestem a leghíresebb európai képtárakat. Eljutottam Jeruzsálembe is, hátizsákkal jártam be a szentföldet. 2000-ben úgy éreztem, ismét eljött az ideje, hogy váltsak, és a festést választottam, otthagytam a munkahelyemet. Utána még dolgoztam: a Nemzeti Múzeum és az Uránia Mozi belső restaurálásán, a nagy kupolában, felkérésre faliképeket is festettem. 2004-ben váratlanul agytrörszi infarktust kaptam, tíz napig feküdtem élet és halál között, lebénult a jobb oldalam. Abban az évben sötét nyaram volt, szobafogságra voltam ítélve, és nagyon sok erőfeszitésembe került, hogy újra megtanuljak járni, fogni, rajzolni.

- *Mi változott a betegség után?*

- Korábban a halál vízióit, a lélek mélységeit próbáltam megfesteni, a betegségem után megváltozott a stílusom. Visszatértem a gyökerekhez. Gyakrabban járok haza, a szülőfalumba, mivel a szüleim

visszaköltöztek Zilahról Selymesilosvára, ott keresek témákat: érdekes, egyszerű embereket, lepusztult falvakat, elhagyott portákat, az öregséget, az enyészetet. Olyan ez, mint egy kimeríthetetlen kút, mindig talállok újat, amit meg kell festeni.

- *Sokfelé járt, sok tapasztalatot gyűjtött. Melyik volt a legnagyobb élménye?*

- Szeretem a képtárákat, órákat el tudok tölteni egy-egy kép előtt. Három hónapig dolgoztam Cipruson egy kolostorban, nagyon jól éreztem magam a szerzetes festők között, sokat beszélgettünk filozófiáról, teológiáról. A legnagyobb élményem mégis az volt, amikor fél évvel a betegségem után a barátaimmal elmentem téli túrára Erdélybe, a Gyalui havasokba. Igaz, még nagyon gyenge voltam de azért megmásztam a torockói Székelykövet. Óriási boldogság volt, hogy meg tudtam csinálni.

Pável Melinda (Százhalombattai Hírtükör Online - fotó Girasek Károly)

(Csóka László festőművész kiállítása februárban volt megtekinthető Rétságon a Művelődési Ház és Könyvtárban. Erről lapunkban is beszámoltunk. Aki kíváncsi a kiállítás megnyitó szövegére, a www.retsag.net oldalon, a kiállításról szóló cikk alatt megtalálja. A Szerk.)

CSÁKY KÁROLY

A húsvéti ünnepkör szakralitása és profán hiedelemvilága

A nagyhét

A húsvét előtti böjt utolsó hete a **nagyhét**, amely **virágvasárnaptól húsvétvasárnapig** tart. Ilyenkor régebben „*a böjtnek kevésbé szigorú formáját tartók sem fogyasztottak már húsos ételeket*“ (Lackovits E., 2000:130.) A gazdák az Ipoly mentén is már a hét elején felkészültek a nagy ünnepre. Elvégezték legfontosabb teendőiket a ház körül: bekészítették a tüzelőt s az állatok etetéséhez szükséges nagyobb mennyiségű takarmányt. Akadt munkájuk az ünnepek előtt az asszonyoknak is: befejezték a nagymosást, a húsvét előtti meszelést, aztán sütöttek, főztek, tojást hímeztek stb. (Csáky K., 1987:113.l.) Az egyik jeles napi monográfiában olvassuk az imént említett, húsvét előtti szorgoskodás kapcsán, hogy „*A palóc még a századfordulón is megtisztította egész portáját. Kihordta az istállót, kijavította a melléképületeket, söpört, tapasztott, meszelt, egészen megfiatalodott a hajléka. Szerszámait rendbehozta, néha ki is fényesítette. Minden holminak, még a legkisebbnek is ragyognia kellett a tisztaságtól. Mikor a házával rendbejött, akkor elhalt hozzátartozóira gondolt: sírjukat fölfrissítette.*“ A természet újjászületése, a tavasz közeledése tulajdonképpen „*az embert is analógiás jellegű megújulásra, tisztálkodásra indítja*“ (Bálint S., 1989:202.) Ezzel megannyi mágikus művelet függ össze. Ám a hívő ember húsvét előtt lelkét is megtisztítja. Eme megtisztulás módja a böjt, a szentgyónás és az ima is.

A **böjtről** már több helyütt szóltunk. Istvánffy Gyula írta a palócokról, hogy azok „*A böjtot megtartják, az ünnepet megülik. Már az ünnepet megelőző délután is félünnep számba megy náluk. Ilyenkor az asszony nép nem fon, nem sző, s a nagyobb mezei munkát a férfi is abban hagyja.*“ (In: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben)

Kiemelten fontos a vallásos, elsősorban a katolikus ember számára a húsvét előtti **szentgyónás**. Mint közutudott is: „*A tridenti zsinat az évenként, húsvét táján végzendő gyónást lelkére köti a lelkipásztornak és a híveknek*“ . Még a XIX. században is előfordultak a gyónócédulák, ám arról is tudunk, hogy a XX. század első felében „*még akadtak jámbor öregasszonyok, akik nagypéntek délután, tehát a Megváltó halálának órájában, a Kálvária keresztje előtt letérdepelve, magának Jézusnak gyóntak meg és mentek húsvét ünnepén áldozni*“ . (Bálint S., 1989:204.)

Találunk a húsvéti szentgyónással kapcsolatban írásos adatokat is az egyes historia domusokban. Az *Alsószemerédi Plébániahivatal* vezetője, *Viszolajszky Károly* például az 1873-as év húsvéti szentgyónóiról készített alapos statisztikát. Feljegyzéseiben például ezt olvassuk: „*Felsőszemeréden, amennyire kitudhattam, nem áldozott 40. Többnyire Ivánka úr béresei. Gyónó volt összesen: Alsószemeréden 307, Felsőszemeréden 605.*“

A húsvéti szentgyónásról 1874-ben is pontos feljegyzést készített a lelkipásztor: „*Az idén a következők mulasztották el a húsvéti szentáldozást Alsószemeréden: G(ápel) János csizmadia, G(ábor) István ifj., P(intér) János, A(ntal) Mihály zsellér, V(emer) János csizmadia, B(alog) József szolga, Sz(abó) János, G(ábor) János kanász és bojtárja N. Mátyás, P(álinkás) István szolga, L(ami) Imre szabó, G(ábor) János gazda + István fia, V(alent) András, Cs(ókási) Viktor A(ntal) Mihály neje, B(alás) Ferencz, Sz(abó) Ignác, A(ntal) József szolga, N. Péter szolga, T(óth) István zsellér, W(alter) András erdész, S(trobl) Karolina ennek neje, N. József szolga, K(oprinus) János kovács, Cs(óka) Mária ennek neje, T(óth) János kovács-inas = 25.*

Felsőszemeréden valami 66, részint Ivánka úr béresei, de kisebb részben a gróf béresei, továbbá kovácsok, az ács és a takács stb. Név szerint nem tartom őket ide jegyezni. A gazdák mind áldoztak,

ellenben Alsószemeréden ezek közt is találkoztak, kik azt elmulasztották. A távoli cholera, úgy látszik, semmit se használt. "(Közli: Csáky K., 1997:441.)

A Felsőtúri Plébániahivatal történetét feldolgozó Salgó János is írt a szentgyónással kapcsolatban. A lekipásztor itt a társulatok alakításától várt a gyónást-gyóntatást illetően eredményesebb munkát. 1896-ban például ezt írta: „Két társulatot alapítottam: a lorettói szt. Ház egyetemes társulatát és Szent József társulatát. (...) Az ilyen társulatok behozatalával a plébánosra semmi terhet nem róttam Sőt a lorettói társulat alakításával a helyzeten némileg könnyítettem, amennyiben a hívek a karácsonyi és húsvéti gyónásokat rendetlenül, csak az utolsó napokban szokták elvégezni: most a társulat taja az alapszabályok értelmében december 8-15-ig és márczius 23 – április 1-ig tesznek eleget kötelességüknek, a többiek, akik nem tagok, ezen időn kívül járulnak a szentségeknek különben is parancsolt felvételéhez“. (Idézi: Csáky K., 2004:116.)

Tudunk arról is, hogy a templomi és a kálváriai stációjárás mellett az ájtatos hívek az imádkozás megannyi módját gyakorolták még. Több helyen nemcsak a csütörtököt, a pénteket és a szombatot illették „nagy“ jelzővel, hanem a hét első felének napjait is. Arról is tudomásunk van, hogy virágvasárnap kezdték az Aranyimatyánkkal azt az ájtatosságot, melyet egész nagyhéten végeztek. A távolabbi Veszprémfajánszon „még az 1920-as, 1930-as években őriztek egy középkori gyökerű szokást, melynek értelmében a nagyhét minden egyes napján meghatározott számú imádságot mondtak el az Úr elárultatására és szenvedésére emlékezve./.../ Az említett faluban virágvasárnap 40 Miatyánkot imádkoztak, amiért az Úrjézus 40 napig böjtölt. **Hétfőn** 33 Miatyánk következett, mert 33 esztendő volt. **Kedden** 30 Miatyánk, mert 30 ezüstpénzért adták el. **Szerdán** 15 Miatyánk, amiért 15 tövissel megkoronázták. **Csütörtökön** 12, mivel a 12 apostol elhagyta, **pénteken** 5 Miatyánk az Úr öt szent sebéért“. (Lakovits E., 2000:130.)

Nagycsütörtökre, nagypéntekre és nagyszombatra még erősebben rányomta bélyegét a keresztény liturgia, bár számos babona, mágikus cselekedet is fűződött hozzájuk. A nagyhét megünneplése valójában **nagycsütörtökkel** kezdődik. Ám a régebbi nagyheti szertartások szerint már **nagyszerdán** délután „a nagycsütörtöki virrasztó és hajnali zsolozsmát elővételezték, mely olvasmányairól kapta a Jeremiás siralmi (Lamentatio Jeremiae) nevet, és amelyen a hívek nagy számban vettek részt. Ma is sok helyen él ez a szertartás, a háromszögű gyertyatartón égő tizenöt gyertya fokozatos kioltásával minden zsolotár végén“. (Kovács E., 2005.)

Nagycsütörtökön egyetlen szentmisét mutatnak be, s a székesegyházakban ilyenkor végezték (végzik) a krizmaszentelést és a lábmosást. Áldozás után a szentség átkerül (átkerült) a mellékoltárra, s a 21. zsolotár éneklése közben elvégzik az oltárfosztást. Délután a *lamentációra* és a *getszemáni órára* került sor. Ilyenkor szoktak egykor virrasztani a mellékoltárra áthelyezett Oltáriszentség előtt.

A középkorban nagyon sok szertartás a reggeli órára került, ami „igencsak megzavarta az üdvtörténeti események és a liturgikus szertartások kapcsolatát“. A különféle népi ájtatosságok aztán pótolni vélték az egyház liturgiáját. A nagyheti szertartások megújult rendjének bevezetését **XII. Pius pápa** rendelte el. (Kovács E., 2005.)

Nagycsütörtök tulajdonképpen az **Utolsó vacsora** s az Oltáriszentség szerzésének ünnepe, Jézus szenvedésének kezdete. Az „utolsó vacsorának“ is vannak nyomai az Ószövetségben. Egyesek azt is állítják, hogy „az újszövetségi evangéliumokban szereplő utolsó vacsora története valójában egy korabeli széder-este leírása, illetve átértelmezése volt“. Mint köztudott az egyiptomi kivonulása éjszaka történt, s ennek előestjén tartották meg a **széder-estet**. A zsidók azóta ilyenkor „előírásos rend (széder) szerint fogyasztják el családi körben a vacsorát: kovásztalan kenyeret, keserűfüvet (tormát) és hajdan bárányt ettek. A vacsora római szokás szerint tojással kezdődött és csemegével fejeződött be. A széder-est lényege, hogy az apa a gyermek kérdéseire elbeszéli az egyiptomi kivonulás eseményeit.“

A húsvétot **Jézus** is „megünnepelte“, halála előtt tanítványaival együtt fogyasztotta el a **bárányvacsorát (pászka)**, amelyet a keresztények azóta úrvacsorának neveznek. (Landeszman Gy. és koll., szerk. 1987:60.)

Az **Utolsó vacsora** ünnepén elhallgatnak a harangok, kereplők helyettesítik őket. Azt is mondogatták,

hogy ilyenkor Rómába mennek a harangok, s csak nagyszombaton térnek vissza. Ebben az időszakban több helyen a templomtorony valamelyik abalakájában helyezték el a nagy „kereplőt“, s ezzel adták a hívek tudtára a szertartások kezdetét. Még ma is látni ezekből a harangokat helyettesítő régi eszközökből néhányat templomainkban. *Szalatnyán* egy XIX. századit őriznek.

Jézus szenvedésének kezdőnapját **csonkacsütörtöknek** is nevezik. Az ősegyházban ilyenkor történt a „nyilvános bűnösök“ kiengesztelése. A nagycsütörtöki **lábmosást** (mandatum) vidékünkön már csak Paláston gyakorolják. Liturgikus eredetű a gonoszúzéssel összekalcsolható **pilátusverés** is egyes helyeken. Nagycsütörtök este a *palástiak* újra megjelentek a templomban, hogy elvégezzék a „szentórát“. Ez azonban sokkal tovább tartott, mint egy óra, „majdnem éfilig ott imádkoztak“, virrasztottak.

A nagyhét megünneplésének része volt egyes helyeken a nagycsütörtök esti **keresztjárás** is. *Kelenyén* az utolsó nagycsütörtöki harangszókor a lakók a patakba siettek, hogy ott jól **megmosakodjanak**. A csütörtöki tisztálkodás – a más jeles napokon végzett mosakodással együtt – elterjedt az egész Ipoly mentén. Gyűjtésünkéből azonban kiderül, hogy ennek időpontja nem volt egységes. *Gyerken* a lányok már nevelte előtt elmentek az Ipolyra mosakodni, hogy egész évben „frissek legyenek“. Máshol csak keresztjárás után került erre sor.

Manga János írja Ipoly menti néprajzi monográfiájában, hogy „Az egész vidéken szokásban volt a nagycsütörtök esti keresztjárás, ami sokszor hajnalig is eltartott“. (1968:145.) Itt említjük meg, hogy nagyon sok nagycsütörtöki szokást, praktikát számos helyen pénteken is gyakoroltak. *Litkén, Ipolytarnócon, Mihálygergén* keresztjárás után a lányok „rózsavíz“-ért mentek az Ipolyra, illetve a Dobroda patakra. Nagypéntek reggelén aztán a család minden tagja ezzel a vízzel mosdakodott. A hajnali órákban *Ipolytarnócon* a lovakat is megüsztták az Ipolyban. Erre találtunk példát a nyugatabbra eső *Gyerken* is. Aki nagypénteken az Ipolyban mosdott, az az *ipolyvarbóiaik* szerint egész évben szép és friss lett. (Manga J., 1968:145-146.)

Manga pogány szokásoknak nevezi a nagyhét utolsó napjaiban, illetve húsvétvasárnap végzett mágikus cselekedeteket: „Nagypénteken és húsvét vasárnapján is találkozunk régi pogány szokásokkal. Az Ipoly-vidéken nagypénteken reggel, napfelkelte előtt a lányok és legények a patakban mosakodnak, hogy testüket megóvják a különféle betegségektől és kiütésektől. Ugyancsak nagypénteken reggel a gyermekek lánccsörgetés közben körülfutkossák a házakat, hogy ezzel elűzzék a kártékony rovarokat. A pogányoknál a gonosz szellemet űzték el. Húsvétvasárnapján reggel a határt kerülik meg, hogy a zsenge hajtásoktól űzzék el a gonosz szellemeket.“ (Manga J., 1938..p.)

A kutaknak, forrásoknak, a víznek és a tűznek, illetve a gonoszelhárításnak és az egészség biztosításának tehát egyaránt nagy jelentőséget tulajdonítottak a nagyhét eme napján, napjain. Mint *Lackovits Emőke* is írja az egyházi jeles napokat tárgyaló monográfiájában: „A nagyhét utolsó három napján a patakok, források vizének tisztító erőt tulajdonítottak, hisz az ünnep erejétől megszentelődtek. Bakonybélben kora hajnalban már a pataknál imádkoztak, majd egy edénybe vettek a vízből, amit hazavittek, előtte pedig a szabadban megmosakodtak.“ Ugyanebben a faluban nagycsütörtök este még az 1920-as, 1930-as években is sokan kimentek a falu határában lévő Borostyánkő kúthoz, ahová a fiatal legények egy **Pilátust** jelképező szalmabábut vittek. A kápolna mellett tüzet raktak, s a bábut elégették. Ezzel emlékeztek arra, hogy Jézust Pilátus adta a zsidók kezére. (2000., 133.l.)

A **keresztjárás** az Ipoly mente több falujában este, sötétedéskor kezdődött. A 89 éves Balla Jánosné / 1985/ *pereszlényi* lakos így emlékezett erre vissza: „Este mentünk a templomba, aztán ott az előimádkozó asszony elkezdte az imát. Imádkoztunk, énekeltünk, aztán elmentünk a keresztkehő. Végig a falun énekszóval, le egész a falu végéig. Aztán mentünk a temetőbe a keresztkehő. Elvégeztük az imát, éneket, aztán visszamentünk a templomba.“ A templomba bizonyára virrasztani mentek, bár ezt az adatközlő nem említette. Viszont a közeli *Szalatnya* községbeli adatokból tudjuk, hogy ilyenre sor kerülhetett, mert ott egészen hajnali négyig virrasztottak a hívek.

A keresztjárás hasonlóképp ment végbe *Szécsénykén*, ahol még a falutól három kilométerre lévő „*Messzelátóra*“ is elmentek az ájtatoskodók, hogy az ottani keresztnél is elvégezhesék szertartásukat. A *tesmagiak* a falu határában a „*Kisképhöz*“, a „*Rákkeresztvihő*“ és a „*Gusztyikeresztvihöz*“ jártak. Menet közben „*fájdalmas*“ énekeket énekeltek, a keresztnél pedig a „*stációkat*“ mondták. „*A falu*

előtti Pankakeresztné végesztünk utójára, ugy éfé felé. Akkor a jányok szalattak be a patagba mosakonnyi. Mekköllött a menetnek anyi, mevárnai a jányokot, mer őket nem hatyhatták el“ – emlékezett vissza Mihály Józsefné (1910). (Csáky K., 1987:114.)

Ipolyfödemesen Nagy Józsefné Nagy Matild (1921) adatközlőmék néhány évtizede még szinte az egész falut bejárták nagycsütörtökön. A község nyugati részén kezdtek keresztjárásukat. Megálltak a pusztapincei keresztnél, a templomkeresztnél, a vereskeresztnél. Kelet felé, Kelenye irányába, a képecskei kereszthez mentek utoljára. Éjfél felé értek a temetőben, itt végződött szertartásuk.

A *drégelypalánkiak* újabban csak a Kálváriával szembeni temetőkereszthez járnak. A többi keresztet már nem keresik fel, csak azok irányába fordulnak imádkozásuk, éneklésük alatt. (*Jancsovics Istvánné Urbán Margit*, 1920.)

Kocsmáros László adataiból tudjuk, hogy *Bernecebarátiban*, „Ha valaki a keresztúti ájtatosság során egy kis kört ír le és beleáll, meglátja a **boszorkányokat**. Csak akkor jöhet ki a körből, ha a keresztúti ájtatosságnak vége. Ha hamarabb jön ki, a boszorkák széjjeltépik“. (EA 2449. 10.1.)

Nagypéntek a Középső-Ipoly mentén is a legnagyobb egyházi ünnepnek számított. A keresztthalál emléknapija ez, nevezetes szertartása pedig a **csonkamise**. Gazdag a liturgiája: „A nagypénteki körmenetek, élőképes felvonulások, passiójátékok már a középkor óta virágoztak“. A passiók első hazai bizonyítéka a XV. századból való. Sajátos közép-európai liturgikus fejlemény a katolikus templomokban a **Szentsír** és az **Úr koporsója** állítása. (Tátrai Zs. – Karácsony Molnár E., 1997:94.)

A szentsír első magyarországi nyomai *Hartwik győri püspök Agendájában* bukkantak fel. Ez eredetileg csupán a keresztből állott, ezt földtek be a gyászénekek keretében gyolccsal. A Szentsír, illetve az Úr koporsójának legszebb emléke a *garamszentbenedeki bencés apátságé*. Az Úr koporsót ma az esztergomi Keresztény Múzeumban őrzik. Alsó részén alvó katonákat láthatunk. Egyik végén Krisztus alászáll a pokolra, s megragadja Ádámot és Évát. A másikon a feltámadás angyala és a szentasszonyok láthatók. A felépítményt a tizenkét apostol szobra díszíti. Hozzá tartozott még egy meztelen, ágyékkendős Krisztus-corporus, amely máig Garamszentbenedeken maradt. Ennek karjai mozgathatók, s évközben a keresztben függött. Nagypénteken levették, s föl is ravatalozták, az úr koporsóba helyezték s eltemették. Garamszentbenedeken a XVIII. században egy elnépiesedett középkori liturgikus hagyomány szerint még körülhordozták a templomban a megkorbácsolt és oszlophoz kötött Krisztus szobormását. (neumann-haz.hu. internetes honlap)

A szentsírt mindenütt nagy tiszteletben tartják, s ennek, illetve a további nagyböjti kellékeknek a historia domusokban, leltárkönyvekben írásos nyomai is vannak. Az ipolyvarbói templom „*szent szerelvényei- és egyéb kellékeinek 1945-ös Leltárában*“ például találunk egy nagy és kis kereplőt, tizennégy stációképet, három körmeneti keresztet, egy fekvő Krisztus-szobrot, nyolc színes gömböt a szentsírhoz.

A *felsőtúri* templom *úrkoporsója* a kórus alatti részből nyílik. Néhány évvel a templom szentelése után alakították ki egy helybeli úriember, Mózer Ferenc közreműködésével. Így írtak róla *Historia Domusban*: „A vallási alaptól ő felsége által resolvalt 200 ft-t keresztikúra és úrkoporsóra kellestven fordítani, minthogy az utóbbi helyett a Mária oltárt emeltük: az Istenben boldogult cardinális kötelességévé tette a plébánosnak, hogy idővel a templom pénztárából építtessen úrkoporsóját, mit ez 1871. évi böjti időszak alatt a hívek nagy örömeire el is készítettett. Mózer Ferenc főhadnagy úr az örök és Krisztus szobrát agyagból, kőmázzal bevonva alkotta, miért 100 ft. tiszteletdíj ígértetett neki. Mit már meg is kapott.“ Az úrkoporsó, illetve az egészalakos Krisztus-szobor ma is megvan.

A *feltámadási szobrokat* általában a templomok sekrestyéiben őrzik. A túrival kapcsolatban ezt a bejegyzést találtuk a krónika lapjain: „1876. április 5-én a felsőtúri templom részére szereztetett egy új feltámadási szobor, díja 16 ft. 53 kr. Felszenteltetett Simonyi Rezső esperes által.“ (Csáky K., 2004:204.)

A Szentsír nagyon sok helyen valamelyik mellékoltár alatt van. *Ipolyvarbón* a Szeplőtelen Szűzanya és a Mater Dolorosa tiszteletére állítottak mellékoltárt. Az utóbbi szép Pietaja alatt látható a Szentsír a halott Jézus szobrával.

A *szetei* Jézus Szíve-mellékoltárt Sztankovics József molnármester állíttatta a XX. század elején. Az oltár alatt van az Úr koporsó a halott Jézust ábázoló szoborral. A feltámadási *Krisztus-szobrot* Frenko János

készítette 1910 körül, A három körmeneti kereszt közül a legrégebb ma már nincs a templomban. (Csáky K., 2003:13-14.)

A kereszt „a keresztény ókor és a koraközépkor jámborságában és művészetében győzelmi jel, az üdvösség fája, melyen Krisztus királlyá dicsőült”. (Bálint S., 1989:214.) Ilyenkor mégis fekete lepellel borították be a keresztet, sőt a távolabbi Berhidán „a házat is gyászba öltöztették, azaz a keresztet, feszületeket bent a lakásban fekete kendővek takarták le”. (Lackovits E., 2000:134.) Vidékünkön, így például Drégelypalánkon nagypénteken is jártak az asszonyok a keresztkehez, pontosabban a Kálváriadombra. Hajnalban térdenállva háromszor kerülték meg az ottani keresztet. Ma a „temetői keresztúthoz” (kálvária) mennek, melyet Thúri kanonok úr építtetett körülbelül egy fél évszázaddal ezelőtt.

A legnagyobb böjti ünnepnek a katolikus néphagyományban „több egymással állandóan vegyülő, újabbnál újabb változatokat termő megnyilatkozása van”. (Bálint S., 1989:221.) Ilyenkor az Ipoly mentén is tilos volt a mezőgazdasági munkák végzése. Az idősebbek visszaemlékezése szerint Szécsénkén még a gróf cselédeknek is csak délig volt szabad dolgozniuk. Tiltották nagypénteken a mosást és a tűz gyújtását is. /Csáky K., 2001:162.) Mivel tehát ezen a napon nem éghetett a tűz, Alsószemeréden és Pereszlényben már nagycsütörtökön elkészítették a „mákossullankát” vagy az egyéb téztaféléket, hogy aztán azt nagypénteken elfogyaszthassák. Ugyanezekben a fálvakban viszont a mosást nem tiltották, sőt annak bizonyos fajáját elő is írták. Az asszonyok például már korán reggel kimentek a patakra. „Sűrűn pattogtak a súkkal, hogy bohás ne legyen a ruha.” Addig mostak, míg fel nem kelt a nap. (Bauer K. – Kádek K., 1989. EA:24092)

Boriban, ebben a Hont megyei református faluban a kanásznak is tevékenykednie kellett ilyenkor. Nagypénteken délelőtt tíz órakor tartotta a „vihont”. A szó szlovák (szláv) eredetű, ami kihajtást jelent. Valószínűleg a szlovák településekről ide került pásztorok hozták magukkal régi szokásukat, mely amnyiből állt, hogy a kanász egy terített asztalt kített az udvarra. Melléje széket, az asztalra pedig egy üveg édespálinkát és egy kisüveget helyezett. Ezután megfújta a dudáját vagy a tülkét, s az asszonyok odahajtották a disznókat, a kanásznak pedig tojást, babot, lisztet, kenyeret adtak. Ő meg mindenkit megkínált pálinkával, s utána kihajtotta a disznókat. (Manga J., 1939. EA:00903.2.1.)

Szigorú rendje volt a nagypénteki étkezésnek is. Az emberek általában csak délben vehettek magukhoz edelt: a legtöbb helyen gubát, túrós lepényt és „dedellét” fogyasztottak. Ám előfordult régebben az is, hogy ezen a napon semmit se ettek. Sőt volt, ahol csütörtök délutántól szombat délig nem fogyasztottak edelt a böjtölők.

A keresztthalálnapi szertartások a templomban délelőtt vették kezdetüket, amikor is fekete liturgikus ruhában a csonkamisét végezték. A kereszt leleplezésére a pap levetette a miseruhát, majd három részletben eltávolította a feszületről a fekete leplet, s háromszor ezt énekelte: „Íme a kereszt fája, melyen a világ üdvössége függött”. A keresztet ezt követően letették az oltár elé egy vánkosra, s a pap cipőjét levette hódolt előtte. Miután hrámszor térdet hajtva a hívek is megcsókolták a kereszt fáját, az oltárt letakarták, a gyertyákat meggyújtották, s az előző nap átváltoztatott két nagy szentostyát az oltárra hozták. Az egyik ostya a pap áldozására szolgált, a másikat pedig körmenetileg a szentsírhoz vitték, ahol a hívek estig szentségimádást tartottak. XII. Piusz pápa a nagypénteki szertartás időpontján is változtatott. A keresztthalál megjelenítését ennek értelmében nagypénteken délután tartják, Jézus ugyanis délután három órakor halt meg. A hívek ma a nagypénteki Passiót is meghallgatják, majd a következő nap felváltva az Isten házában tartózkodnak. A rózsafüzér-társulat tagjai például egész nap végezik ájtatosságukat a Szentsír mellett.

Paláston a szentsírt régebben egész nap őrizték a tűzoltók. Ma délig ugyancsak ők állnak őrt kettesével a halott Úr Jézus mellett, délután pedig a cserkészek. A hívek a templom közepétől, „ahogy befordulnak a sír felé, térgyenállva mennek”. A sír melletti pörsölybe pénzt tesznek. Egykor a szegényebbek pénz helyett tojást adtak. A tojás ősi termékenység-szimbólum, amley a kereszténységben a feltámadást is jelképezi. Díszített tojásokat már a tájainkon feltárt avarsírokban is találtak. Egyébként a bukovinai székelyeknél is szokás, hogy a felállított Krisztus-sírba díszes tojást tesznek.

A XX. század elején még elevenül élt a nagypénteki tisztálkodás néhány szokása. A szécsénkeiek hajnalban jártak vízért a patakra, s reggel abban mosakodtak, hogy ne fájjon a szemük. A középtúri lányok kora reggel siettek a patakhoz, ott megmosakodtak, hogy szépek legyenek. A vizet – Manga

János közléséből tudjuk – a patak folyásának irányában kellett meríteni. Különösen hasznosnak tartották a vízvételt ott, ahol a két patak összefolyt. *Szalatnyán* nagypéntek reggelén a család legidősebb tagja hozott a folyóról vizet, amelyben aztán otthon mindenki megmosakodott. *A gyerk*i fiatalok az Ipolyban tisztálkodtak. Itt többek közt az állatokat is megúszatták, hogy a gonosz szellem elekrülje azokat.

Kelenyén Csáky Józsefné adatközlő /1908/ a nagypénteki tisztálkodással kapcsolatban az alábbiakat mondta el: „*Mikor még jány vótam, monták, hogy ha lemegyünk a szomorúfűszfa alá fésőkönnyi, akkor mennyő a hajunk. Ollyan nagyon ritka hajam vót nekem is. Nagypinteken hajnalba lementünk, oszt befontuk a hajamot. De nem nyőtt az sűrőre sose.*“

A hiedelem szerint hatásos volt, ha a patakban vagy az Ipolyban napkelte előtt a *fűzfa* alatt mosakodtak. *Felsőszemeréden* a lányok hajnali 2-3 óra között a legényekkel együtt mosakodtak a patakban, de mindig visszakézből s a víz folyásával szemben. (Manga J., 1968:145.)

A *pereszlényi* asszonyok a folyóról hazavitt vízzel megmosakodtak, és a gyermekeket is megmosdatták, hogy „*ne legyenek ragyásak vagy szeplősek*“ (Bauer K. – Kádek K., 1989. EA:24092. 3.1.)

Boriban is péntek reggel, napfelkölte előtt mentek a lányok a patakhoz mosakodni, hogy „*egész éven át szépek legyenek*“. (Manga J., 1939. EA:000903. 2.1.)

A szlovákokkal betelepített Alsó-Ipoly menti *Ipolydamásdon* azt tartották, hogy „*Ha valaki szeplős, akkor nagypénteken menjen le az Ipolyra, de még a reggeli harangszó (kereplő) előtt. Mossa meg az arcát vízzel, akkor elmúlik a szeplője, De ha nem ér le kereplés előtt az Ipolyra, nem múlik el a szeplője. Amíg harangoznak (kerepelnek), haza is kell érnie*“. (Kocsmáros L. EA:15445. 22.1.)

Mint láttuk, e napon különös jelentőséget kapott a víz, amelynek betegelhárító és tisztító erőt tulajdonítottak. A távolabbi *Székelyföldről* *Balogh Júlia* is közöl adatokat könyvében. Megemlíti, hogy itt éjjel 12 órakor merítenek vizet az Oltból, s azzal megszentelik az istállót, az állatokat és a házat is. A folyóvíz mágikus erejét többfelé azzal magyarázzák, hogy „*Jézust, amikor a katonák kísérték, beletaszították a Cedron patakjába, ezzel megszentelődött. Ezért néhol aranyos víznek is nevezték a napfelkelte előtt merített vizet*“. (Balogh J., é.n.:111.) A vizet, melyben mosakodtak, „*aranyvíznek*“ mondták a palócföldi *Mihálygergén* is, mert „*Jézus, amikor átment a Jordánon, aranyvízzé változtatta*“. A mihálygergiek viszont húsvétvasárnap hajnalban mosakodtak az ilyen csodásnak vélt vízben. (Manga J., 1968:145.)

A hiedelem szerint más mágikus cselekedeteknek is alkalmas napja volt a péntek. Ha például *Ipolydamásdon* valaki véletlenül nagypéntek reggel napkelte előtt véletlenül egy *csontot* talált, „*megdörzsölte vele a fájós részét, miközben ezt mondta: – Földből lettél, földbe szállsz. Ha jól csinálta, elmúlt a fájás, ha viszont nem jól, akkor még jobban fáj*“. (Kocsmáros L. EA:15445. 22.1.)

Ipolydamásdon ha valaki beteg volt nagypénteken vitték a *keresztútra*. Éjfélkor kellett vinni, de úgy, hogy a szüleiivel ne találkozzon. Akkor sem lett szerencséje, ha mással találkozott: nem gyógyult meg, s életében sem lett szerencsés. (Kocsmáros L., EA 15445:23.)

A *felsőteréni* szlovákok azt tartották, hogy „*nagypénteken a földbe elásott pénzt könnyen meg lehet találni, mert ahol van, két lángja elárulja helyét*“. (Klein M., 1902. EA:1404. 2.1.)

Több helyen a nagypénteken végzett *gonoszűzés* is hatásos volt. Ez realizálódott például a *féregűzésben* is. Volt ahol a házzal ellentétes irányban söpörték a portát, s ezt mondták: „*Patkányok, csótányok, egerek, poloskák, odamenjete, ahol föstös kéményt láttok!*“ (Balogh J., 2000:111.) Ez alatt két dolog is értendő: vagy odaküldték a kártevőket, ahol a kéményeket nem tisztították, vagy ahol megszegették az előírást, és nagypénteken tüzet gyújtottak. A féregűzést illetően az Ipoly mentéről Felsőtúrról és Perőcsényből vannak adataink.

A *boszorkány-tevékenységnek* is alkalmas időpontja volt ez. *Pereszlényben* a boszorkányok hajnalban *harmatot* szedtek, hogy több legyen a tej. Ilyenkor ezt mondogatták: „*Viszem, szedem a tehenednek, a tejinék a javát!*“ A lepedőt közben a határban végighúzták a gabonán. (Manga J. EA:000506. 7.1.) Hasonló adatokat közöl Manga János *Ipolytarnócról* is. (1968:146.)

Ipolyfödémesen *Jusztin János* adatközlőmnél (1896) jegyzetem le 1983-ban az alábbi nagypénteki boszorkánytörténetet: „*Vót itt egy nagy rét. Ment oda hajnalba egy ember, nagy lepedő vót rajta. Még napfőkötte előtt ment, jó sitét vót. Asszonygya ott az ember:*

-Szedem a harmatot, harmatnak harmadát.

Ment eggy másik is utánna, az meg aszonygya:

-Én meg szedem mind!

Oszt jó összeverekedtek. Az idősebb emberek beszéték, hogy azok olyan boszorkák vótak. “

A pereszlényi Balla Jánosné Tóth Margit (89 éves) pedig ezt a vele megtörténetki boszokrányos esetet mondta el 1985-ben:

„Nagypénteken hajnalba kimentem süksígre. Asztán mit láttam, mellettem egy fekete öregasszony kuporog. Boszorkány lehetett. Akkor én nagyon megihettem tőle, fétem nagyon. Édesanyámat kijabátam. Mondtam neki, hogy itt van egy öregasszony mellettem, de ő nem látta. Engem főkapott, bevitt. Csak úgy reszkettem, kéccsígbe vótam esve. Hallották, hogy Bernecén van egy ember, aki ólmot tud öntenyi. Elhíták, meg is csináta. Asztán maddzagra tette, bekötte a nyakamba. Aszt mondta, hogy le ne vegyem, az maj magától el fog vesznyi. Mikor asztán mán elmegy a nyakamból, a félínség is elmegy vele, tovább nem fogok fényi. Aggyig mindig fétem, még az ólom a nyakamba vót.“

A jeles naphoz több **időjóslás** is kötődött. A palásti Péter Borbálánál /74 éves, 1979/ jegyzetem le az alábbiakat: „Aszt mondták a régi öregek, hoty ha natypénteken esett, akkor nagy szárazság levét“. Hasonlóképp jósolgatott a kelenyei Nagy József /1901/ is: „Ha natypinteken esik az esső, aszt uty tartják, hogy akkor a föld mindig száraz lessz, akarmennyi esik maj máskor“. Nem örültek a nagypénteki esőnek a tesmagiak sem. Mihály Józsefné többek közt így mondogatta: „Ha natypinteken esik, aszt úgy mongyák a régi öregek, hogy aszt kiszennék még árval is a földből, mer akkor nagyon rossz termés lessz“. Ha e napon megszólaltak a békák, akkor a jóslás szerint „hamar gyütt a tavasz“.

A keresztény egyház **nagyszombaton** Krisztus feltámadását ünnepli. A szertartás előtt **tüzet** és **víz** **szentelnek, illetve megújítják a keresztségi fogadalmat**. Az új tűz Krisztus jelképe, s erről gyűjtják meg a húsvéti gyertyát is.

Valamikor már hajnalban megkezdődött az egyházi év legünnepelesebb szertartása, a *húsvéti vigília*.

A pap lila palástban megszentelte a templom előtt megrakott tüzet, s erről gyűjtöttak meg egy gyertyát, mellyel a templomba vonultak. A menet közben háromszor megállt, s a pap vagy a fehér dalmatikába öltözött diakónus ezt énekelte: „Krisztus világossága“. Az oltárnál a húsvéti örömeinek (Exultet) énekeltek, s a húsvéti gyertyába beillesztették az *öt tömjénzemet*. Ezetán megszentelték a *keresztvizet*, s a keresztelőkútba beöntötték az *olajat és a krizmát* is. Elmondták a *Mindenszentek litániát*, majd az első húsvéti szentmisében „visszatértek a harangok, megszólalt az orgona“.

Ipolydamásdon *amikor először harangoztak, meg kellett rázni a gyümölcsfákat, hogy majd sok gyümölcs legyen rajtuk abban az évben.*(Kocsmáros L., EA:15445. 23.l.)

A nagyszombati tűzszentelés a *pogány tavaszi tüzek* emlékét is idézi. Akkor ezek a rontó szellemek jelképes elégetését szimbolizálták. A templom udvarán szentelt nagyszombati tűz maradványait egyes helyeken „*júdásszénnek*“ is nevezték, s a hívek hazavitték házaikba, hogy ott többféle mágikus cselekedetnél használják. A XIX.—XX. század fordulóján a nagyszombati misén az Ipoly mentén valamennyi gazdasszony részt vett. A szertartás végén aztán megszentelt tűz maradákaiból ők is vittek haza néhány széndarabot. Ezzel gyűjtöttak meg a tőzet, mely, mint tudjuk, nagycsötörtöktől nem égett. (Balogh J., é.n.:112.) *Pereszlényben* néhányan a széndarabokból a kertbe, a kenderföldre is vittek. Ott eldugdosták, hogy *jó legyen a termés*. Némely gazda a búzavetés közé szúrta az *üszök ellen*. Hasznos volt a széndarab *villámcsapás* vagy *betegség ellen* is. (Manga J., 1968:146-147.)

A tüzre vonatkozó, fentihez hasonló esetekkel újabb gyűjtéseink során nem találkoztunk. *Pereszlényben* a „*föltámadási mise előtt*“ került sor a tűz és a víz szentelésére. A „*minyistráns meg a harangozó a templom ódalába, a sikriske előtt egy kis tőzet rakott*“. Aztán a pap megszentelte, s tett belőle a „*füstölőbe*“ is.

Ipolyszécsénkén a „*féretett fábó*“ rakták a tüzet. A hívek itt csak a szenteltvízből vittek haza, azt használták a „*betegség ellen*“. *Gyerken* a vízzel a szőlőket is „*megszentőték*“. Mint látjuk, a nagyszombati víznek is bűvös erőt tulajdonítottak. Volt ahol azt tartották, hogy akit az „*új vízben*“ először keresztelnek meg, az egész életében szerencsés lesz. (Balogh J., é.n.:113.)

Gonosz- és féregűzésre is sor kerül ilyenkor egy-egy helyen. Mikoözben például a gazdasszony a ház falát söpörte, ezt mondta: „*Kígyók, békák szaladjatok, megszólaltak a harangok!*“ A nagyszombati féregűzés emléke a gyermekjátékokban is fennmaradt. A gyerekek néhol csengővel és kis haranggal a nyakukban szaladták körbe a házakat, miközben ezt mondogatták: „*Kígyó, béka, távozz el a háztú’!* / *Kígyó, béka, távozz el a háztú’!*“ (Balogh J., é.n.:113.)

Egykor délután tartották a feltámadási körmenetet. XII. Piusz pápa rendelete óta a nagyszombati szertartások, a szentmise és a körmenet időpontja a koraesti órákra esik. Kovács Ervin említi, hogy az idősebb hívek számára még „*ma sem világos, hogy húsvét éjszakáját, miért nem lehet nagyszombat verőfényes délutánján ünnepelni, hiszen a hívek megszokták, hogy a körmenet is világosban történtek, és hazatérve a „feltámadásról“, vacsoraidőben figaszthassa a család a húsvéti sonkát*“ (Kovács E., 2005:4.)

A nagyszombati **feltámadási körmenet** misztériuma kezdetben sokszínűbb volt. A középkori liturgikus gyakorlat azonban lassan megváltozott és szétágazott, s egyfelől ihlette a **Jézus-keresés** népi hagyományvilágát, másfelől a nagyszombat esti körmenetben egyes elemei fennmaradtak napjainkig. Balogh Júlia említi, hogy „*A menet formája, belső rendje, funkciója, a résztvevők elvárt öltözködése, viselkedése tájilag sokféle változatot mutat.*” (é.n.:112.) Ezt csak részben tudjuk megerősíteni, bár az igaz, hogy a szakrális teret, a körmenet útvonalát, az abban fontos szerepet betöltőket illetően vannak némi eltérések községenként az Ipoly mentén is. A körmenetek rendje azonban nagyjában hasonló valamennyi településen. Elöl viszik a feszületet, a körmeneti keresztet, a feltámadt Krisztus szobrát és a gyertyát. A „supellát“ alatt megy a pap az Oltáriszentséggel, előtte a ministránsok állandóan rázzák a csengőt. A hívek kezében gyertya világít, melyet a húsvéti nagy gyertyáról gyűjtöttek meg. Amerre a körmenet halad, arra az ablakokban is gyertya ég. Van, ahol csak a templomot kerülik meg, máshol így például Ipolyság városában is, hosszabb a menetirány. Van, amikor a közeli főteret, illetve az ott álló Mária-szobrot is körbejárják.

Drégelypalánkon a körmenet megkerüli a község szép *Szentháromság-szobrát* is. *Felsőtúron* feltámadáskor a menet kiment egészen a falu végén álló *Nepomuki Szent János-szoborhoz*. A főúton érkeztek, majd a szobor előtt elhaladva, a Szögön át a másik utcán mennek vissza a templomba. A feltámadási szobrot itt hosszú időn át a falu legnagyobb gazdája, Balázs János vitte. Ma az útvonal itt is leszűkült. *Paláston* délelőtt volt régebben a „*husszú mise*“, illetve a szertartások egy része. Este már csak a feltámadás volt. A körmeneten mindenki ott volt, mert nem tartott sokáig, s nem volt olyan későn. A „*supellátot*“ ilyenkor is a tűzoltók vitték, akárcsak a lámpásokat. Az ablakokban gyertyák égtek. *Pereszlénynben* a reggeli misére hajdan még sötét ruhában ment a falu népe, de délután már fehér vagy cifra öltözetben mentek a körmenetre.

A *Felső-Ipoly mentén* s a távolabbi palóc vidékeken a feltámadási körmenet előtt vagy után a lányok télizöldből koszorút fontak, s azzal díszítették a keresztet és a zászlókat. A zöldet a legények szedték az erdőben, amiért tojá járt nekik. (Manga J., 1968:147.)

A **Jézus/vagy Krisztus/-keresés** bizonyára a húsvéti misztérium elnépiesedett formája lehetett egykor az Ipoly mentén is. A szakirodalomból tudjuk, hogy a *Felső-Ipoly-vidék* magyar falvaiban nagyszombat éjszakáján a templom ajtajában gyülekeztek a hívek. Itt kezdték a Jézus szenvedését és halálát idéző imádságot és a feltámadásról szóló énekeket. Aztán énekelve felkeresték a határkereszteket. A legtávolabbinál elhelyezett feltámadt Krisztus-szobrot diadalmenetben vitték a templomba. Gyertyát gyűjtöttek, majd mindenki kezébe vette a sajátját, azzal ment a temetőbe, ahol addig maradt, amíg a gyertya csonkig égett. (Bálint S., 1989:280-281.) A Középső-Ipoly mentén is fennmaradt a keresztjárás szokása, de erre, mint már említettük, nagycsütötökön került sor./Csáky K.,2004.229.1./

A nagyszombati templomi szertartásokkal tulajdonképpen végetért a böjt tilalma, s ezután már lehetett húst és zsíros ételeket is fogyasztani, lehetett mulatságokat rendezni, lakodalmakat tartani stb.

Irodalom

- Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösd. A nagyönnepok hazai és közép-európai hagyományvilágából. Budapest, 1989.
- Balogh Júlia: Szent Mihály havától Kisasszony haváig. Debrecen, é.n.
- Csáky Károly: Hallottatok-e már hírét? Bratislava, 1987.
- Uő.: A népi erkölcs és viselkedési szokások egy Historia Domus lapjain. Néprajzi Látóhatár, 1997. 1-4.sz. 434-444.p.
- Uő.: Apátújfalu. Komárom, 2000.
- Uő.: A Középső-Ipoly menti palócok népi hiedelemvilága. Dunaszerdahely, 2001.
- Uő.: Palást – Egyházi emlékek.; Palást – Falu a nyelvhatáron. Komárom, 2002.
- Uő.: Szete – Falu az „Ipó” völgyében. Komárom, 2003.
- Uő.: „Szentasszonyok egy faluközösség életében. Néprajzi Látóhatár, 2004. 1-2.sz. 115-132.p.
- Uő.: Felsőtúr – Falu a Korpona-patak völgyében. Komárom, 2004.
- Uő.: Hagyományörző és változó települések. KT Komárom. 302 p., 2004.
- Istvánffy Gyula: Palócok. In.: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben.
- Kovács Ervin: A nagyhét szertartásai egykor és most. Új Ember Magazin, 2005.3. 6.p./Internetes változat: magazin.ujember.katolikus.hu.)
- Lackovits Emőke, S.: Az egyházi esztendő jeles napjai, ünnepi szokásai a bakonyi és a Balaton-vidéki fálvakban. Veszprém, 2000.
- Landeszman György és koll.: Ábel-Zsuzsanna. Képes bibliai lexikon. Budapest, 1987.
- Neumann-haz.hu.internetes honlap: A szentsír.
- Manga János: Ünnepek, szokások az Ipoly mentén. Budapest, 1968.
- Uő.: A martosi kurjázás, a palóc kiszehajtás és a nagypénteki mosódás az Ipolyban. Érsekújvár és Vidéke, 1938. Ápr. 17. 4.p.
- Tátrai Zsuzsanna– Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások. Budapest, 1997.

Adattári források:

- Bauer Kinga – Kádek Katalin: Pereszlény és Alsószemeréd (néprajzi gyűjtés, 1989). Néprajzi Múzeum EA:24092.
- Klein Mihály: Felsőterényi néprajzi adatok, 1902. Néprajzi Múzeum. EA:1404.
- Kocsmáros László: Ipolydamásdi gyűjtés. Néprajzi Múzeum. EA: 15 445.
- Kocsmáros László: Bernecebaráti gyűjtés. Néprajzi Múzeum

Húsvéthétfő és húsvétvasárnap szokás- és hiedelemköre

Manga János írja Palócföld című könyvében, hogy **húsvétvasárnap** reggelén „*több faluban külön harangszó figyelmeztette a házak asszonyait az ételszentelésre*“. Még a XX. század első évtizedeiben is előfordult, hogy ilyenkor a családtagok délig böjtöltek, s csak az ebédnél ettek a szentelt ételekből.

A templomban általában sonkát, kolbászt, tojást, sőt, kalácsot és bort szenteltettek. Adatközlőink visszaemlékezései közül a *pereszlényi Balla Jánosné* szövegéből idézzük az alábbi sorokat: „*Mikor negyven nagy után a böjt letelt, húsvét napján vitték a templomba a kézikosarakba' a sonkát, kolbászt meg az üveg borocskát. A papocska megáldotta, meszentölte. A gazdasszony hazahozta a templomból, a gazda fölszelte, aztán következett az ünnepi ebéd*“.

Barna Gábor csépai tudásításából értesülünk arról, hogy az ottani palócok húsvét első napján tözet sem gyűjtöttek, s csak hideget ettek: kocsonyát, sonkát, tojást. (Barna G., 1982.)

A tojásfogyasztással kapcsolatban írja *Manga János Palócföld* című monográfiájában, hogy húsvéti ebédkor a palócok kétfelé vágtak egy-egy megszentelt tojást. Ezt ketten fogyszották – mint karácsony böjtjén az almát –, hogy „*ha eltévednének, emlékezzenek arra, kivel ették meg a húsvéti tojást, s akkor megtalálják a helyes utat*“. (Manga J., 1979:231.)

Hasonló adatközlésekkel újabb gyűjtéseink során már nemigen találkoztunk, annak ellenére sem, hogy Manga Jánosnak ilyen adatai az általunk kutatott területen található *Hontról* is vannak. Itt az is bevett szokás volt, hogy a gazdasszony egy *piros tojásból* reggeli előtt annyi szeletet vágott, ahány családtag volt. Mindenki megevett egy szeletet, hogy emlékezzen rá, ha eltéved. A piros tojás egyben „*megemlékezés is volt Jézus föltámadására*“. (Manga J., 1968:148.)

Kelenyei adatközlőm (*Bodzsár Jánosné Petrezsil Matild, 1896*) visszaemlékezései szerint náluk gyertyaszentelőkor került sor az alma, a tojás és a sonka szentelésére. A sonkát mise után nyomban elfogyasztották, csontját pedig beásták a földbe, hogy tavasszal „*ne legyen az aszatos*“.

A húsvétvasárnapi étkezésnek különös szertartása, hiedelemköre volt a szlovákság körében is. Az asztalt ilyenkor tiszta fehér abrosszal terítették le, gyakran ugyanazzal, amivel karácsonykor. Az asztalra ezenkívül csak egész kenyeret tehettek, s a gazdasszonynak előre mindent oda kellett készítenie, hogy evés közben fel ne álljon. *Nyitra környékén* az asztal alá *szalmát* is tettek, hogy „*majd szép gabonatermés legyen*“. A *Felső-Garam mentén* húsvétvasárnap nem volt szabad *kést* az asztalra tenni. Az étkezést itt is tojással kezdték, amit a gazda osztott szét. Azért fogyasztottak ezt előszörre, hogy a „*gonosz, a lidérc elkerülje*“ a ház lakóját. Az *ételmaradékot* ilyenkor is összeszedték, gyógyításra használták, a vetőmag közé keverték, vagy a tyúkoknak adtak belőle. (Horváthová, E., 1986:187.)

Az ételszentelés egyébként már a X. századtól a húsvéti szertartásokhoz tartozott, s az ételek maradékait a magyar nyelvterület más tájain is mágikus célokra használták. Volt, ahol kiakasztották a gyümölcsfákra, hogy azok sokat teremjenek. A *zempléni* falvakban a kalács morzsáját adták a tyúkoknak, hogy azok jól tojjanak. *Vas megyében* az étel maradékából a tűzbe is vetettek, hogy a másvilágon lévőknek is legyen valami belőle. (Tátrai Zs. – Karácsony Molnár E., 1997:97.)

Emlékeztek adatközlőink az egykori **húsvétvasárnapi hajnali keresztjárásra** is. Az országszerte elterjedt szokás néhány évtizede még elevenen élt a *Középső-Ipoly mentén* is. Ismét a *pereszlényi Balla Jánosné* visszaemlékezéséből idézünk: „*Hajnalba' mentünk mink is ájtatosságot végezni a temetőbe. Énekötünk, imádkoztunk, aztán mentünk haza.*“ Ismerünk pereszlényi adatokat *Manga János* 1936-os gyűjtéséből is. Ezt olvashatjuk többek közt: „*Húsvétvasárnap hajnalban a keresztetekhez járnak az asszonyok, a menyecskék, leányok és idősebb férfiak. Minden keresztnél, szobornál megállnak, elimádkoznak 5 Miatyánkot, 5 Üdvözlégyet Jézus öt sebe tiszteletére. Ezután: „Imádunk Krisztus és áldunk téged, mert a te szent kereszted által megváltottad a világot*“. Az imádság után eléneklük a „*Feltámadt Krisztus e napon...*“ kezdetű húsvéti éneket, majd a keresztjárás után mindnyájan a patakra mentek mosakodni“. (EA: 000506. 7.1.) Tudtak a hajnali ájtatosságról a gyerkiek is.

Mint a fentiekből is láthattuk, húsvétvasárnap is kiemelt szerepe volt a *víznek*. *Bukovinában* úgy tartották, hogy „*aki hamarabb merít vizet, az lesz szerencsés*“. *Moldvában* a „*napfelkelte előtt*

keresztútra öntött vizet hasznosnak vélték a jégeső ellen“. Több helyen ilyenkor piros tojást tettek a vízbe, s arról mosakodtak, hogy egészségesek legyenek. (Tátrai Zs. – Karácsony Molnár E., 1997:96.) Az egyes szlovák falvakban a húsvéti miséről a lányok siettek haza, hogy amíg a többi megérkezik, vizet hozzanak a patakából. Ha ez sikerült, biztosak lehettek, hogy egy éven belül férjhez mennek.

A húsvétvasárnapi istentisztelet mindenütt emelkedett és ünnepélyes volt. Ez megmutatkozott a hívek öltözetében is. A Hont megyei eladósorban lévő szlovák lányok, akik már a fonóba is járhattak, ilyenkor vették fel először pártájukat. Mielőtt húsvét vasárnap átlépték a templom küszöbét, pénzt dobták át magukon hátrafelé, hogy szerencsések legyenek. (Horváthová, E., 1986:186.l.)

A legények húsvéti **koledálásával**, tojásszedésével kapcsolatban is vannak adatközlőinktől származó *Ipoly menti* adataink. Tudjuk, hogy *Ipolybalogon* már vasárnap megkezdték a legények a gyűjtéssel egybekötött, szervezett falujárást. Egyik idős adatközlőnk így emlékezett rá: „*Vasárnap este összemertünk a kocsmába mulatni. Ott mulattunk éfélig. Éfékor aztán elmentünk koledányi. Kaptunk tojást, szalonnát és kolbászt. Bekiabátunk, hogy: „Ki azzal a lánnyal, menyecskével, ki-ki-ki!“ Ezt reggelig csinátuk, aztán mentünk öntözkönni.*“ (Gyurász Lajos, 70 éves, 1979.)

Voltak, akik már korábban is elkezdték a gyűjtést. Az összeszedett tojást a „szatócsüzletesnek“ adták, a pénzen pedig pálinkát vettek. Előfordult, hogy a lányos házak falához „vágták“, különösen akkor, ha a legények valamiért haragudtak a lányra, vagy nem kaptak tőle semmit.

Érsekvadkertről, az *Ipoly* bal partjáról is vannak tojásgyűjtéssel kapcsolatos adataink. Itt a legények húsvétvasárnap este kezdték el a „tojáshajtást“. Csoportokat alkotva keresték fel a lányos házakat, s a tojást egy kijelölt helyen elfogyasztották. Amelyik lányra haragudtak, azt itt is kigúnyolták: háza elé, a fára vagy a kapura akasztották a tojáshéjakat. (Manga J., 1968:149.)

Húsvéthétfő kapcsán Manga János azt írja, hogy erre a napra „*azok a közösségi szokások – rítusnak már nem tekinthetők – a jellemzőek, amelyeknek valamilyen vonatkozásuk van a húsvéti-, illetve a piros tojással*“. (1968:149.) Az viszont köztudott, hogy a húsvéti locsolkodás tulajdonképpen a rituális megtisztulás jelképes emléke. A Magyar Néprajzi Lexikon címszavában olvashatjuk ezzel kapcsolatban a következőket: „*A húsvéti locsolás ősi katartikus rítus keresztényiesített formája. Eredetének egyházi magyarázata részint a keresztelésre utal, részint arra a legendára, amely szerint a Jézus feltámadását hirdető jeruzsálemi asszonyokat locsolással akarták volna a zsidók elhallgattatni, illetve a Jézus sírját őrző katonák vízzel öntötték le a feltámadás hírét vivő asszonyokat*“. (Tátrai Zs., 1979:606.) Természetesen a locsolkodásnak alapja lehet a víz tisztító, termékenységarazsló erejébe vetett hit is. A nők locsolása kezdetben irányulhatott az „*asszonyi termékenység elővarázslására*“ is. (Balogh J., é.n.:117.) Manga János egyhelyütt arra is felhívja a figyelmünket, hogy „*A húsvéti öntözködést tévesen azzal hozzák kapcsolatba, hogy a Jézus feltámadását hirdető asszonyokat öntözték le a jeruzsálemi katonák. Az öntözködés kimondottan keresztény eredetű. Az őskeresztények keresztelkedését jelképezi, amikor a keresztelő pap a megmaradt szenteltvizet a hívőkre öntötte.*

Amint az elmondottakból látjuk, a kereszténység legszebb és legfenségesebb ünnepe, a húsvét, évezredek óta él a természet nagyszerűségéért rajongó emberiség lelkében. Azt a sok poézist, bájt, amely a húsvétban ma ránk mosolyog, az ismeretlen természetköltők hordták össze, mint a méhecské a mézet. Krisztus, a legnagyobb ember pedig megpecsételte az emberi gondolat leggyönyörűbbjével: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.“ (Manga J., 1938. 4.p.)

Húsvéthétfőn az *Ipoly mentén* egykor a még legényszámba nem vett fiúk piros lajbiban jártak öntözködni. Először a keresztanyjukhoz mentek, ott kaptak egy kis bögre vizet, s azzal locsolkodtak. Miután 8-10 hímes tojással megajándékozták őket, a szomszédok és a rokon lányok is sorra kerültek. (Manga J., 1968:149.)

Pereszlényi és alsószemerédi adatok szerint ott a legények régebben cigánnyal és vödrökkel jártak házról házra. Az egyik legény bement a házba és kikérte a lányt, majd „*agyonlocsolták*“ őt vízzel. (Bauer K. – Kádek K., EA:24092.)

A locsolkodás, vagy ahogyan az *Ipoly mentén* mondják, az „*öntözködés*“ még napjainkban is népszerű és gyakorolt sokás. A gyermekek versmondás közben végzett, szagos vízzel történő locsolása,

amely a legújabb időkig hagyományozódott, tulajdonképpen újabb keletű, s inkább csak adománykérő (váró) jellegű.

A húsvéti öntözködés az *Ipoly mentén* is szervezettebben történt egykor. A vasárnap megkezdett koledálásról már a fentiekben szóltunk. Az *ipolynagyfalusi* legények a hétfői falujárást is koledálásnak nevezték. Az ipolybalogiakhoz hasonlóan minden olyan házhoz elmentek, ahol lány vagy menyecske volt. A házbeliék már várták őket, s az ablakon adták ki a kolbászt, a szalonnát meg a tojást. Amikor a fiatalok az egész falut bejárták, az egyik legény házánál nagy reggelit csináltak. Ha valami megmaradt, azt eladták a kocsmárosnak, s az árát elítették. Reggel így „*mán jó gazos fejvel mentek öntözkönnyi*“. A legények vödörből, a gyermekek bögréből locsolták a lányokat.

Ipolyhídvégen a reggeli öntözködést a tehénpásztor „zenélése“ előzte meg. „*Végigtrombitáta a falut, oszt olyan kalácsot süttek neki, meg bort és pénzt is kapott*“.

A *pereszlényi* legények kora reggel összegyűltek egy pajtában, s onnan indultak kannákkal, harmonikaszó kíséretében öntözködni. A falu felső végén kezdték, s az Alvégen fejezték be a locsolást. Minden nagylányos házhoz bementek, a lányok azonban elbújtak, hogy „*menne talájják ökököt a legények*“. Az öntözködők ezért követelték, hogy a gazdasszony mutassa meg a lány rejtekhelyét. Ha a lánynak kiszemelt udvarlója volt, az néhány percre lemaradt, s a „szeretője“ egy szép virágot tűzött a mellére. Délután, a litániát követően, négy órakor a község kocsmájában kezdődött a húsvéti multság, amely csak másnap reggel ért véget.

Nagycsalomján azt a lányt, akivel farsangkor nem táncolt a legény, húsvéthétfőn nem öntehette meg. *Kóváron* már hajnalban indultak a locsolók. Azt a lányt, aki már ébren volt, szagos vízzel, aki aludt, kútvízzel öntötték meg. A fiúk itt is tojást kaptak. Azt, amelyet a „szeretőjük“ adott nekik, eltették emlékébe.

Az öntözködők régebben a rokonoknál nyolc-tíz tojást kaptak. Ezek mellé újabban már cukor- vagy csokoládétojást, déligyümölcsöt, pénzt is adnak.

A fiatalabb fiúgyermekek húsvéti locsolását *versmondás* előzte meg. Így van ez sok helyen napjainkban is. A locsolóversek újabban felkutatott szövegei csaknem az egész magyar nyelvterületen ismeretesek, s csupán némi eltérések figyelhetők meg. A szagosvizet a locsolók versikéjükben tündérkútvíznek nevezik, de mondják rózsavíznek is. A locsolók kerek erdőn át érkeznek, kocsijukat bárányok húzzák. A lányt gyöngyvirágnak szólítják, s anyjától engedelmet kérnek, hogy meglocsolhassák, hogy az el ne hervadjon. Lássunk hát néhányat a ma is előadott versikék közül:

„Tündérek kútyából
Szagos vizet hoztam,
Van ety kislány a házná',
Mellocsolom mostan.
Fáradozásomér'
Egyedül azt kérem,
Tulipiros tojás
Legyen az én bérem.“
(Kóvár)

„Kerek erdő jártam,
Kék ibolyát láttam,
Bárány húzta rengő kocsim,
Minygyásrt ide szálltam.
Nesze hát rózsavíz,
Gyöngyöm, gyöngyvirágom,
Hol a tojás, piros tojás,
Tarisznyámba várom.“
(Kelenye)

„Kerek erdőn jártom,
Kék ibolyát láttam,
El akart hervadni,
Meg szabad-e locsolni?“
(Kelenye)

„Napsütötte szép tájakon,
Jöttem végig az utakon.
Fölém hajolt sok kis virág,
Rózsavizük osztogatták.
Megöntözlek most itt véle,
Piros tojást kérek érte.“
(Ipolybalog)
(Csáky K., 1987:135-138.)

Tátrai Zsuzsanna és Karácsony Molnár Erika egy *Békés megyei* szép locsolóverset közöl *Ortutay Gyula és Katona Imre* gyűjtése alapján:

„Szépen kérem az anyját,
Adja elő a lányát,
Hadd locsolom a haját,
Hadd nőjjön nagyra,
Mint a csikó farka,
Még annál is nagyobbra,
Mint a Duna hossza!
Szabad-e locsolni?“
(1997:103.)

A locsolással azonos szokás volt a *szlovákság* körében a *vesszőzés* vagy *korbácsolás* is. Elsősorban a gazdasszonyokat vesszőzték meg, de húsvéthétfőn Myjava környékén a lányokat is jól elverték a nyolc fűzfavesszőből font korbáccsal. (Horváthová E., 1986:186-187.)

Vannak vesszőzéssel kapcsolatos adatok a *Dunántúlról* is. *Fejér megyében* a vesszőből font korbácsot *sibának* nevezik (a szlovákoknál egyébként ennek *šibačka* a neve), s amikor azzal a lányt megvesszőzik, ezt mondják:

„Keléses ne légy,
Bolhás ne légy,
Eszteendőre még frissebb légy!“

(Gelencsér J.–Lukács L. gyűjtése alapján közli: Tátrai Zs., 1997:104.)

Tojásküldés, húsvéti tojás

Néhány évtizeddel ezelőtt a lányok a legények locsolkodását húsvéthétfő délutánján az Ipoly mentén is tojással viszonzták. Ezt vagy személyesen vitték az öntözőködőknek, vagy elküldték valakivel.

A *Középső-Ipoly mentén* a tojást a húsvéthétfőt megelőző napokon festették. A *hímzés és a karcolással* való díszítés egyaránt ismert volt. A *geometrikus mintákat* és a *virágornamentikát* egyes helyeken gyertyaviasszal rajzolták meg, majd a tojást festékbe mártották. A piros alapra festett húsvéti tojást máshol karcolással díszítették: a mintákat éles tárgygal, zsilettel, borotvával, vagy „*speciális tojáskaparóval kaparták*“ ki. Vannak falvak, melyekben ma is tevékenykedik egy-egy ügyes kezű asszony, kik gyönyörű húsvéti tojásokat készítenek. A Hont megyei *Paláston* például több is akad közülük, s a szépen díszített tojásokból a falumúzeumban is őriznek néhányat. Tudunk arról is, hogy néhol szokás a barkaág

feldíszítése kifűjt piros tojással. Az Ipoly bal partján, *Dejtáron* a tájházban látható egy *tojásfa* szebbnél szebb geomterikus díszítésű húsvéti tojással.

A *szlovákoknál* a tojást gyakran a hagyma héjával vagy más festő növényvel együtt főzik meg. Ismerik a *batikolás* módszerét is. Szokás a tojásokra különféle szelleme szövegeket is ráírni, például ilyen kis versikéket:

„*Koho ja milujem,
tomu tú krasličku
daruje.*“

(Akit én szeretek, annak ajándékozom ezt a tojásját.)

„*Červené vajičko mám
koho rada vidím,
tomu ja dám.*“

(Piros tojásom van, akit örömmel látok, annak adom.)

(Horváthová, E., 1986:188.)

Már említettük, hogy a húsvéti tojás a termékenységek is jelképes szimbóluma. *Edvi Illés Pál* Aristotelest idézi, aki kimondta, hogy „*Mind, a mi él, tojásból kél*“. A Vasárnapi Ujságban írja továbbá, hogy a tojás a *földcsillagot, az anyaföld termékenységét* is példázza. Készítésének eredete pedig „*az ősrégi pogányságban keresendő, mellyből a népek Krisztushoz megtérítettek. Hajdan a népek, ugy az európaiak, mint az ázsiaiak, általán tavasz beállásakor; szokták kezdeni az újévet, melly alkalommal örömük kifejezésének jeléül, különféle színekre megfőstött tojásokkal kedveskedtek egymásnak ajándékkal; simán, vagy reá virágokat, verseket és neveket karczolja. Legdivatozóbb volt a tojásokat pirosra fősteni, azért, mivel a görög és római nemzetnél ez tartatott minden egyebek fölött legszebbnek.*“ (1857:15.)

Húsvéthétfőn délután a pereszlényi lányok egy kivarrott zsebkendőben vitték a hímes tojást a legényeknek. „*A legény annya elvette azt, kipakóta a tojást, a lánnak meg adott narancsot, cukortojást, csokolládét*“.

Délután a *szécsényi* lányok is vitték a legényeknek tojást: „*akit kiszemöltek magoknak, annak többet, huszat is adtak*“.

A *hídvégi* lányok „*mindenkihő' elmentek, aki vót öntözkönnyei*“. Egy-egy legénynek nyolc-tíz tojást adtak a zsebkendőjükből, de a „*szeretőjjük*“ itt is többet kapott.

Ipolybalogon a hétfőn hordott tojást, „*öntözködőtojásnak*“ nevezték. Ebből minden legénynek egy-egy járt csupán, csak a lány kedvese volt kivétel. Ő általában négyet kapott.

Paláston a lányok külön kis *kézikosárban* vitték a tojásokat, melyeket egy szék kendővel takartak le. A lány annak is adott ilyenkor tojást, aki a farsangi mulatságban megtáncoltatta őt.

Tesmagon nagyböjtben varrták a lányok a „*tojáshordó zsebkendőt*“. A zsebkendő négy „*csücskit*“ szépen díszítették: *tearózsát, székfücsokrot* varrtak rá. A lányok versengtek, hogy kinek szebb a zsebkendője. A húsvéti tojást általában két nagy zsebkendőben vitték: „*kinek ötöt, kinek nyócat, kinek tízet, tizenkettőt, mellik hollyan legény vót*“. (Csáky K., 1987:138-139.)

Ír a tojáshordásról *Manga János* is Ipoly menti monográfiájában: „*Dejtáron, Patakon, Honton, Bernecebarátiban, Pereszlényben stb, a lányok húsvéthétfő délutánján tojást vitték vagy küldtek azoknak a legényeknek, akik megöntötték, illetve azoknak, akik farsangkor táncba vitték őket. Dejtáron mindig a lánypajtások vitték a tojást egy kivarrott zsebkendőben, hatot, nyolcat vagy tízet. (...) Honton, Pereszlényben minden lány maga vitte el a tojást a legényházhoz. (...) Ipolytarnócon a lányok húsvéthétfőn választották a „mátkájukat“. A „mátkaválasztás“ régebben, az első világháború előtti időben abból állt, hogy a két lány egy-egy szépen kifestett tojást cserélt egymással. Később, kb. Az 1920-as évek után már „mátkatál“-at küldtek egymásnak... (...) A legények a kocsmában komát választottak, amit a „komaáldomás“-sal ünnepeltek meg.*“ (1968:150-151.)

A húsvéti tojáshordás már a múlté. Manapság a lányok nem visznek a legényeknek hímes tojást, csak a fiatalabb öntözködők kapnak egyet-egyet a kölnivézzel való locsolkodás után.

Irodalom:

- Balogh Júlia: Szent Mihály havától Kisasszony haváig. Debrecen, é.n.
Barna Gábor: Ünnepi szokások és hiedelmek Cséán. In.: Tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből II. Szerk.: Barna Gábor. 363-412. Eger – Szolnok, 1982.
Csáky Károly: Hallottátok-e már hírét? Bratislava, 1987.
Edvi Illés Pál: A husvéti tojásfestét. Vasárnapi Ujság, 1857. ápr. 12. 15. sz. (CD változat)
Horváthová, Emília: Rok vo zvykoch nášho ľudu. Bratislava, 1986.
Manga János: Ünnepek, szokások az Ipoly mentén. Budapest, 1968.
Uő.: Palócföld. Budapest, 1979.
Uő.: A martosi kurjázás, a palóc kiszehajtás és a nagypénteki mosódás az Ipolyban. Érsekújvár és Vidéke, 1938. Ápr. 17. 4.p.
Tátrai Zsuzsanna: Húsvéthétfő (Címszó). Magyar Néprajzi Lexikon 2. Főszerk.: Ortutay Gyula. 606. Budapest, 1979.
Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások. Budapest, 1997.

Adattári anyagok leleőhelyei:

- Bauer Kinga – Kádek Katalin: Pereszlényi és Alsószemerédi népszokások (1989). Néprajzi Múzeum, EA:24092.
Manga János: Pereszlényi népszokások (1936). Néprajzi Múzeum, EA:000506.

A Szentsír Egegen (Csáky Károly felvétele)

A felsőtúri Szentsír (Csáky Károly felvétele)

Szentsír Ipolyvarbó (Csáky Károly felvétele)

A keresztre feszített Jézus Régi olajfestmény, Kisgyarmat (Csáky Károly felvétele)

Halotti lobogó az egegi templomban (Csáky Károly felvétele)

Kemencei Kálvária (Csáky Károly felvétele)

Bernecebaráti Kálvária (Csáky Károly felvétele)

A bal oldali Fájdalmas Szűz mellékoltár Mikolán (Csáky Károly felvétele)

A Fájdalmas-kápolna 18. századi Pietája, Kemence (Csáky Károly

felvétele)

Pieta, Kőkeszi (Csáky Károly felvétele)

A polikrómozott Pieta-szobor a kóruson, Ipolynagyfalu (Csáky Károly

felvétele)

XIX. századi Pieta, Kóvár (Csáky Károly felvétele)

Gyerki templom sasvári Pietája (Csáky Károly felvétele)

Hébeci Pieta (Csáky Károly felvétele)

Ipolyhídvég, temetői Pieta (Csáky Károly felvétele)

Pieta-szobor egy szalatnyai családi sírbolt fölött (Csáky Károly felvétele)

Pieta, Ipolyfödemes (Csáky Károly felvétele)

Régi Pieta, Kemence (Csáky Károly felvétele)

Selmecebánya, Szent Katalin templom (Csáky Károly felvétele)

Íróasztalom (Csáky Károly felvétele)

Pieta-szobor a palásti templom mellett (Csáky Károly felvétele)

A drégelypalánki Kálvária egyik stációképe (Csáky Károly felvétele)

Megkötözött kezű Jézus, Ipolyvarbó (Csáky Károly felvétele)

A megkötözött kezű Jézus, Csáb (Csáky Károly felvétele)

Krisztus Pilátus előtt, Nagycsalomja (Csáky Károly felvétele)

Krisztus Pilátus előtt, Bernecebaráti (Csáky Károly felvétele)

A feltámadt Krisztus-szobor, Pereszlény (Csáky Károly felvétele)

A feltámadt Krisztus, Egeg (Csáky Károly felvétele)

Palásti tojások (Csáky Károly felvétele)

TÓTH IMRE*versei***ÉS A TAVASZPONTON ÁTLÉP**

Azon a napon nem nyugodhatunk. Pedig ugyanúgy isszuk a kávé, az Ég kárpitja felfeslik, és abbamarad a forgás. A csecsemők sem sírhatnak többé. Az állatok is eltévednek, ha leszakad a sötétség. Ez mind miattad van, ne tagadd. Mert az idő letelt, és te nem tetted meg, amit lehet.

Még néhány lélegzetvétel, a ritkuló levegőből. A fénytettet nem éri kár. Minden létező magában hordja saját árnyékát. Te is bennem élsz, szegény, szegény Doktor Faustus. Együtt értünk fel a hegyre, de külön-külön mégis. Te már beértél, de én még nem látom a célt. Új nap kel fel a félelem háza felett. Lélegzetem a hóhatárig ér.

Lehettem volna a leggonoszabb ember a földön, vagy a legjobb is akár, de nem vagyok se jó, se rossz. Az elítélt, kivégzésre vár. Éjfél előtt öt perccel, mielőtt érte jönnek, kiüríti poharát. A végrehajtó már csak kiégett, üres lelket talál. Hasztalan kacat, a pokolban is fölösleges. Hittem benned, de te elárultál.

Soha nem kértem magamnak semmit, pénzt, sikert, múló gyönyört. Te kaptál mindent, de mindent elszórtál. Fázom, dermesztő ez a józan-ság. A szellem jéghideg ragyogása a túlsó oldalon. Jó lett volna élni, te legalább éltél. És bűneiddel együtt is szeretve vagy. Hiszen nem voltál te rossz, csak boldog akartál lenni, de senki nem lehet az, a legkisebbtől a legnagyobbig. És mégis, te voltál a legboldogtalanabb.

Új seregek jönnek lentről és fentről, a fémtetek egymáshoz csapódnak. De te nem látod e harcot, hiszen már meg nem nyilvánult vagy. Számodra semmi sem létezik, a semmi örvénylik helyeden. Magamra hagytál. Egyedül, mint az idők kezdete előtt. A fémtetek egymáshoz csapódnak. Önmagába hullik a fény. Az egy kettévált.

Nincs semmi, amiért érdemes. És a tavaszponton átlép a halál.

MEGSZAKADT

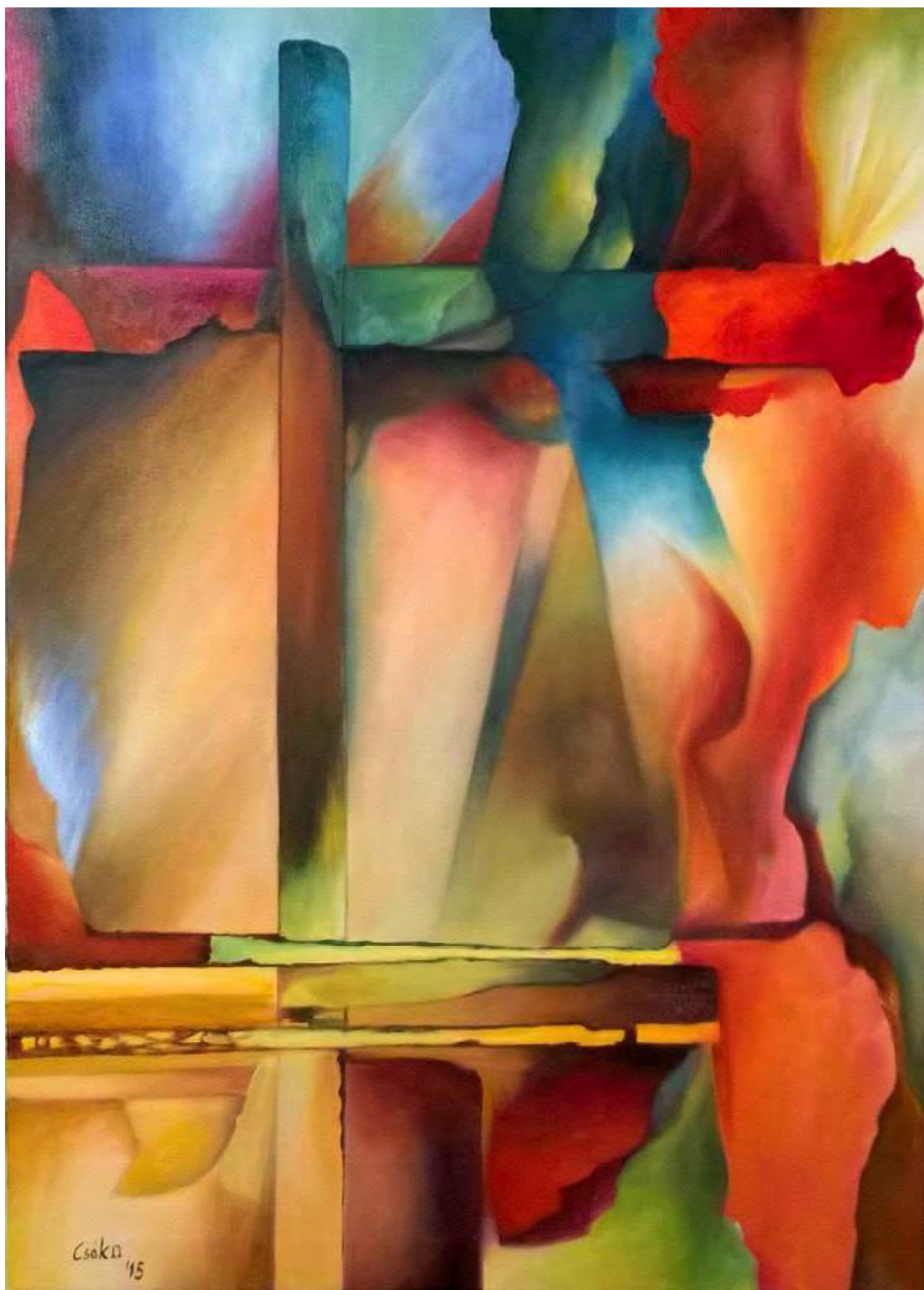
Egy zöld táská fekszik a padon, lelke már az
égbé ment, holt csend ül a park felett.

De a Mennyország nem felel. Csendben vár
a 144 ezer. Te is közülük vagy, ne tagadd.

Beszakadt ég a táj felett.

Nem baj, hogy mindig másokat.

Egyszer már én is láttalak.

(olaj, vászon, 100x75)

ÁDÁM TAMÁS

Hosszú hantolás

Csilla Eszternek

Szakad a gyökér, és felriadnak a
mandragóra bokrok gyűrt levelei
kezedben. Sikoltanak halott
szerelmekért. Hosszú hantolás jön.

A harang elkóborolt, a semmi lóg csak
a templomtoronyban. Molyszagú
csendben kaparom el fejezetünket.
Kerülöm a látványos temetést.

Utólag sem lesz zsolozsma, suttogás
a fülekbe, hamis szentbeszéd.

Morajlás (olaj. vászon, 100x75)

POLGÁR VERA

Pixel, avagy a létezés mámora

Először a nő tűnt fel az ösvényen. Ötven körüli, kissé lomha mozgású. Néhány perccel megelőzte a többiek érkezését. A partra érve sietősen szétnyitotta a vászontáskáját, gyakorlott mozdulattal kiemelte belőle az összecsavart gyékényt, és leterítette közel a vízhez. Kis időre megállt a parton. A fővényen feledett lábnyomokban megtelepedtek a hullámokból kipergett apró csigák és gyöngyfényű kagylóhéjak. Az asszony felemelt közülük néhányat, szórakozottan megforgatta, aztán a zsebébe rakta őket, majd egy darabig a hajókat figyelte. A finom szövésű kelme szövedékén átszítált a szél, lobogott a tarka vászon a nő dereka és a combja körül, elől pedig a mellére tapadt. Látszott a hízásnak indult testkontúr.

A többiek éppen akkor kanyarodtak a strand felé vezető földútra. Két húsz év körüli fiú közeledett sortban, fedetlen felsőtesttel. A hegyről jöttek, a falu felől. A két fiú egy hordágszerű vászonággal közeledett a part felé. Láthatóan könnyű volt a teher, a vékony takaró alatt mintha nem is lett volna test, csak egy ritkás, őszbe forduló hajjal fedett koponya imbolygott az ágy egyik végében, arccal az ég felé, sötét szemüvegben. Az ágy átellenes végébe helyezett fedeles vesszőkosár a lépések ütemére olykor megingott, és a takarón heverő fémrudak egymáshoz ütődtek.

Az asszony levette fejről a kendőt, azzal integetett a fiúknak, amikor azok már a parti homokban jártak. Puhán lépkedtek, akár a macska, az ágy szinte siklott a levegőben, a kosár és a fémrudak most meg sem rezzenek.

A vízparton a két fiatal férfi megállt. A nő leemelte az ágyról a kosarat, a fémrudakat pedig ügyes mozdulattal az ágy négy sarka alá csavarta. A fiúk igazgatták az amolyan házikészítésűnek tűnő fekvőhelyet, a rudakat mélyen benyomkodták a homokba, aztán kényelmes tempóban elindultak a víz felé. Azon a partszakaszon sekély volt a tenger, száz métert is kellett gyalogolni ahhoz, hogy az ember legalább derékig elmerülhessen. A két srác eleinte csak rugdosta maga előtt a vizet, aztán ahogy haladtak befelé, nagy erővel fröcskölni kezdték egymást. Időnként visszanéztek a parton maradottakra. A nő a kendőjét lobogtatta, a férfi erőtlenül integetett. Amikor a fiúk egy hullámba belefejeltek, majd úszni kezdtek, utána már csak apró pontokként tűntek fel egy-egy pillanatra.

Az asszony még egy darabig figyelte őket, aztán a gyékényt szorosan az ágy mellé helyezte, és rákuporodott. Lábaik a hosszú ruha alá húzta, átkulcsolta a térdeit, és miközben beszélt, nézte, amint egy éhes sirálycsapat felhőként kering a kikötő felett. Folyamatosan, halkán duruzsolt, a szavak lassú méltósággal öltözték egymásba magukat, és akár egy hús vizű patak, csobogott a történet. A férfi nyöszörgő, vékony hangon beleszötte a maga gondolatait, olyankor az asszony bólogatott. Időnként lassult a beszéd sodrása, az asszony sóhajtott, végigsimította a férfi arcát, igazgatta a szélfűtta vékony takarót, közben el-elmosolyodott. Olyankor eltűntek a szája körül megkeményedett vonások.

Kis idő múlva előkerült a fedeles kosárból egy fonott kalács meg egy kancsó formájú termosz. Az asszony kávé töltött egy műanyagpohárba, tört egy darabot a kalács végéből, s mint egy asztalkára, a kosárfédélre helyezte azokat, majd óvatosan elhelyezkedett a vászonágy peremén, és a férfi fejét az ölébe vette. Akár egy érett dinnyét, úgy tartotta a hamuszín koponyát, ujjaival félresimította a homlokra makacsul rátapadt hajszálakat, egy apró fésűvel szétbogozta a nyirkos szálakon megcsomósodott szenvedést. Aztán előre nyúlt, és a hóna aljánál fogva magához húzta a csontsovány férfitestet, így az a hátát a nő melleihez támaszthatta. A férfi ernyedten túrta, hogy az asszony eligazgassa rajta a félrecsúszott pizsamát, majd finoman megpaskolja arcán két oldalt a csontra ráaszott bőrt. A nő aprókat csipegetett a kalácsból, a falatokat gyengéd mozdulattal a férfi szájába tette. Néhány szót is csomagolt a kalácsdarabkák mellé, míg becsúsztatta a besüppedt ajak mögé a mélyfekete üregbe, olykor kuncogott is hozzá. A férfi is elhúzta a száját, bukdácsolva

nevetgélt az asszonnyal együtt, amíg köhögni nem kezdett, és szája szegletéből kibukott a péppé rágott kalácstészta. Az asszony visszaterelte az ujjá végével.

Ezután a feketekávé következett, komótosan, rövid szünetekkel egy-egy szörtyögős korty között, engedve, hogy szétáradjon a szikkadt nyelvháton a kesernyés aroma. Időnként a nő is belekortyolt a párálló italba, és tört egy darabot a kalácsból magának is. Aztán ismét a férfi feje fölé hajolt, kendőjével megtörölgette a homlokát, megdörgölte a szája csücskét. A férfi engedelmesen nyújtogatta nyelvét, az asszony néhányszor végighúzta rajta a kendő sarkát, hogy a szája köré maszatolódott kávényomokat eltakaríthassa, végül levette róla a napszemüveget.

A borostyán színű égbolt visszatükröződött a tenger hátán, a nap aranylón izzott a hegyek felett, és egy elhullajtott sirálytoll kitaratóan forgott a levegőben. Hunyorogva lesték, amint egyre lejjebb ereszkedik, majd az asszony felemelte a karját, és a madártollat két ujjá közé csippentette. Néhány másodpercig elgyönyörködött az áttetsző, tejfehér csévélő evezőtoll tökéletességében, végigsimította a gerincet, megborzosolta a kemény, sűrű tollzászlót, aztán játékosan a férfi arcához érintgette. A férfi megrebbent a váratlan érzéstől, majd döcögősen nevetgélgni kezdett. Az asszony vele együtt kacarászott, és a tollat körbejáratta a beesett szemüreg mentén, hegyével vonalakat rajzolt a homlok ráncaiba, végül a csúcsos orrhegyet is leporolta. A férfi grimaszolva túrta a játékot, szemét lehunyta, nyögdecsejt, a nő gügyögve kuncogott. Észre sem vették, hogy a két fiú visszaérkezett. Csak akkor eszméltek, amikor árnyékuk ráfolyt a takaró szélére. Ekkor szégyenlősen elhallgattak, mint akiket rajtakaptak valamiféle csínytevésen. Az asszony elhúzódott a férfi hátától, és átadta helyét az egyik fiúnak, aztán még néhány másodpercig álldogált az ágy mellett. Megvárta, míg a fiúk elrendezik újra a férfi körül a meggyűrődött takarót, kávé töltenek maguknak is, aztán lecsatolta lábáról a szandált, és elindult a stég felé.

Kényelmes, lassú léptekkel haladt a recsenős deszkán, a palló végén leült, és a lábát a vízbe lógatta. Apály volt, éppen hogy elérte lábfejjével a víz szintjét. Gyermeki könnyedséggel dudorászott, míg ujjáival fröcskölte a vizet. Mindig előlről kezdte az egyszerű kis dallamot, valahányszor szétpattant a fényaz utolsó vízcseppen is, aztán talpával ismét a vízfelszínre csapott. Amikor elunta, visszaballagott az ágy mellé. Leült a homokba. Nézte amint a fiúk gyakorlott mozdulattal dohányt sodortak a vékony papírokba, nyelvük hegyét végighúzták a ragasztócsíkon, majd meggyújtották a cigarettaszálakat. Hármat.

A férfi csontos, áttetsző ujjai közé fogta a rövid cigarettát, hosszan csücsörített míg a szájához emelte, régi, jól bevált szokásként nagyot szívott rajta, aztán csak úgy kieresztette a füstöt a száján. Bágyadt derűvel tekintett a füstpamacs után, míg visszadőlt a fiú mellkasára. A másik fiú az ágy mellé kuporodott, éppen oda, ahol korábban az asszony ült. Valahonnan előkerült egy rádió. Élénk, lüktető zene szólt belőle, elnyomta a tenger hangját. A fiúk a lábukkal dobolták a taktust, és a férfi feje, az a hamuszín koponya is olykor gyengén meg-megingott a zene ütemére, jobbra meg balra.

Az asszony a vászontáskából elővett egy fényképezőgépet. Egyszerű, ezüstsínű fényképezőgép volt, alig valamivel kisebb, mint egy képeslap. A szeméhez emelte, és az ágy felé irányította a blendét, aztán kattintott. Várt néhány másodpercig, pár lépést tett előre, majd újra és újra lenyomta az exponáló gombot. Míg képpé rögzült a pillanat, a nő ugyanazt az egyszerű hangsort dúdolta, mint a stégen, ahol a lét mámorában most egy sirály billegett, mintha a múlt időt mérné.

FETYKÓ JUDIT

A folyók

A folyók nem váltanak útlevelet.
A medence hívó ölébe árad ki-be az emberrengeteg,
a szél a határokon át sodorja az aranyat és a szemetet.
Egyik nagyapám minden őse Vereckén át, lóháton jött ide,
a másik is messzi idegenből, csak azért, hogy legyen kenyere.
Az egyik harcosan, büszkén, dacolva, fogyva, megverve, győztesen,
hitte e föld csak övé, s volt, hogy hitében nem bízatta senki sem;
váltott hitet, majd sokszor királyt, túlélte mindent, azt, mit már nem lehet
— a másik bottal bírta rá fiát: változtasson nyelvet, nemzetet.
A folyók nem váltanak útlevelet.
Kevertse most e két régi szülőnek, hol kétlem, hol bízom a mát.
Helyettem mások hiába beszélnek, hiszem csak mit sok szemem lát.
Határ közel, határ távol, vagyok egyszerre ott túl és ideát,
benn lélekben mindig velem jönnek, rajtuk át, velük látom a mát.
A szél a határokon túlról sodorja ismét az elszánt tömeget,
a medence hívó ölébe árad, egyre árad az emberrengeteg.
A folyók nem váltanak útlevelet.

Hitetlen

Kétkedve, mindenre rákérdezve,
a legjobbnak is a fonákját látva,
mindenből fanyar kesernyét csinálva,
csakis és kizárólag mérlegelve.
Mint mikor minden elszabadul,
nincs biztonság, életkedv,
érzések, csak rideg ismeret,
mi vitat és vitatkozik vadul.
Nem okoz örömet a nap,
villámgyorsan áramló ismeretek,
adatok, állandó mérlegelések,
ám a logika megtalálja az utat!
Minek, miért, csak ennyi?
Ezek a hitetlen kérdései,
s a megtalált válaszokért
sokszorosán kell fizetni.

Áradat (olaj, vászon, 120x75)

KŐ-SZABÓ IMRE

Sakk! Matt!

A Zrínyi utca és a Szent János út sarkán állt a kocsmá, a Bözsi néni kocsmája. A környék évek alatt sokat változott. A Gelka épületét is elbontották. Előtte az önkormányzat építtetett egy fából font, négyszögletes palánkot, hogy majd itt gyűjtik a hulladékot, szelektív. Ezt az ácsolt építményt aztán felgyújtották, porig is égett. Helyén ma egy kétemeletes sorházat építettek. A belső vakolások most folynak. A közelben volt egy gyár, ahol transzformátorokat gyártottak. Minden Videoton készülékbe ezt építették be. Ma már a gyár sehol sincs, de a Bözsi néni kocsmája, dacolva az 56-os eseményekkel, az azt követő átkos korszakkal, a rendszerváltással, ma is áll és üzemel, működése szinte töretlen, mint az őszi kukorica a földeken.

Itt, ebben a kocsmában minden este betért Kovács Péter nyugdíjas, hóna alatt egy sakktáblával. Életkora olyan hatvan feletti, de még nincs hetven. Világos ballonkabátot viselt, övvel derékban összekötve, fején egy szürke pörge kalap, karimája feltúrva. Sovány alkatú, középtermetű, a ballonkabát alatt világos, magas nyakú pulóvert hordott. Mindig frissen borotvált. Amint belépett a kocsmába, egyenesen a pulthoz ment. A sakktáblát a hóna alatt szorongatta. Kért egy fél vodkát. Ezt a poharat felvette a jobb kezébe, megszagolta az italt, majd sorban, fejbiccentéssel üdvözölte a vendégeket. Ismét felemelte a poharát, de nem ivott belőle, magyarázott, érdeklődött, ki hogy van. Közben az ajtó melletti asztaltól odajött Kolompár Kázmér, az apró termetű cigány férfi, aki már jóval korábban, egy kisfröccs mellett ült, mindig ennél az asztalnál. Kivette Péter bácsi hóna alól a sakktáblát, odavitte az asztalához, kiborította, majd felállította a figurákat. Teljesen szabályosan, úgy, ahogy az a sakk könyvben le van fektetve. Ennyit tudott a sakkról, a lépéseket nem ismerte. Péter bácsi még mindig a pultnál állt, beszélgetett az éppen soros kocsmárossal, vagy a betérő vendégekkel, kezében a teli pohárral. Beszélgetés közben többször a szájához emelte, de újból leengedte, mert valami fontos még eszébe jutott, ezt el kellett mondani. Ezt a ceremóniát legalább egy fél óráig játszotta, amikor egy határozott mozdulattal, magába öntötte az italt. Letetette a poharat és a sakktáblás asztalhoz lépett.

- Na, játszunk egyet? – kérdezte Kolompár Kázmértől, minden alkalommal.

- Majd, ha megtanulok! – mondta határozottan a dús fekete hajú férfi és hozzátette: - Kristóf Jani már várja a játékot! – és a mellettük ülő férfire mutatott. Az kényszeredetten mosolyogott, a szobafestés során festékes dzsekijét megigazította, majd határozottan annyit mondott:

- Játshatunk!

Péter bácsi ekkor megkérdezte: - Két nyert játszma a tét! Aki veszít, az fizet?

Ebben minden alkalommal megegyeztek, aztán elkezdődött a játék. Először olyan tapogatózó húzogatások voltak csak. Egy-egy parasztot toltak előbbre, a tiszték hátul maradtak. Néha egy kis merészséggel elindítottak egy futót, melyre az ellenfél egy lóugrással válaszolt. Néha sokat gondolkoztak egy-egy lépésen, de volt olyan parti is, amikor a figurák percnyi pontossággal gyülekeztek a tábla mellett, az asztalon. Ez utóbbi olyan villám játszma volt. Péter bácsi élvezte a játékot, oly annyira bele tudott merülni, hogy a ballonkabátot nem vette le magáról, még az övét sem oldotta ki. Csak akkor tette, amikor a második parti után bement: - Sakk! Matt!

Ilyenkor látszott rajta a feszültség, a játék heve, melyet a győzelem tudott csak megnyihíteni. Ekkor kibontotta a ballonkabát övét, melyet gondosan összetekert és a kabát zsebébe tette. Kinyitotta a kabátot és megkérdezte a vesztesétől: - Akkor most mit iszunk?

A vesztes legtöbbször csodálkozva nézett, majd visszakérdezett:

- Mit kérhetek?

Nem volt nagy válogatás a széles kocsmái kínálatból, mert Péter bácsi egy fél vodkát fogyasztott, melyet a végén elkísért egy pohár, csapolt sörrel. Ez volt minden győzelmi játszma tétje. Ezt mindenki ismerte, hiszen ezek a játékok, szinte minden alkalommal, az ő győzelmével végződtek. Szinte természetes volt a mindenkori párvialdal végeredménye. Meg az is hozzájárult, hogy Péter bácsi ellenfele legtöbbször a

szobafestő Kristóf Jani, meg a villanyszerelő Tóth Sanyi volt. Ez összesen négy partit jelentett, a két játékosra vetítve két győzelmet. Napi termésben három fél vodkát, egyet előre magának fizetett az öreg, meg két nyert sört. Időben úgy függött a hangulattól, a beszélgetéstől, hogy napi három órát vett igénybe a játék. Ez jó kikapcsolódás volt az öregnek is, meg az ellenfeleknek, hiszen a napi fizikai meló után, egy kis agytorna következett. A kibicekről nem is beszélve, azok aztán, tudtak mindent, csendben mutogattak, elemeztek, beszélgettek, iszogattak.

Történt aztán egyszer, egy keddi napon, hogy minden úgy indult, mint máskor. Megvolt a pult előtti jelenet, a táblát felállították, az első játszamához, most fordítva, először a Tóth Sanyi ült le. Ezen az öreg meg is lepődött, de a játék az játék, így nem is firtatta a változást. A sakkfigurák mozgása is a szokásos volt, de valahogy a huszadik lépés körül, figyelmetlenségből, vagy elhamarkodott döntésből Péter bácsi elveszítette a királynőjét. Tóth Sanyi kipirult arccal, győzelemhez közeli mámorban vette le a figurát, és úgy mutatta körbe, mintha az, maga, az egri vár bevétele lett volna a törökök részéről, amely nem történt meg soha. Ezt a játszmát Péter bácsi elveszítette. Látni kellett volna megtört arcát, amikor Tóth Sanyi csak annyit mondott: - Sakk! Matt!

Látszott rajta, hogy a kudarc nagyon megtörte. Szótlan lett, komorrá vált az arca. A visszavágót, a második játszmát ebben a hangulatban folytatta és Tóth Sanyi megismételte a győzelmet. Aztán ő tette fel Péter bácsi kérdését:

- Akkor most mit iszunk?

Az öreg szomorúan nyúlt a zsebéhez, elővette pénztárcáját és bankjegyek után kutatott.

Tóth Sanyi megfogta a kezét és kérdezte: - Mit kérhetek?

Nem is volt kétséges, hogy a győzelem mit hozott a vesztesnek. Koccintottak, ittak és a hangulat isoldottabb lett.

A vereség óta eltelt már több mint egy év. Volt vagy közel háromszáz játszma és a kocsma megtanulta, hogy csak egy ember, Ő Péter bácsi teheti fel ezt a kérdést a sakk, matt után: - Akkor most mit iszunk?

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Áhítat

Titkoktól illatozó erdő mélyén
örök forrásvíz válaszol a csöndnek,
Ott ülök, elábrándozom a Földnek
megközelíthetetlen teljességén.

Mindig elámulok a gyönyöröknek
végtelen méretű megjelenésén,
a szépség részleteinek összképén.
Szememből kicsordul örömkönnyek

jelzik: számomra mit nyújt ez a látvány.
A fény ragyogásától félig kábán
nézek bele a csörgedező vízbe.

Mintha valami elvarázsolt volna,
imába kezdek. Halkan sóhajtozva,
a Megfoghatatlanhoz közelítve.

Bolond idők

Játékaink közül a legdrágábat
veszítettük el. Keressük, kutatjuk.
Ebben a villámgyors világban százat
is kaphatnánk, de mi csak azt akarjuk.

Az összevissza lótás-futás közben
hullott ki a zsebünkből; nem találjuk.
Már mindent tüvé tettünk; széles körben
tudják, mi történt. A jó hírre várunk,

hátha valaki mégis észrevette
valami bokor alján, vagy az úton:
sárosan, összelapítva, törötten.

Eltelik egy év, kettő is; reszketve
nyitunk ajtót. Csöngettek! De csak Newton
és Einstein áll ott, s hátuk mögött többen.

Ahol a lét csodás

Mindig vonzotta a vízparti rét,
a vadvirággal tarkított vidék,
az időben megszólaló harang,
a sok egymást követő, kusza hang,

a víz felől a hápogó kacsák,
az akácok, a fűzfák, bodzafák
suhogása, a kecses, lágy füvek,
ahogyan a szél karcsú testüket

táncoltatja az árkok szélein,
s végig a mezők végtelenjein.
Mindig csodálta a kéklő eget,

az érkező s távozó fellegek
rajzolatát körbe keringve fent,
s a csillogó víztükröt idelent.

Augusztusi éj

Tenger-sötétben csillagok
fénye a már nem láthatón keresztül
álom-tiszta, felfoghatatlan szeszt szűr
a tényből: én is meghalok.

Magamba nézve hallgatok.
A csillagpálya végtelenbe ferdül;
azt látom, amit a vakok,
ha lelkük falát tapogatják. Csend ül

vállaimon; a mindenség beszél csak.
Egyre mélyebbről, egyre közelebbről
arról, amit az évszakok

közül ez a legmisztikusabb évszak
mesél a magát adó Óselemről,
a Titokról: Ő én vagyok.

Blues árnyékában (olaj. vászon, 100x70)

DEBRECZENY GYÖRGY**a világfa gyökerei alatt**

Erdélyben rituálisan
elálmosodott a fejedelem
irtásokon és folyóteraszokon
műveli népem a földet
korabeli földvár áll a közelben:
Sámson vára

leszek majd szőlőforgatás
során megtalált sírlelet
lovassíromban sem kard
sem lunula

azaz félhold alakú csüngő
amelyet láncon
vagy zsinegen
a nyakban viseltek
de két kígyó néz szembe
egymással a karperecen

csillag- vagy madárábrák
gyűrűmön
mellettem túróeke
sarló vaspapucsos ásó
vagyok a ló gazdája
a másvilágon lovamon
folytatom utam
kutyám gyalog kísér

a világfa gyökerei alatt
ott van az alsó világ
s madarak vannak a sámánbotok
fáragott csontvégein
madárszellemek segítik
repülése során a sámánt

síromban csiholóvas kovakő tapló
bőrtarsoly fém fedőlemeze
ideális a szablyám súlya
görbülete és markolata

díszes fanyeregben lovagolok
sugaras korong hátterében

egykori avar pusztákon
isten kegyelmét kérem
12 fehér lóra
s a folklórra
amikor a sámán
a lelkeimmel beszél

Forró éjszaka (olaj, vászon, 100x75)

BORSI ISTVÁN

Farsang, fals hang

Titok az, hogy ki, miért, mit és meddig elodáz
Mikor önt új arcot, maszkot a vágyott megújulás
Csonttá aszott vázakban friss virág mikor derül
Mi hervatag, férges, az szemétkébe mikor kerül.

Falakon túl, körbe jár hűs fuvallat
Kéményen büszke szélkakas mereng
Várva szellőt, frisset, valami újat
Oszló ködben a napfény néha átdereng.

Titok, hogy alvó házak zárt ablaka mögött
Maradt-e melegség, a dohos paplanok között.
Megtisztult utakat ki az, ki látni akarja
Rést nyitni a redőnyön, erős-e még a karja.

Farsang ujjong, lassan vége már a télnek
Busók kereplőkkel szörnyen zenélnek
Estére máglya lobog, menekül a baj, a sötét
A zaj ma nyisson szívet, ablakot, s alvók szemét!

Másnap reggel párjának bókolva bűg a gerle
Megannyi macskát nyávogni ingerelve
Fent, a kék világ határán merész Sólyom suhan.

Elfojtott ária (olaj, vászon, 100x75)

JANECSKÓ GYÖRGYI

LUW-843

Szétterült a hőség, mint a hajnali pára a kerten. Gyöngyöket izzadtak a percek a homlokokon, a nyelvek csikorogtak a szájban, ahogyan vizes homokon a kövek. A júliusi meleg türelmetlenségre biztatta az embereket. Az izzadságszagú buszmegálló szégyentelenül tömve volt. Hétvége közeledett, a diákok hazafelé igyekeztek púpos bőröndjeikkel. Munkások söröztek, súlyos szatyrú anyák türelmetlenül és fáradtan toporogtak munka után. Az asszony ott állt a tömeg szélén. Nem szeretett elvegyülni. Mindkét kezében a hétvégi ebédre való terpeszkedett a bevásárló zacskókban, hóna alatt születésnap ajándék plüssmaci melegítette bőrét, és mindez idegesítő próbára hívta ki izmait. Jó lenne most egy fagyfalt. Mivel, nincs több keze, még legyinteni sem tudott erre a kósza gondolatra. Minek is a jég! Olyan az, mint a szűz szerető csókja! Rövid ideig hűsít, majd még jobban hevít. A hőségben új szokásra tett szert. Reggel, munka előtt behelyez egy műanyag palackot a fagyasztószekrénybe. Mire véget ér a nap, megfagy a víz. Hazafelé a buszon az ölébe veszi, és hűti magát vele. Az autóbussen, itt vidéken nincs légkondicionálás. Az ablakokat télen becsavarozzák, ilyenkor meg kicsavarozzák a furfangos sofőrök, ha tudják. Legrosszabb esetben nyáron is becsavarozva marad, kitiltva a levegőt és a huzatot, fullasztó katlanná varázsolván az utazóteret. Ma késik a járat. A jég a műanyag palackban már régen megadta magát, és feltartott kezekkel oszladozott apró kockákra majd langymeleg vízre. Már ezen sem idegesítette magát. Olyan rossz volt a hangulata mostanában. Üresség kócolta a haját gubancokba reggelente. Befutott a távolsági gyorsított autóbusz, nyomában köhögött a fekete kipufogógáz. Az asszony elfordította a fejét és megérezte, hogy nézik. Vele egy vonalban, négy apáca ült a buszon. Három fiatal és egy idős rendfőnöknő. Mosolyogva, kedvesen figyelve egymásra beszélgettek, falatoztak. A hőség ellenére rendi öltözékben, fityulában, ahogy illik. Valószínűtlen látványt nyújtottak, mint egy bábjáték szereplői egy paraván mögött. Tekintete találkozott a legöregebb nővér tekintetével. Leplezetlenül bámultak egymásra. A nőben felsűrűsödött a sóvárgás! Közöttük lehetne, volt rá lehetősége, de megfutamodott. Azt gondolta, túl tüskés ez a part, és nem az ő lába alá való. Talán tévedett! Milyen szabad, és kiegyensúlyozott a teste - lelke ennek a négy nővérnek! Nincs mosás, vasalás, takarítás, gyereknyafogás munka után. Vita a férjjele, szülők körülötti teendők. Az idős apáca megérezte a nő gondolatait és elmosolyodott. Mosolya azonban szomorúan omlott le az arcáról, emlékeztetve a vízparti füzek hallgatag ágaira. Bárcsak egyszer hordhatott volna életet a szíve alatt és sikolthatta volna világra! Elsősorban a gyermekeiért imádkozna, majd másodsorban mindenkiért! Nincs Istennek tetszőbb dolog az anyaságnál! Milyen lehet ölelésben elaludni és reggel ölelle felébredni? Nagyobb teher e a házastársi szeretet az Istenhez való hűségénél? Csak egyszer érezhetné át annak örömét, amiről önként lemondott! Vágyta az asszony nehéz szatyráit. A két nő tekintete egybeolvadt. Gomolygott a sok gondolat és a másodpercek nem akartak percekké születni. Hirtelen felberregett az autóbusz motorja. Szétfoszlott a néma párbeszéd, szégyenlősen, de már hiába titkolózva. Mindent tudtak egymásról. Az asszony igazgatta a szatyrokat a kezében, egyiket megcserélve a másikkal. Félúton megállt a mozdulat. Egy kezében egyensúlyozva a nehéz terheit, felnézett az autóbuszra. Az utolsó pillanatot megragadva egyszerre emelték fel a kezüket búcsúzóul. Mindegyiküknek meghatározott hite, kit itt, kit ott szorítva. Lassan, békésen tűnt el a péntek, egymás szemében integetve.

(olaj, vászon, 100x75)

HAÁSZ IRÉN

Vérhold

A világosság idejét hittem,
s vérholdat Föld takart.
Jeleket küldöz folyvást az isten,
föld reng! ház dől! sebesültek sitten –
ez az, amit akart?

Tegnap árvíz volt, és cunami ma,
tájfún. És bomba hull.
Nem elég neki már sárlavina,
dühöng az Úr, hozzá az ima
nem ér fel, porba fúl?

Abszurd világ most, amelyben élünk,
megbolydult hangyaboly.
Erdő kap lábra, falótól félünk,
sötét fejekben jólét a vétünk,
Kasszandra - hang; ne szólj!

(olaj, vászon)

KERÉKES TAMÁS**-talan...****Baj van Itókfalván.**

Cseresznye és meggy nincs a környéken, csak dió, szilva és rengeteg bodza. No meg nyári alma, ami befőttön kívül semmire nem jó. A szilva okozza a legnagyobb gondot. A mélyszegénységben élő falu, mely nem tud eltartani egy állandó boltot sem, sem kocsmát, pálinkájukat a faluban szerezték be két olyan családban, ahol ezt a tisztas ipart (pálinkafőzés) gyakorolták. De a tavalyi esős nyár miatt kevés volt a szilva, így a torkos legények már decemberre kiitták a készleteket. Ahhoz meg már nagyon rafinált akknak kellett lenni, hogy valakinek karácsonyra maradjon még bora, akkor is, ha még maga elől is dugdosta. A tavalyi évben esett meg, hogy egyik szomszédomhoz átnézve azt láttam, hogy valami gyanúk kinézetű lötyöt kanalaz nagy boldogan egy horpadt bádoggcsajkából. „Pálinkalekvár”- kommentálta a szomszéd a dolgot, holott látnivaló volt, hogy a jó torkú szomszédnak nem volt türelme, hogy kiforrjon a cefre, csak belemerítette a cefrébe, s igyekezett azt a „haj alá tolni”, ahogy ezt itt mondanák. Szeder, málna megterem, de pálinkához irtózatoss mennyiség kellene, de annyi szeder, és málna nincs is a faluban, melyért érdemes lenne a pálinkafőző katlannak alágyújtani. Ugyanez vonatkozik a somra és az áfonyára is. A koldusszegény falu állami támogatással részt vehetett a közmunkaprogramban, ezért a dologtalan, szociális segélyből élők közül 10 embert állandóan foglalkoztatni tudott. Így, a szociális segély huszonezer forintja helyett cirka ötvenezer forintot kaphatott kézhez a szerencsés, mely összeg épp az éhenhalást elkerülendő volt csak elég. A fizetésnap állandó harcot jelentett. A törvény betűje értelmében minden hónap ötödikéig ki kellett fizetni az elmúlt hónapra esedékes munkabért. Azzal azonban számolni kellett, hogyha ezt szerdán vették fel a célszerű szegény emberek (Tömörkény), akkor a polgármester úrnak számolnia kellett, hogy csütörtökön, azaz másnap nem jelentkeztek munkára a legények, mert első dolguk az volt, hogy berúgjanak, mint disznó. Taktikázni kellett tehát. Így például a júliusi fizetést legjobb lett volna pénteken kiadni, hisz elseje már szombat lesz, tehát van arra némi esély, hogy a csapat a hétfői devernnyázás után, úgy ahogy, de el tudja kezdeni a munkát hétfőn. Találgatások közt élt a falu. A közmunkások közt dzsapázott Zoli, aki egy internetes társkereső oldal révén kötött ki a faluban Irmánál, akinek csak két metszőfoga volt, az is szúvas. Hogy Irma miért keresett partnert, azt világosan tudatta a falu népével és Olgával: „hogy eltarcsom!!!) Gondolom szegény Zoli nem erre számított, de hiába, a hidakat már felégette maga mögött és próbált beilleszkedni. A polgármester urat, ki egyébként példásan látja el feladatát már reggel óta zaklatták a kérdéssel, hogy mikor lesz pénz? Ő azt mondta, hogy délben egyetlen embernek megmondja a faluban. Zolira esett a választás, mert ő vissza sem tudta húzni a szájából a megdagadt nyelvét. Hajnali söröskupakjába ugyanis belerapult egy darázs, mely alaposan megszúrta a nyelvét: úgy nézett ki, mint egy nyeles teniszlabda.

Az itókfalvi ősz

Mostani anyám azt mondta, hogy az Ipoly egy folyózható hajó- jelentette ki Tökszár üveges szemmel. Szokás szerint ráhagytuk, hisz ezt el fogja ismételni még hatszor, így aztán felesleges a kapkodás. Októbert írunk, beköszöntöttek a talajmenti fagyok. A répa és fehérrépa, akár csak a zeller a helyén marad. Mindkettőnek dús lombozata nőtt ki, de a gyökérzetük silány maradt, gyufaszál vékonyságú gyökereket nevelt csak ki a föld. Úgy látszik a föld a levélzöldségeknek nem kedvez, kivéve a mángoldot. A málna és szeder kiirthatatlannak bizonyult. Az őszi ásás késik a sok eső miatt. Itt Cserhátban a föld úgy viselkedik, hogy eső után a kert korcsolyapályaként viselkedik, csak csúszkál az ember, akár a jégpályán. Ám, ha kiszárad, akkor úgy megkeményedik, hogy ásás előűtt jobb a földet felcsákányozni. Olga felszedte a bőséges töktermést, aminek a java a kert szélét díszíti, már nem viszi sehová, dugig van vele a hűtő. Az ásás nemcsak a föld természete miatt késik, hanem, mert mindenki részeg.

Újra forr a bor. A korosodó prózaíró kivár, nem kóstolgatja a murcit, mert tavaly óta tudja, hogy milyen katasztrofális hatású, ha az emberben forr ki a bor. Cigányok téblábolnak a faluban, ismerős házakat keresve fel, ahol házi bort mérnek, mert így valamivel olcsóbban juthatnak hozzá meg szokott alkoholadagjukhoz, mintha boltban vennék a bizonytalan eredetű gyári lőret. A természet vígasztalan arcát mutatja. A táj szomorú, mint a cserhádi dombság a háromnapos őszi esőben, mely egybefüggően három napig képes egyfolytában szemerkélni. A pálinka nagyon hiányzik az ittenieknek. A megszokott szilvát, melyből egy vödörnyi sem termett az idén a faluban, megpróbálják almával, körtével és birssal pótolni, de ehhez meg sok cukor kell, és megdrágult maga a pálinkafőzés is. Sokan kis csoportokat alapítanak, hogy egy kiskörtepálinkájuk mégiscsak legyen. Mert itt az ivás pálinka nélkül semmi. A helyi borokból akár hat litert is meg tud inni napjában egy jótorkú legény, hiába, átkozottul hiányzik a cudar pálinka. Az a rettenetes szegénységben egyáltalában nem magától értetődő, hogy a huszonkét ezernyi (egy karton cigaretta ára) forintból élő embereknek legyen áramuk és fűtésük. Ki ki a vásárra viszi a bőrét és a rendőrségi feljelentést kockáztatva mennek ki az erdőre fát lopni, hogy télen ne fagyjanak meg. Megindul a népvándorlás, ami évente ismétlődik. A cigány asszonyok elhagyják a férjüket és beköltöznek a balassagyarmati hajléktalanszállóra, márha szerencsésük van és van hely. Ott a huszonkét ezer forintukból legopmbolnak tőlük kilencet, a maradék jut cigarettára és "luxusra": A magukra maradt férfiak iddognak, bort kérincselnek a faluban és tévé nélkül, hisz áramuk nincs, kártyáznak, amiből kiadós verekedések szoktak kiobbanni. Néha fogadást kötnek egymással is, hogy ki ér oda előbb, a mentő, vagy a rendőrség. Aztán tavasszal, a fűtési idény befejeztekor hazatérnek az asszonyok, akárha yachtkiránduláson vettek csak volna részt. Sivárság uralja az emberi természetet, ami a hosszú tél miatt elnyúlik a következő év késő tavaszáig. A reggelek ködösek, csak dél felé oszlik szét egy kicsit, nem csoda, hogy az itókfalvi ember május végéig fűt minimum, de néha még júniusban is be kell gyújtani. Egy fűteni való kocsi fa negyvenezer forint, a huszonkétezerből élő emberek ezért járják tehát inkább az erdőt, bőrüket kockára téve. A tévétől, internettől, rádiótól elzárt falu igen tudatlan, de erősen babonásak. Tökszár ez lázba hozta. Szentül megfogadta, hogy létrehozza retortáiban és lombikjaiban az örökléssport, melynek alapanyaga a kaporfá egy bizonyos fajta termése és viperapor. Saját májbaját sikeresen kezelte békaspermával. Tökszár mindent kúrált. Pávaürüléket használt epilepsiára, hamvasztott méhet tályogra használt, hangyaolajat süketiségre. Ez volt a legkapósabb. Áhítattal emlegette repülő húszezres bankóját, ami használat után visszarepült a zsebébe. Kénes illatú boszorkányszagot árasztott. Nőket beöntésekkel kezelte, szerette a realgárt (vörös arzén szulfid), a szublimátot (higanyklorid) és az auripigmentet (sárga arzén triszulfid), és a vitriololajat, ez lágyította meg a legjobban a vegyületeket. De aranycsináláshoz esküdött az egyedi fenyőmag, fekete csucsor, hasindító kutyatej, mandragóragyökér mixtúrához. Tökszár rendkívül népszerű let a faluban, jósolt tenyérből, de akár egy pohár vízzel is beírta. Megígérte a falu plébánosának, hogy a falu harangját átváltoztatja arannyá Mindenszentek napján. Mindenkitől kért egy kis hozzájárulást, amikor összegyűlt a szükséges summa felszállt héliumgömbjére és huss, elrepült. A falu azóta is várja. De az ipolyi halászok azóta gólyalábbal kelnek át az Ipolyon, legalábbis ezt rebesgetik.

BourbanDouglas Itókfalván II.

Ez az írás fikció. A nevek, a karakterek, a helyek és események a szerző képzeletének művei. A valósággal való bármilyen egyezés a véletlen műve, legyen szó üzleti vállalkozásokról, eseményekről, helyszínekről, élő vagy halott emberekről. Itókfalván csendesek a hajnalok, de az esték még inkább. A jót torkú legények már megittak karácsonyig négy hektó bort, ráadásul a direkt termő noha borból, mely az alkoholtartalma mellett tartalmaz még egy mérgező anyagot, mely szintén a központi idegrendszert károsítja. Ettől aztán különösen megőrülnek az emberek, amit az is tetéz, hogy kiitták a falu pálinkakészletét is. A faluban lagymatagon, de folyik a közmunkaprogram. Igaz, az eredmények kétesek. Aki eddig szociális segílyt kapott, annak semmiféle összeget nem vonhatott le a 22 ezer forintjából semmilyen bírósági végzés, most azonban már igen, ezért többen jártak úgy, hogy fizetésnapon mindössze kilenc ezer forint maradt a borítékban, ami fertelmes nihilhez vezetett. Ez a kilencezer forint nem fedezi csak nyolc pakli cigaretta árát.

Tehát az esték unalmasak, hosszúak és borongósak, az idei télen még nem láttunk fagyot sem igazán, mégis elmegy fűtésre minimum 25 ezer forint egy lakásra számítva. Azért történik sok minden a faluban a mélyen rejtegetett szegénység mélyvilága alatt. A rettenetes nyomor nagy úr, sokan az erdőre járnak hulladékfát szedni, hogy meg ne fagyjanak. Mert a halálesetek zöme, ez alatt a fagyhalál értendő, döntő többsége a fűtetlen lakásban fagy meg. Ez alól is van kivétel. A szorgos Páder Józsi, a falu legbutább embere, kinek úgy lett meg a nyolc osztálya, hogy háromszor járta az elsőt és ötször a másodikat, fogta magát és elment a két kilométerre levő bodonyi kocsmába berúgni és közben meghotta magát. Azért kellett a bodonyi kocsmába mennie, mert Itókfalva túlságosan szegény ahhoz, hogy el tudjon tartani egy italboltot. Szóval a népség vagy átmegy Bodonyba, vagy otthon iszik. Szeretném leszögezni, hogy nekem alkotmányos jogom van a tüdőrákhoz, de Józsi még csak nem is dohányzott. Néhány hónapja élvezte csak a gondtalan nyugdíját, ami hidegvízre volt csak elég, de Józsi eljárt házakhoz kertészkedni, rönkfát hasítani és a túlélők közé volt sorolható egészen a végzetes bodonyi kocsmalátogatásáig. Ott állítólag tett rendesen a haj alá (mármint alkoholt) úgyhogy a falu kocsmárosa kítette az utcára józanodni. Sosem ért haza. Mintegy kilenc lépés után beesett fejével egy vízaknába, ami jelentheti akár azt is, hogy rögtön meghalt, de azt is, hogy agyalapi törést kapott és szép lassan kihűlt. Hétfőn temették. Halotti tor nem volt, nincs pénz, ahogy a dörzsöltebbek mondanák, nincs rá fogyasztói kereslet. Elköltözött a falu két cigánycsaládjá, élükön Oláh Kálmánnal és Oláh Bélával. Állítólag Dunakeszire mentek albérletbe, de ez kétséges, mert albérleti díjra egyiküknek sem futná. Különösen Bélát sajnálom. Üde színfolt volt ő az addiktológia itókfalvi fénylő égboltján. Előbb elvesztette alsó majd felső teljes műfogsorát. Állítása szerint Margit, a felesége gyűjtött be a funkcionálatlan fogakkal. A funkcionalitást hangsúlyoznom kell, a testvérpár inkább italra költött, mint élelmiszerre. Béla jó kedélyű ember volt majd visszajön ő még családostul, ha Dunakeszin is kitelik a becsület. Bélát, ha utól érte a noha bor, csak úgy mutatkozott be kedélyesen: „Ismerjük egymást. Én nyúztam meg öregapádat.” Szaporodnak a halálesetek. A korosodó író a rádió híréből tudta meg, hogy két barátja is meghalt nemrégiben. Az egyik a Kossuth Rádió hírműsorának főszerkesztője volt, a másik pedig képzőművészeti galériatulajdonos. A boltja a Kempinsky szálloda földszintjén volt. Na, ja- a letargia nem liturgia Minden összezsengett azzal, hogy szomorú tele legyen az embernek. Raksányi Zoli, akit Dezsőnek is hívnak, lett az addiktológia vezérlőcsillaga Páder után, úgy döntött, hogy pszichoaktív szerekkel vedeli a bort. Már hónapok óta nem képes kijózanodni. Kendermagokért könyörgött a korosodó prózaírónak, hogy szerezzen neki kendert marihuana- termesztéshez. Zoli érdekes fazon volt, hangját fáluszerte ismerték, általában őrzőngő részeg volt, feltehetően azért, mint ahogy Miki, a falu borszállítója mondta, még magát sem volt képes elviselni. Dezső addig-addig könyörgött a korosodó prózaírónak, hogy az Bécsből, az interneten keresztül, JÓ BORSOS ÁRON, DE LESZÁLLÍTOTT EGY ZACSKÓNYIT. Bourban örömmel sietett Dezsőhöz, hogy végre letudhassa ezt a feladatot. Dezső nem volt otthon, a hetvennyolc éves fürge eszű mama fogadta, aki elvette az írótól a csomagot, majd ugyanezen svunggal feltépte a csomagolást és a zacskó tartalmát kiszórta csirkéknek. Három napig kóvályogtak tőle a szárnyasok, egy hétig nem tojtak, de aztán helyreállt a rend, még Dezső is megbékélt, noha nemigen szokott.

Örök visszatérés az élet,

gondolta a korosodó prózaíró, amikor újra benyitott a röjtökmuzsalyi hajléktalanszálló ajtaján. Járt már itt, hisz február kilencedikén, amikor az Olgával közös itókfalvi ház leégett, a katasztrófavédelem ide utalta be. Háromágyas, dög meleg szobába került, mellettük fürdőszoba ontotta a falakon keresztül. A háromágyas szobát hívták betegszobának is, ott lakni megkülönböztettség volt, szemben a nagy, másik két hodállal, ahol pl. egy teremben legalább tíz ember is szorongott. Bourban eleve nem félt. Mikor a tűzoltók, a rendőrök és a katasztrófavédelem megérkeztek a lángoló házhoz, két fő kérdésük volt. Az egyik az, hogy az égéstérben található gázpalack, a másik pedig azt próbálta kikutatni, hogy az égő lakásból kikecmergő író érte-e szénmonoxid, vagy széndioxid, magyarán füstgázmérgezés. Nos, kiderült, hogy nem. Olga részéről lebunkózásra várt, de a csinoska, töltöttgalamb odasúgta a katasztrófaturisták karéjában az

írónak, hogy a feng shui szerint a konyha a szerelem jelképe, magyarázta a döbrent írónak. Csak kapcsolatuk elmérgesedésével vádolta meg később, hogy felgyújtotta a házat. Az oltás elvégzésével semmilyen szervezet semmilyen vizsgálatot nem végzett el. Kapcsolatuk elmérgesedvén Olga az író szemére hányt, hogy felgyújtotta a házat. Az író kétségbeesetten emlékeztette Olgát, hogy a náluk időző Dani Jani (falubeli mindenés), aki az egyetlen volt a katasztrófaturisták közt, aki részvétet nyilvánított. Nos, előttük mutatta meg, hogyha betüzelt a kazánba, akkor a konyha téglautánzatú falai közül, a téglarésekből ömlött a füst. Olga semmilyen intézkedést nem tett, ami azonos, hovatovább ekvivalens azzal, hogy gondatlanságból elkövetett gyilkossági kísérlet vádlottjaként szerepelhet ő még a vádlottak padján. Az írón persze mindez már nem segíthetett. A tűzben elpusztultak a könyvei, ruhái, cipői, mindaz, amit egy nyugodtabb korszakból át tudott menteni. A mentés is kalandos volt. Az író felajánlotta az itókfalvi önkormányzatnak, hogy plazmatévéjét, dvd és video lejátszóját, világvevő rádióját, könyvtárát, modern kondi gépet az itókfalvi önkormányzatnak adományozza. Cserébe az önkormányzat segítette elköltöztetni az írót Szolnokról. A költözés folyamatában már ellopták az itókfalvi hórukkemberek a felrakott holmi nyolcvan százalékát. Ekkora aljasságra az író nem is mert még gondolni sem. Nos, ez a maradék pusztult bele a lakástűzben. Az írót a hajléktalanszállón többször kirabolták, értékes és nevetségtelen értékelen holmikból mindenki markolt, amit csak tudott. A legutóbbi alkalom a mai napra virradó reggel volt. Az író börmellényét, aminek zsebében egy pakli cigaretta képviselte a legnagyobb értéket, két ágypárnája aljára fektette a lepedőre, de a zsebet, amibe a dohányját rejtette, már üresen találta. Bourban ágy szomszédja Ricsi volt, egy pszichopata kanördög, aki több mentális zavara közt a kleptomániájára sem mondhatott nemet. Lopott, mint a gép. Eszébe jutott egy történet arról, hogy egy másik íróbarátja-Munkácsi Miklós- házába a II. világháború végén, amikor a Vörös Hadsereg elérte Pestet, a főtéren erőszakkal beköltöztek a Munkácsi család kétszobás lakásába. Jégvárta fedte akkor a Duna jegét, az orosz kiskatonák kézigránáttal halásztak a Dunán. A robbanástól lebévult halakat összefogdosták és hazavitték. Otthon, másra nem volt ötletük, a fürdőszoba lefolyójába öntötték a halat, amelyek hálásan azonnal elslisszoltak. Ekkor jegyezték meg az oroszok, a wc lefolyójára nézve, hogy zabratykaja masina, az az igazi tolvajló gép. Nos, a súlyosan terhelt Ricsi is lopott, értékhatártól függetlenül. Az író igyekezett mindent elzárni, de ennek ellenére olyan cuccai is eltűntek, amelyek másnak nem jelenthettek értéket, ezek közt szerepelt pl. a nyugdíjas igazolványa. Hogy azt miért lopta el, arról hőtt lila gőzének sem lehetett az írónak, de nem is volt. Mert ezt az igazolványt csak a személyi igazolvány felmutatásával lehetett használni. A röjtökmuzsai reggelik kalandosak voltak főleg azért, mert reggelre derült ki, mi tűnt el az éjjel. Bourban nem vehetett részt a közmunkaprogramban, nem is bírta volna a dereka, ezért a fizetésnap díridókon sem igen vett részt. Ezek a napokon estek meg a nagyobb lenyúlások és markecolások. Tombolt ilyenkor a hajléktalanszálló. Nem ismerték ugyan Jack Londont, de annál jobban betartották a „fütykös és agyar” törvényét. Na, szó, mi szó, Borbant még a legelső napján, megérkezése után megütötte a férfiwécében egy dolgát ott végző pasas. Állítólag lefröcskölte vízzel. Bourban még ki sem józanodott a tűzvészből, mire a valóság fejbe kólintotta. Az ügyet az egyik gondozónő feljegyezte naplójában, majd a kissé véres prózáíró miatt kihívta a rendőröket. Az író már meg sem lepődött azon, hogy ugyanaz a csapat volt az, amely a háztűznél kivonult. Akiknek kocsmázásra még futotta, azok a piac Szandai nevű kocsmájába jártak, ahol a jószívű kocsmáros egy gondosan kiválogatott rétegnek még hitelt is adott. Ennél olcsóbb hely már nem is volt ott Röjtökmuzsajon. A hajléktalanszálló összes amputált páciense ott töltötte szabadidejét. Járt oda egy Peti nevű főszer is. Rendszeresen tarhált is. Mondandójának, meséjének, legendájának lényege egy hön állított kötél volt, ami azt a célt szolgálta volna, hogyha összejön az ára, akkor Peti arra akasztja fel magát. A kocsmá közönsége még fogadásokat is kötött erre. Kettő az öthöz adták Peti halálát. Peti azonban egyszer csak eltűnt a kocsmából. A mindent felületesen kiderítő röjtökmuzsaiak jó, vagy rossz arcot mutatva konstatálták, hogy Peti beváltotta az ígéretét. Összejött a kötél ára, s Peti azonmód felakasztotta magát, csak az esti szürkületet várta meg.

BourbanDouglas a röjtökmuzsalyi hajléktalanszállón

Sok minden változott, amióta legutóbb itt járt. Néhány ember meghalt(májzsugor), de az alaphangulat lényegében véve rosszabb lett. Lábak hulltak a szorgos sebészek szikéje nyomán(pl. Horváth Sanyi), de közben új és lopósabb kezek nőttek ki, a hiányzó lábak ellensúlyozására. Huszonhatodikán kezdett az író új fejezetet a hajléktalanszállón, s azóta minden reggelre elloptak pl. egy doboz cigit. vagy épp egy zacskónyi szódadikarbónát. Legnagyobb megöbbenéssel vette észre az író, hogy egy reggelre virradóan lezárt, lakattal lezárt szekrényéből tűnt el doboznyi cigarettája. Mindent lopnak és akár egy csikkért sem drága itt az élet. Naponta kijön a rendőrség, csip -csup ügyek miatt, amikért azonban még akár négy-hat évet is lehúzhat a gyanútlan bűnelkövető. Horváth Sanyi példája klasszikus. Elment a haverjaival sörözni, valahonnan leesett, eltört a bokája. Kihívták a mentőket, s kórházba került. A lábát a sebészek vaslemezzel próbálták "bécsinálni", de a szervezet nem fogadta el a vasat, kilökte, a láb elkezdett üszkösödni, s végül nem maradt más megoldás, mint az amputáció. A Sanyi volt az, aki az író, leégett házának végignézése után, mikor a katasztrófavédelem beutalta a röjtökmuzsalyi hajléktalanszállóra az író, még ki sem józanodva a sokból, a férfi wécében pofán verte, mert állítólag az író lefröcskölte. Minden pofára megy, és megy azóta is. Pont egy olyan gondozó konstatálta az ügyet, aki utálta Horváth Sanyit és kihívta a rendőrséget. Ezzel az író sajátos csúcstét vívott ki magának. Ritka a hajléktalanszállón az a lakó, aki miatt beköltözése után fél órával már ott is vannak a zsernyákok. Az író a lakástűz után kissé nervóz volt, nem is a pofán vágás határozta meg hangulatát. A kikerülő rendőröknek elismételte a tényállást, de azt is, hogy nem kíván feljelentést tenni. Ezzel az ügy lezárult. Horváth még egy ideig megitta a napi két liter körtepálinkáját sutyiban a szállón. Spannjai hozták be neki, de nagy számára tekintettel az elfekvőből az intézményvezető áttette a dühöngőbe, ahol picire összezsugorodott. Az első találkozás után, ami az amputáció után történt meg, Bourban élelmet és cigit hozott az elgyengült embernek. Nem felejtette el Faludy sorait: az emberek a börtönben, ha jók, még jobbá lesznek, ha rosszak, akkor még rosszabbá. Mindenesetre minden levágott láb helyére minimum két lopós új kéz nő. Lehet, hogy Röjtökmuzsalyon ez az evolúció.

Egy hétköznapi nap a hajléktalanszállón

Mindenki máskor kel, de a csődület a mikrosütő (grill) mellett fél nyolckor tetőzik. Ez ahhoz kell, hogy az ember a neszkávéjához megmelegítse a vizet. Mindenki igyekszik, noha még a zöme kába az álmatlanságtól, vagy a másnaposságtól. A reggeli kávézás jó alkalom, hogy megtárgyalják, hogy az éjjel kitől mi tűnt el, sűrű harakolás közben. Reggeli még nincs, csak nyolckor nyit a Vöröskereszt épülete, ahol a reggelit adják. A jó benne az, hogy nagyon közel van a hajléktalanszálló épületéhez, a rossz az, hogy évtizedek óta zsíros kenyér a reggeli, akárcsak az uzsonna. A kettőt az különbözteti meg, hogy a reggelihez forró vizet adnak tea gyanánt, illetve helyette. Az éjszakai lopások trükkösek. Néhol a farzsebből tűnik el huszonnyolcezer forint, de még az is megesett, hogy a lakatra zárható szekrény kulcsát a lakók általában a nyakukba kötve hordják. Rátkai Sanyi (fehér bor tisztán) többször elszenvedője volt a lopásoknak. Ő a legnagyobb szobában, hodályban alszik. Egyszer a zsebéből tűnt el a pénze, egyszer pedig levágták a kulcsot tartó madzagot a nyakáról és a saját kulcsával rabolták ki a szekrényét. A vezetőség a kezét mossa. Nem minden gondozónó egyforma. A vezetőjük Erzsike, aki ápolói minősítést, szakvizsgát is kapott valahonnan. Jól ki tudta kúrálni az író tavaly kapott lábszárfekélyét, ami fénykorában egy lüktető húsos seb volt a jobb sípcsonton, akkora, mint egy liternyi zacskós tej. Nem sokat adtak volna azért a lábért, de Erzsike naponta sterilizálta, átkötötte, leszedte róla az elhámolt hámszövetet és a borzasztó seb begyógyult. Igaz, Kasza Pista (fehérbor+ vegyes pálinka) májzsugorát nem tudta kiküszöbölni. Bourban azokkal a lakókkal, akikkel bizalmi viszonyban élt, fogadásokat kötött, hogy ki lesz a következő halott a szállón. Mindenkinek megvolt a saját rangsora, de ezt rendszeresen felborította az élet. Ki gondolt ugyanis arra, hogy a közel hetvenéves Horváth Dezső, aki több betegsége után szélütést kapott és a röjtökmuzsalyi kórházban az elfekvőben, kómás állapotban tartották életben lélegeztető gépen, megelőzi Rudit, aki belső vérzése következtében kétszer is kihányta a máját, még ma is él és virul. Mondta is neki a kórházban a

belgyógyász, hogy gratulálok Rudolf! Maga ezzel a májjal akár két hónapig is élhet. Ha betartja a játékszabályokat.

Rudi él és virul. Abbahagyta az ivást, ami a szállón rettenetes lelkierőt igényel, és most tünetmentesen járkel. Kasza Pista pedig hatvanadik születésnapjára kapott az intézményvezetőtől, Böhm Sándortól egy tortát, egy üveg bort és rá két nappal meg is halt. A röjtökmuzsalyi addiktológia fénylő csillaga, Kocka István (fehér bor) pedig hatvanhárom sikertelen elvonót mondhatott magának, lelépett a pástról, mármint a listáról, mégpedig a ludányhalászi pszichiátriai otthonba, és nem ad életjelt magáról, de a szorosversenyből kiesett. Külsős ugyanis nem vehet részt a játékban. Reggeli után a hadra fogható hajléktalan elvonul közmunkára, kivéve az életveszélyesen süket Ricsit, aki alkalmi munkákból és kisstílusú lopásokból és markecolásokból kívánja életszínvonalát fenntartani, s munka hiányában, mert nincs minden nap fahordás, terrorizálja a szállót. A maradék vagy unatkozik a szállón(általában nem olvasnak, rádiót nem lehet hallgatni, mert egyeseket zavar, ugyanez a helyzet a tévével. Az összezárt emberek feszültsége csak nő, pláne, ha megjön a segély és telik olcsó kannás borra, amit vasúti talpfából állítanak elő, s rajta van a rákkeltő anyagok világranglistáján, márpedig előkelő helyezéssel. Jó időtöltés még a verekedés is, de már a döntő meccseket megvívták, mindenki tudja, hogy mi az erőssorrend és ahhoz tartja magát. Persze ezt az erőssorrendet egy-egy új lakó felborítja, lezavarnak egy mérkőzést, mármint a jelenlegi bajnok a kihívóval szemben, és helyre áll a világrang. A verbális agresszió a legdurvább, mindennapi és sűrűn ismétlődő esemény. A szálló lakói nem is tudnak, vagy akarnak csak így „kérni”, hogy „Baszom azt a pudvás faszomat, hogy nyald le róla a gecimet, .”. A nők is így beszélnek. A nappali melegedő maga a Vöröskereszt épülete. Benne egy konyha és hivatali helységek vannak. Vasból készült rácsait állandóan zárják a Vöröskereszt alkalmazottjai, de az inzultusokat, a beszélásokat ők sem kerülhetik el, noha a helység be van kamerázva. Az író nemrégiben a balassagyarmati bíróság egy garázdaság miatt hallgatta ki tanúként. Ordódi Gábor garázdálkodott ott részegen. Asztalokat, székeket dobált össze és vissza és fenyegette az alkalmazottakat. A gondozók vezetőjének, Erzsikének, többször megígérte, hogy felgyújtja az autóját. Azt minden épeszű ember tudja, hogy a gondozó a hivatalos ellátó megkülönböztetett személy, aki ellen szóbeli vagy fizikai bántalmazás súlyos börtönéveket hozhat a delikvensnek- Ordódi ezzel nem is törődött, még a kivonuló rendőrök előtt sem hagyta abba az óbégatást. Hivatalos közeg elleni atrocitás esetén gyorsított eljárásban részesül a delikvens, előzetes letartóztatással. A tárgyalás végét nem vártam meg a bíróságon. Ordódi ma is a szállón lakik(halkabb lett). Egyébként nem tudni, mire fel az a nagy erőszak: amputálták az egyik lábát, mülábat hord, s csak bottal tud közlekedni.

A költözés a szállóra

Vasárnap nyugodt nap szokott lenni a hajléktalanszállón, mintha az ott élő emberek, ha nem is lennének vallásosak, de betartják a vasárnap szakrális, megkülönböztetett jellegét. Mosnak, már, akinek van mit és próbálják agyonütni az időt. Ez olvasás, tévé, rádió híján csak zrikálásban, egymás baszogatásában mehet végre. A „nyald le a gecis faszomat” csak a mondatok összefüggésére használják, de sajnos a mondatok sem állnak össze kerek egészzé. Itt íróként létezni egész különleges feladat. Olyan emberek társasága ez, akik nem tudnak kommunikálni, egymással beszélgetni, kérdéseket és mondatokat feltenni. Csak a gyűlölet, s az indulat sístereg bennük. Helyzetük teljesen reménytelen. Általában a szállóról az embereket utoljára lábbal előre gurítják ki, fekete cipzáros föliában, állig becipzározva.

A nyarat az író, egészen a februári beköltözésig itókfalvi szomszédjánál, Doddynál töltötte. Albérlet volt ez, egy gyengén fűtött szobában, szekrények nélkül. Doddy magának való, zsémbes és zsörtölődő alkoholista volt, de nem hiányzott belőle némi bölcsesség és irónia, de még humor sem, csak sajnos elég ritkán vette elő ezeket az adottságait. A lakbért negyven ezer forintban határozták meg, ami az itókfalvi faluban, ahol 22 pakli cigaretta árából kell kihúzni a hónapot a végleg leamortizálódott arcoknak, horribilis főnyeremény volt. Írás nem született az albérleti szerződésről. Ez azzal a veszéllyel járt, hogy az író akkor dobhatta volna ki Doddy indoklás nélkül az utcára, amikor akarja, hisz lakcímkártyáján nem Doddy címe szerepelt. Az író beletörődve vette ezt tudomásul. Eleinte úgy tűnt, hogy a két, magának való ember összeemelegszik

majd és a bajtársiasságnak és az összetartozásnak, szolidaritásnak kialakul egy minimuma, ami összehabarcolja a két, sors által, megtépázott lelket. Eleinte ez rendjén is volt. Aztán Doddyn felülkerekedett régi éne (egy válás, két öngyilkossági kísérlet) és a töméntelen alkohol, és az író kezdte cseszegetni. Főleg mások előtt. Mi volt az indok? Ha volt sapka azért, ha volt, akkor meg azért, mert nem. Többször elmondta kommunista fasznak, minden alap nélkül, az író, aki csak hüledezett. Tőle távol állt az ilyesmi, sőt tradíciói is voltak a kommunistaellenességnek a családban. 1956-ban ugyanis az író apja még tüzerfőhadnagyként szolgált a seregben. A forradalom leverése után csak az maradhatott a néphadseregben, aki felesküdt rá. Az író apja nem. Ezzel elveszítette szolgálati lakását, fizetését, teljes egzisztenciáját. Óriási szerencse volt, hogy a helyi (ceglédi kórházban) volt egy állás a volt tüzerhadnak, aki ludovikás évei közben horribilis erőfeszítéssel elvégezte az orvostudományi egyetemet, és orvosi diplomát is kapott. Ez a kórházi állás mentette meg a kvietált katonatisztet és az, hogy a családi legendárium szerint egy ceglédi házaspár befogadta albérlőként lakás nélkül maradt családjukat. No, ezek után, hogy lennék ilyen kommunista fasz, kérhetném, de Doddynál már nem volt kegyelem, elkönyvelte magában, hogy elmar a háztól. A rossz idegzetű írónak eleinte tetszett az a bajtársiasság, hogy a hétvégi kosztot közösen oldják meg, azaz összedobták rá a pénzt. Aztán ezek az ebédek is elmaradtak, azaz kiveszett minden meghittség. Amikor eleinte az író felhántorgatta másnap, hogy Doddy már megint szapult, korholta, baszogatta az író, azt felelte, hogy nem kell vele foglalkozni, ő még magával is képes összeveszni. Az író nem nyugtatta meg a dolog, tudta, hogyha rossz irányba indulnak el a dolgok, azt már csak a fal állíthatja meg. Doddy bortól zavaros szemmel becsmérő szavakkal vetette fel január közepén, hogy még márciusban kidobja az író, majd ezt módosította a nyárra. Így nem lehet élni, mondta magában az író, hogy az ember nem tudja, mennyi ideig biztos a fedele a feje felett. Aztán jöttek a rondább, ocsmányabb dolgai Doddynak, aki nem tudom, hogy mit kezdett az író nélkül, mert a havi negyvenezer forintos farakományt, ami a fűtéshez kellett, mindig az író fizette, de az alkoholista düh és butaság győzedelmeskedett Doddyban. Egyszer, társaság előtt, azért baszta le az író, mert szerinte nem volt katona. Erről az író sohase mesélt, de önérzetét nagyon bántotta. Másnap megkérdezte Doddyt, hogy honnan vette, hogy nem volt katona, miért baszta le, de Doddy már csak a vállát vonogatta. Az ocsmányáságnak nincs felsőbb határa. Bourban olyan arccal született, melynél az orrlyukak nem voltak szimmetrikusak. Most meg ezen kezdett el lovagolni Doddy, mintha az ember léte és barátsága attól függ, hogy római metszésű orra van-e, vagy sem. Anyagilag is becsapta az író. Egy farakomány alkalmával januárban az író 25 ezer forintot fizetett Hroza Kálmánnak, a falu fő faszállítójának. Úgymond kifizette a februári albérlete nagyját. Az író, odaköltözése korszakában vette egy böhöm tévét és elintézte egy kábeltelevíziós társasággal, hogy legyen tévéadásuk. A megállapodás értelmében felezték az összeget, ami négy ezer forint volt, tehát Doddyra két ezer forint jutott. Amikor Doddy acsarkodása elvi8selhetetlenné vált, akkor megegyeztek benne, hogy februárban csak 13 ezer forintot fizet az író. Ez úgy jött ki, hogy kifizetett a faszállítónak 25 ezret, erre rájön Doddy kétezer forintos díja, az összesen huszonhétézer forint, s azaz már csak februárban 13 ezer forintot kellett volna fizetni az írónak, hogy a megbeszélte negyvenezer forintos lakbérére meglegyen. Az lköltözés azzal kezdődött, hogy a tévétársasággal az író a saját fűtetlen és fűthetetlen lakásába költöztette a böhöm tévét és még jóval február vége előtt közölte Doddyyal, hogy elköltözik, és kéri vissza a februárra megelőlegezett huszonhét ezer forintot. Dody elhajtotta ezzela a búsba. Tehát az író csak nem lakta le a kifizetett hajlékot, még előlegét is eltulajdonította az írónak. - Ez huszonhét mínuszt jelentett az írónak, meg a költözködés árát. Ne menj albérletbe Itókfalvára Doddyyhoz albérlőnek, mert kifogat. A keró meg nem ütötte meg egy átlagon aluli albán menekültátor átlagát, beleértve azt, hogy a macskák a fürdőszoba zuhanytálcájára szoktak szarni és pisálni, a hűtőszekrény meg tele volt dögszaggal, Doddy ott tárolta a kutyájának és macskájának a kosztját, csak sűrűn elfelejtette berakni a mélyhűtőbe. Mindent egybevéve nagy lecke volt ez az írónak, a röjtökmuzsalyi hajléktalanszállón sem fergetegesen vidám az élet, de legalább biztos fedél van az író feje felett, és már a május sincs olyan fenyegetően távol, amikor Bourban visszaköltözhet saját kuckójába Itókfalvára, ahol már akkor, remélhetően nem kell fűteni.

Isten nem ver bottal

Az itókfalvi papot személyesen nem ismerte az író, csak hallomásból. Mint kiderült, ő maga kérte magát néhány évre ebbe a kis lélekszámú faluba. Mert meg akart „tisztulni.” A fiatal pap-egyszer Bourban látta őt a terepjáróban nagy vadász volt, s az egyetlen találkozás, ami közte és a pap közt megtörtént, arra a momentumra hagyatkozhatott csak, amikor az író megpillantotta őt, s a pap terepjárójában a kissé lengén öltözött tizenéves lánykát (gondolom térítés örvé alatt folyt a kocsikázás). Az alaposan kisminkelt lányka unottan rágcsálta a rágógumit és a harnincas papra bízta a teendőket, aki nem késlekedett. Fölemelte a furgon ajtaját és egy összekötözött özet húzott le róla, az író kérvén segítségül. Az író ugrott, mint a nyúl, segített, de megcsapta a pap mindent átható konyakszaga. Így már érdemes megtisztulni, gondolta az író és hazafelé szaporázta útját, elgondolkodván azon, hogy ő vajh miért is nem lett pap. Úgy gondolta ugyanis, hogy ő rá is ráférne az a bizonyos megtisztulást hozó tisztítóüz. Bourban már rég nem volt kőmaterialista, de a hirtelen feltörő New Age káoszból nem tudott testközelit, adekvát világmagyarázatot választani. Ráadásul Olga, Bourban Douglas partnere egy tekintélyes ezoterikus mozgalom vezetője volt, hívői hittek abban, hogy fel tudják venni a verbális kapcsolatot az elhunytakkal). Szóval választékban nem volt hiány. Az író mindössze annyit tett lelke üdvözüléséért, hogy időnként depressziós hangulatában felcsapta a Bibliát és abból próbált erőt meríteni egy-egy nehéz életkérdésre és zsebébe markolt és megvette a kínai bölcelet Lao Ce Tao Tö King-je mellett a leghíresebb kínai jóskönyvet, a Ji King-et és abból próbálta magát a felszínen tartani. Amire igen nagy szükség volt, mert az itókfalvi falu legnagyobb átka az ingerszegénység volt és az író rettenetesen egyedül érezte magát, még akkor is amikor a saját fütetlen viskójában aludt, meg akkor is, amikor Dodynál, a rémes szomszédnál kivette az albérletet. Dody reggel elment dolgozni és csak valamikor fél három körül keveredett haza. S utána vagy jöttek a cimborák borokkal vagy nem, vagy hívták az írókat vagy nem, poharazni. Általában hívták, de pont ilyenkor jött rá a Dodyra a zsörtölődés, fél millió perrel fenyegette az írókat, mert nem találta a szakmunkás bizonyítványát, ma már túlitta magát. De abban a dzsumbujban, melyet áthatott a füst, kosz, korom, cigarettafüst, állati ürülék egyvelege nehezen lehetett bármit is megtalálni, így pl. Dody nem találta meg rendszeresen havi csekkjeit, találékonyan a rejtőzésben a vízszámlák jártak az élen. A keddi hajléktalanszálló reggele nem indult rosszul Bourban hamar lefeküdt, sem látni, sem hallani nem tudta a szoba tévéjét és ez elvette a kedvét. Kár, mert néha ki lehetett fogni igazán jó filmeket, eltekintve a szappanoperáktól, felesleges reklámoktól és a kormányzati propaganda agymosásától. A zoknija, amit reggel kimosott, nem volt a helyén, azt Karcsi (új figura a szállón, ellenséges a viszonya az íróval), azzal kezdett, hogy szopja le őt. Bourban edzett volt a szállón uralkodóján eluralkodott verbális agresszióval szemben, de bemutatkozás helyett azonban ez az antré egy kissé erős volt még neki is. A zoknit magára vette, és minden lelkijét összeszedve megmondta a már felkelt Karcsinak, hogy a zokni az övé, és hordani is akarja. A kopasz izomkolosszus (Karcsi), aki szabad idejét általában bírósági tárgyalásokon töltötte. Lazára vette a dolgot és azon merengett, hogy a tegnap kimosott mintegy hat tiszta zoknijából miért nem talál egyet. A retorzió elmaradt tehát. A szállón elszaporodott lopások miatt Bourban a szálló ügyeleti szobájában szokta hagyni a mobiltelefonját. Reggel azonban elkérte, mert régi barátja, Benő hívását várta. Ehelyett azonban egy sms várta. Feladója ritka jó lelkű ember volt, a falu egykori kocsmáros, aki hosszú évek óta minden hétvégén Itókfalván tölti a weekendjét, feleséggestül. Az sms rövid volt- „Dody szilánkos lábtörést szenvedett.” Öröm az ürömben., noha az író nem volt haragtartó típus. Az összes ezoterikus érdeklődéssel megáldott ember, ugyanis, akikkel Bourban az elmúlt időkben összeismerkedett, azt mondta ugyanis, hogy nem szabad a másikat gyalázni, szapulni, keservét kívánni, mert visszaüt. Hogy aztán, hogy tudja az egykori főbérlo a fütését, (kazánja is felrobbant azóta)étkezését megoldani, az tökéletesen sötétben marad. Akár az élet lényege.

Gyűjtsd a vasat és a fémeket, ezzel is a békét véded

Ez volt a jelmondata az iskolákban a Kádár-korszakban, az átkosban, amikor az iskolák egy napon májusban nem tanítottak. Csicsergő nap is volt: Fák, madarak napja. Nemcsak fémeket gyűjtöttek az iskolások

hanem a papírhulladékot is, s ezt a hulladéktároló központokban, akkori nevén –MÉH-nek adták le. Jó hangulatú nap volt ez. Különösen jó volt ez Bourban életében, kb. akkor, amikor a huszonkettedik tanítási évét gyilkolta Martfűn, igazgatója, Bozorádi János kiváló karnagy keze alatt. A hulladékgyűjtés az osztályfőnökök vezetése alatt folyt, s majd mindenik tanár „ofő” volt, így szinte semmi tennivaló nem volt az iskolában. Meg is ittak két liter konyakot az igazgató irodájában, se tanárok, sem diákok nem keresték őket, ez volt az ő relaxációjuk., mármint az író és a főnök számára azon a csodálatos májusi délelőttön. A munkanap nem fejeződött be aszokásos iskolai órák végeztével, hanem munkaidő után még ráfejttek néhány sört az iskolához legközelebbi csehóban, egészen buszindulásig, mert Bourban busszal járt be Martfűre dolgozni, hisz ott lakott édesanyjával, akit csak három év múlva vitt el a hasnyálmirigyrák. , Bozorádi János, az igazgató, aki Beatles átiratokkal lepte meg beosztottját az iskola hangversenyzongoráján adta meg a hangulat alapját.. Az igazgató ritka jó ember volt, csak sajnos alkoholista, ezért szívesen köszörülte rajta a nyelvét a falu, noha munkakörét példáulan ellátta. Később, a rendszerváltás után a hulladékgyűjtésnek más metaforikus svungja, tónusa lett. Magyarországon durván másfélmillió munkahely szűnt meg a rendszerváltás következtében. A hangulat minden volt, csak nem euforikus. Vége lett a teljes foglalkoztatás álságos gyakorlatának, viszont emberek tömegei kényszerültek az utcára minden javadalmazás, megélhetés nélkül. Ekkor jött a hulladékgyűjtés második lépcsőfoka. Szakállas, koszos, mosdatlan, hajléktalan emberek tömegei húzták maguk mögött a kézikocsit, benne a felhalmozott papír, vagy fémhulladék. Ebből tengették életüket a páriák, már ha a MÉH telepek átvették az ócska holmit. Rengetegen éltek ebből, hisz hivatalos munka szinte elérhetetlen volt e zömükben képzetlen emberek számára. Az első időszakban valóban a felesleges fém és papírt gyűjtötték az emberlét aljára süllyedt páriák, csak később jött a vastagja. Tiszajenőn például ellopták a templom harangját. Álljunk itt meg egy kicsit. Ezek után már nem is csodálkoznivaló, hogy a gőzmozdonyokat felváltó villamos vasút felsővezetékeit is rendszeresen lopkodták nagy bajt okozva ezzel a tömegközlekedésnek. Szinte mindent elloptak, ami nem volt lecsavarozva, illetve azt is, már csak a csavar miatt is. Vasból volt az is.

A röjtökmuzsalyi hajléktalanszállón elszaporodtak a végtag amputációk. Néhány szerencsésnek, különböző pályázati pénzekből, meg más umbuldákból, a helyi Vöröskereszt tudott venni olyan tolvató, kerekesszéket, ami arra egész biztos jó volt, hogy még a rokkantak is kimehettek leszopni magukat, amiben nem is késlekedtek. Cimbora mindig akadt, aki néhány fröccsért, pálinkáért szívesen megszolgáltette ezeket a nyomorultakat. A kerekesszékek tehát beváltak, azok is leszophatták magukat, akik eddig még mankóval sem tudtak eljutni a legközelebbi italboltig, a baj csak a kerekesszékek tárolásával volt. Nem volt zárható hely, ahová rakhatták volna Eleinte próbálkoztak vele, hogy éjjelre a fürdőben helyezték el őket, csak hogy akkor még az volt a szokás, hogy éjjelre a fürdőbe beengedtek néhány olyan hajléktalant is, akik nem laktak a szállón, csak este nyolc után költöztek be a fürdőbe és ott húzták magukat meg reggelig. Ez is eldurvult. Az ottani hajléktalanok teliszarták az ottani mosógépet és a centrifugát, ezért onnan kitiltották őket. Másfél héten belül az összes kerekesszéket ellopták és leadták az ócskavasat gyűjtő központokba.

Szerelmi szál

A röjtökmuzsalyi hajléktalanszállón csak két biztos van. Márpedig az, hogy reggelire és uzsonnára jellegtelen zsíros kenyér a menü. Az ebédet az itteni Idősek Otthonából hozzák, általában híg leves és egy szelet kenyér. Ennek ellenére egyetlen lakót sem láttam lefogyni itt két év alatt. A legcudarabb a szombat és a vasárnap. Egyfelől nincs reggeli kávé, másfelől az ebédet is kiosztják már délelőtt tízkor. A gyomor három óra alatt kiürül, tehát utána hiába korog a gyomor, nincs apellata. Nyelik az éhkoppot. Ilyenkor a legnagyobb a valószínűsége, hogy balhé törjön ki, ami majd mindennapos erre felé. A kaját nem a hajléktalanszállón osztják, hanem a helyi Vöröskereszt épületében, ami 20 méterre van a szállótól. A Vöröskereszt épülete egyben nappali melegedő is. El lehet tétlenül devernázni benne reggel nyolctól délután négyig. Látható, hogy sokkal több a hajléktalan, mint amennyi a szállón él. A szállót elkerülők arra hivatkoznak, hogy ott lopnak (igaz), s inkább a szabadban éjszakáznak. Ezeket onnan ismerni meg, hogy nehezen járnak, mert

fagyás miatt, különböző mértékben amputálták lábujjaikat. Van aki csak a bokájára támaszkodhat, s van olyan is, akinek maradt még néhány ujj, így cipőt hordhat. Viszonylag sokan vannak, akiknek töből amputálták az egyik lábát, ezek közül egy csak tolószékekben ülve közlekedik, de a másik kettő elboldogul műlábbal és mankóval. Mindenki iszik a szállón, természetesen a nők is, főleg Emma, aki már reggel be tud ócsítani, de annyira, hogy ki kell tenni a szálló elé, hogy átfújja szél. A Vöröskereszt lelke a jó lelkű Nóra, akit puritán negyvenesnek ismertem meg. Jó lelkű asszony. Bár számtalan förtelmet tapasztalhatott a konyhaablakából, nem keseredett bele. A sima berúgást a szállón nem jegyzik, de ha az amputált Lacit hozzák haza tolószéken, összeszarva, és hugyozva, az már döfi. Ilyenkor megnő a gondozónők munkája is, hiszen a részeget ki kell venni a kocsiból, levetkőztetni, lefürdetni, majd tisztába tenni. Teszik is a dolgukat. Némelyik morog, de a többség megszokta az ilyen baleseteket. Hogy hogy került Norbert a szállóra azt nem tudom. Kopasz, kigyúrt alak volt, csibészes modorral, ami úgy tetszik a nőknek. Hallottam azt is, hogy a tanúvédelmi program keretében helyezték el itt. Kinézetre balhész csávó volt, de el lehetett vele beszélgetni vele normális dolgokról. Állítólag drogozott, mariskát (marihuana) szívott, kínálta az író is, de az nem ment ebbe bele. Kimaradt a jóból. A pletykák jöttek és mentek Norbert körül, s egyszerre szinte mindenkiben fellángolt az irracionális düh, és Norbertet kitiltották a hajléktalanszállóról. Maga az intézményvezető döntött így, a galamblelkű Bőr úr. Egy ilyen kiebrudalás nagy retorzió. Ilyenkor a delikvens már nem mehet be régi helyére, csak a bejáratig, ahol nejlonszacskóba várja őt összehajtogatott holmija. A kegyvesztés azonnali keserve, hogy fűtetlen, kiürült lakásokban húzhatja meg magát az ember, gondot jelent a mindennapi tisztálkodás. És a magány. Közben felfigyelt az író arra, hogy a negyvenes Nóra egyre mélyebbre ereszti a dekoltaást, feltűnt egy kis rúzs és szájfény, szóval egy tizessel megfiatalodva osztogatta az ételt a rászorulóknak. Egyszer meg is kérdezte Nórát, hogy új fiú bukkant-e fel a háznál, mire Nóra kacagva igent mondott. Már napok teltek el a kiutasítás után. Az író a könyvtárban nyomta a penzumát, amikor délután, munkavégzés után, lement csövelni az iskola és művelődési ház aluljárójába. Ott legnagyobb meglepetésére Norbertet találta, aki egyedül ácsorgott ott. Váltottak néhány barátságos szót. Aztán az író pöcsentett egyet, elköszönt Norberttől, de még sikerült szembetalálkozni az első randevújára kirittentett Nórával, aki boldog mosollyal sietett Norbert felé.

B. TÓTH KLÁRA

Átvivő

Elmúlsz te is, ne félj.
Sorsod folyamat,
végtelenített fonal.
Ha véget ér,
akkor kezdődsz
csak el igazán.

Belőle vagy,
benne gyökerezel,
hozzá mész.
Ahogy te Őbenne,
Ő tebenned.

Alkotórésze vagy,
Ő benned a levegő,
a telítődés vágya
és szellemi matériája.
Ő megvalósított téged,

te megvalósítod Őt.
Realizálsz az eszmét.
Te vagy az átvivő
lélek és anyag között.
És hogy az lehetsz,
az a kegyelem.

(olaj, vászon)

KOVÁCS T. ISTVÁN**Homok**

Nagy Máté szívesen fogadta meg a szakorvos tanácsát, hogy sokat mozogjon. Akkor talán mérsékeltebben folytatódik majd az a meszesedés, amit ott a dereka körül mutatott ki a számítógép.

Gyalogos volt ő a katonaságnál is, hozzá szokott a meneteléshez, ám bár a szertornát ki nem állhatta.

Mozgásnak tehát most is inkább a gyaloglást választotta. A magas kora ellenére is megtesz minden nap ebéd után öt-hat kilométert. Ismeri már a város minden zegét-zugát.

-Merre méssz? –kérdezi gyakran a felesége, mikor veszi a kabátját, meg a mobiltelefonját és indulni készül.

-Még nem tudom-válaszolja. -Hívjál fel, ha valami közbejönne.

Aztán kilép az utcára. Most éppen a lakótelepről a belváros felé tart. Kezét hátra téve gyalogol. Ettől jellegzetes figurája a környéknek.

-Máté már megint baktat-mondják a lakásuk ablakából utána tekintő szomszédok. Ő meg katonásan lépeget és közben mindenfélét jutnak az eszébe. A belváros macskaköves főutcáján többek között az is, hogy teljesen fölösleges volt itt felbontani a betonburkolatot csak azért, mert száz évvel ezelőtt ilyen volt az eredeti, mint amilyen most csúszkálnak az emberek ha esik, ha fagy, s a magas sarkú cipőknek is kimondott ellensége az ilyen utca. Így értik félre a hagyományok ápolását-morogja magában, s megy tovább a főtérig, ahol Barna II-vel találkozik. Barna II. a városi focicsapat nagyszerű csatára volt egykor, több évtizede már, de neki csak Barna II.-maradt azóta is ez az egykori gólkirály, akivel szívesen eldiskurálnak, ha meglátják egymást az utcán. Barna is örökmozgó. Vékony testalkatát megtartotta, sokat látja kerékpározni is. Most az szólítja meg Mátét, tréfásan kötekedve.

-Hová, hová, Te vénember?

-Az országút Kisapám. Az öreg-válaszolja Máté.

-Nocsak nézz rá a pocakodra.

-A tekintély jelképe az Öcskös!

-He-he-he. Különb, hogy vagy?

Vagyogatok.

-No, csak vagyogassunk még sokáig pajtás. Tíz év múlva találkozunk itt, ugyanebben az időben, ilyen jó hangulatban-kívánja Barna és aztán kezét nyújt. A tőle megszokott sietős lépésekkel tovább megy.

Máté pedig azt gondolja, hogy azért is érdemes bejönni a városba, mert van kivel találkozni és barátságokat váltani, ahogy az ember lelke kívánja. Aztán indul, le a Dunapartra, ahol hetenként legalább egyszer eltölt legkevesebb fél órát, mert évtizedek óta sem tud betelni a széles folyam fennsleges látványával. Ahogy ő szokta mondani, a népeket összekötő nagy kék szalaggal, mely a napszak változásával a színárnyait is változtatja. Most szélcsend van, békés a folyó, de a partján élő népek egymás iránti viszonya koronként sokszor változott., Olyankor még az is előfordult már, hogy nem csak korhadt ágakat, vagy rönköket sodort a tavaszi áradás.

-Hát, most béke van, s csak így is maradjon-gondolja, s nézi, a vijjogó sirályok küzdelmét melyek az egyik kisgyerek vízbe dobott kenyérdarabkái miatt üldözik az ügyesebbet, azt amelyik hamarabb elkapta a zsákmányt.

-Hát igen-gondolja erről Máté.-Az élet alapja minden élőlény esetében a létért folytatott harc. Csak az ember harcol ennél ravaszabb módon. Olykor alattomosan, nemcsak a betevő falatért, hanem kegyetlenül, kapzsiságtól vezérelve.

A tekintete aztán a horizont fölött lebegő, távoli kék hegyek fölé téved. Nézi és évtizedek óta csodálja ezt

a látványt. Díszét, képi értékét a tájnak. Most is némán szemlélné még, ha mögötte nem csapna nevetve a vállára valaki.

Tasnádi Mihálynak hívják az illetőt. Valamikor egy vállalatnál dolgoztak, s mindig az kerül szóba köztük, hogy is volt annak idején. Tíz-tizenöt, vagy tán húsz évvel is azelőtt, mikor még ottan az a piás izé, hogy is hívják volt az igazgató.

Most is az ő dolgait hozza elő Tasnádi, miután egymás egészségének az állapotáról már mindent megtudtak.

-Hogy is hívták az öreget?

-A Talicskás dektort?-kérdézi Máté. Mert már ő is csak így emlészik rá.

-Az, az, a talicskás. csak így emlegettük. -nevet Tasnádi. -Mert, hogy eredetileg Bognár volt a szakmája. Aztán hulladék anyagokból, ebből, abból, mindig haza csempészett ezt, azt, amiből talicskákat tudott csinálni és azokat maszek módon árulta a házánál. Kellett neki a mellékes, mert még ugyan piás ember volt. Mikor a megyei főosztályvezető kijött valamit ellenőrizni, azzal is mindig becsicsantottak.

-Hát akkor ott voltál, mikor a kulturház büféjében öntött fel a garatra?-kérdézi Tasnádi-de Máté erre nem emlékszik.

-Az volt csak a nagy muri. Képzeld el. Műsor után elkapta a színésznőt, akit az ölébe ültetett, és úgy dalolt neki.

-Közben meg valahonnét oda keveredett a felesége. Hatalmas ribillió, veszekedés volt. A fél város ezen röhögött.

Azt hittük, vége. Az öreget leváltják. Nade, be volt ő jól ágyazva a helyére. Elsímították ezt a hibáját is, mint annyi más. Pedig mi sem lett volna ebből az emberből ott a cégnél sem, ha nincs mellette a főmérnök, Mert az volt az ész. Ő meg csak a parancskiadó.

-Történelem ez már pjtás-mondja Máté és az órájára néz. -Ideje hazamenni. Te merre laksz?

-Én itt, mindjárt az utca végén. Szinte itthon vagyok-mondja Tasnádi.

-Hát, akkor, megtartottuk a magunk történelem óráját is-nyújt kezét Máté és elköszön. Ballagna a lakótelep irányába, de az egyik utcasarkon elé áll egy másik idős ember. Ismeri azt is, de nem jut eszébe az illető neve.

-Rég láttalak, hogy vagy?-kérdézi a szintén idős férfi és mondja, hogy nagyon örül a találkozásnak.

-Én is örülök-mondja bizonytalankodva Máté, mert még mindig nem tudja, kivel van dolga. Pedig kolléga lehetett az is, bizonyára. Egy idő után neki bátorodva meg is kérdezi: -Már ne haragudj érte barátom, de nem ugrik be a neved. Ki is vagy te, tulajdonképpen?

-Na ki? Na ki? Hát a Feri!

-Jó, jó. Nade, milyen Feri?

-Hát, a Galambos Feri! Én téged több, mint harminc éve ismerlek. Te voltál a művezetői tanfolyam vezetője.

-Ahá! Akkor te is a vállalatnál dolgoztál.

-Hát persze.

Tudod, Szandai volt az egyik oktató, akit kirúgtál.

-Én? Kirúgtam?

-Te, mert az nagy gazember volt.

-Mit csinált?

-Hát, aki nem jattolt neki, azt a vizsgán megbuktatta.

-Akkor is, ha jól felelt a kérdésekre?

-Akkor is, mert egyre senki sem tudott válaszolni. A kiszemelt áldozattól azt kérdezte?-Mí a homok? Mármost aki nem azt válaszolta, amit ő várt tőle, annak kárba vezett a tandíja. Pedig mondogatták neki, hogy laza, törmelékes, üledékes közet. Ám azt már nem tették hozzá, hogy fő ásványa a kvarc, de ő még ennél is többet kívánt, s mivel nem kapott bővebb választ, kaján vigyorral beírta az elégtelent.

-Valami dereng már.

- Hát persze.Panaszra mentek hozzád a kárvallottak és ezt az oktatót te kirúgtad.
- Mondjuk, hogy a következő tanfolyamon már nem taníthatott.
- Nyugodtan mondhatod, hogy kirúgtad. Mert csak a becsületes embert lehet elbocsájtani, neki felmondani. Az ilyen csibészt ki kell rúgni.
- Mondassz valamit-hagyta helyben Máté, s azt tette hozzá, hogy a régi időkben ilyen volt a hivatali visszaélés, meg a korrupció.
- Vajon milyenekre, emlékeznek majd a mi unokáink, ha megöregednek-legyintett Feri, mikor a következő utcasaroknál elköszöntek és további jó egészséget kívántak egymásnak.

(olaj, vászon)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Tükörben

belógó orra ver szörcsögést, hallatlan,
megráz, menjek én is, orrom hordjam feljebb,
véelhetném, a sárból, ... de lehetetlen

... de nem, nem az, jól megy ez

a hamut is mamunak ... - időhatározó,
akaratából mamuzsirtól csillogó deres,
határ a szép tiszta Hold, kilúgozott
hamuzsirtból kráter befolyások, vonyításkor

zabolázott fogsorom habtalan vicsorít,
bájosan

megveszek, totálreflex

nem hiszem, nem emlékszem, nemtelen
az egész, nincs fajtalankodás,
globális nem ez is, kérdőjelezhetetlen,
hál' Istennek

az amnézia kegyes, az amnézia, ha kegyes

magnézium lámpa villant,
arra néztek, majd, ha már nem
bírok az unalommal, pedig hercig vagyok

Nap is verseng a képrögzítés
színessé zuhanásáért, színeképei
csak vonalakká bontják a szürrealitást

álom-bákom puritán sokszöge ámit,
hangszínekkel fuzionál a hajnal,
nincs vászon, ami ne égne át a feszültségtől

közben a hokedlin szédeleg a táltos,
ló vagy citrom vagy serpenyőnyi parázs,
és csontok energetizálása a fejösszéken

no, eljöttek lógni a sárkányfik a sárkányfákra,
belerügyeztek mind a hetvenheten
az egy felkötözött üvegbe,
szelencés rejtéssé növekedve

majd mint a csörögefánk,
a királyjány szüzességére koccintva
mise utáni vasárnaponként
sugdosunk szájatva

... és villanyoszlopba kaparom világom,
feladva hirdetést, eladó e fodrásszalón

(olaj, vászon)

MARUZS ÉVA

HONNAN SZÁRMAZIK A VID NÉV?

Egyszer, évekkel ezelőtt, a rádió reggeli, bolondos jellegű, ébresztő műsorában, aminek a nevét már elfelejtettem (de ha tudnám, sem szabadna leírni), Jakupcsek Gabi feltette a kérdést: ugyan honnan származik a Vid név. A kérdésre komoly választ nem illett adni, meg aztán nem is ismertem a név eredetét. Azóta már megtudtam – és most másokkal is megosztom -, hogy Szent Vitus nevéből származik. De nekem a saját változatom jobban tetszik, tehát most azt adom közzé!

Sok éve már, 1970 körül én a nagy és dicső Szovjetunióban tanultam. Brezsnyev volt éppen az aktuális nagyfőnök, de még nem elemmel működött, mint későbbi tevékenységéről annak idején Hofi állította, csak már meglehetősen szenilis volt. A herendi porcelántányért sem vette még (talán) kitüntetésnek, de akkor kapta meg a Kis Föld című könyvéért az irodalmi Lenin-díjat. Ezen még mi, diákok is nagyon neveltünk magunk között, mert egyrészt Lenin-díjat hivatalosan csak kétszer lehetett kapni és ez neki már a harmadik volt (igaz, ez most irodalmi); másrészt mindenki tudta, hogy azt a könyvet nem is ő írta, hanem valami „néger”; harmadrészt vettem a fáradságot és elolvastam a kitüntetett művet. Hát egy háborús könyv, talán nem is nagyon rossz, de inkább naplószerű beszámoló egy adott időszakról és helyről, nem pl. az Emberi sors. Igaz, ez utóbbi nem is Lenin-díjat kapott.

Ha már így benne vagyok az emlékezésben (Úristen, öregszem, memoárokat írok!), nem tartozik ugyan a tárgyra, de elmesélem, hogy volt egy szovjet-magyar focimeccs akkoriban. Vessenek meg nyugodtan az összes férfiolvasók, sejtelmem sincs, mi lett az eredmény és mikor volt egyáltalán. Viszont csak nekem volt televízióm a környéken, ezért az összes ismerős, különböző nációkból származó fiúbarátom bekéredzkedett amúgy kétszemélyes lányszobánkba (lettünk vagy húszan) és lesték a meccset. A szovjetek már nagyon vesztségre álltak, mi meg – rosszmájú népség – lázban égve örültünk, amikor egyszerre leállították a tévéadást és helyette valami nagyon fontos szerződés aláírását kezdték közvetíteni. Tényleg fontos volt, talán az atomsorompóé, már nem emlékszem biztosan. Csak azt tudom, hogy akkor hirtelen hány nyelven tanultam meg rondán káromkodni.

Vissza a tárgyra! Volt nekünk úgy egy fél évig egy tanárnőnk, nem tudom, mit tanított, helyes volt és fiatal, de a neve! Úgy hívták: Vilena Ivanovna. Ebből a Vilena úgy jött össze, hogy V. I. Lenin nevét tessék pontok nélkül egybeolvasni, azután „lánysítani”. Nem simán Lena (az olyan lenne, mint nálunk egy Ica), nem, hanem Vilena. Még jól is hangzik. Szegény, helyes kis tanárnőnk maga is szégyellte bizonyos fokig szokatlan nevét, főleg a magyarázatát, de a szüleit is megértette, hogy ilyen nevet adtak neki abban a korban, amikor született, és főleg abban a milióban...

Mi akkor nem ismertünk mást, csak a szocializmust. Nem tűnt rossznak. (Nyugatra menni, még mit nem! Még megfertőz a rothadásával!) Akkor még nem volt egyetlen ismerősöm sem, akit kies honunkban deportáltak, kuláklistára tettek, egyéb nyalánkságok. (Azóta van.) Szóval mi ezt a nevet – bár nevetségesnek, de szépnek találtuk -, tudomásul vettük. Utóvégre ugyanakkor és ugyanott, gyakori, népszerű volt a Vladlen férfinév (ez is így működik: Vlad(imir) Len(in) összeolvasva), Vlagyiknak becéztük; és akadtak bizarrabb, bár ritkább hasonló nevek is. A másik oldalon volt nekem Gotthild nevű német lányismerősöm, aki 45-ben született, és ez a név isteni háborút jelent. Erről ennyit.

Nos, a fentiekből vezettem le névmagyarázatomat. Mi itt a Mátrában lakunk (én speciel Salgótarjánban), és mint ismeretes, a Vidróczki híres nyája éppen itt csörgött-morgott. Utóbbi úrról mindenki tudja, hogy nem volt úr, hanem betyár. Hogy miket követett el, azzal nem vagyok tisztában, de a korabeli emberek nyilván ismerték a dolgait. Talán helyeselték is. Talán példakép volt. Elképzelhető, hogy egy egészen elkanászodott fiúgyermeket saját szülei ehhez a betyárhoz hasonlítottak, még az is lehet, hogy büszkéek is voltak rá, amiért olyan betyár, azért kapta – talán csak becenévként - a Vidróczki nevet. Na de egy gyermeket nem lehet ilyen hosszú névvel szólítani, mert mire az anyja kimondja, a бүdös kölök a hetedik

határban nyargalászik. Tehát lerövidítették, így lett Vid. Ezt olyan jó szigorúan lehet kimondani, de még tán kiáltani is! Elképzelhető továbbá, hogy a szerfelett pajkos leánygyermekeket pedig, ugyanakkor és ugyanott, Vidának hívták. Csak merthogy a lányok olyan jók (merjen valaki ellentmondani, amit az tőlem kap!), idővel ez a női változat kiveszett. Vagy összetévesztették az Idával. Vagy valami.

Hát ennyi az én magyarázatom a Vid névhez. Ebből a Szovjetunióra vonatkozó részeket tessenek nyugodtan szó szerint venni. Amit a Vid névről írtam... nos, az nem feltétlenül egzakt.

MOLNÁR JÓZSEF**AZTÁN...**

Aztán a patakokban úsztunk,
egészen a folyóig felfutottunk,
majd az erdőkben kerestünk fákat,
megmászva fiatalságunkat,
és a rétet sem hagyhattuk ki,
boglya alatt kígyókat kutatva,
aztán lefeküdv a fűre,
csak úgy kiáltoztunk az égre,
ahonnan semmit sem vártunk,
ettől még bőrig áztunk,
akkor ez majdnem természetes volt,
felhős, majd tiszta lett az égbolt,
aztán már neveltünk, és újra,
kopoghatott jég, míg meg nem unta,
jöhetett tél, és fagyos utca,
mi csak néztük, kinek szakad cucca,
aztán csönd lett, az ég is elsötétült,
mikor a fegyverek szava kékült.

AZTÁN 2....

Ma már a pataksönd hiányát
elnyomja a tévé, meg az autófüst,
ma már az erdőkből kihulltak a fények,
hiába hívok, múltat megidézve,
elszaladtak az órák, évek,
hiába állok, mint régen székre,
sötét van, a magasból rongyrazás,
a mindent elfedő megmagyarázás.
Sötét van, hiába kiáltom,
holnap jöjjön el megváltóm,
nem kell a világnak már ének,
csak a szappan ízű lidércek,
vakolathullató percek,
vallató magunkba léptek,
nem kell már hűsítő zápor,
csak a téboly, szekértábor.

(olaj, vászon)

EMBER ISTVÁN

Ülök a parton

A Tisza partján üldögélve,
csak hallgatni szabad,
csendben, figyelve
a tovatűnő hullámokat.

Kanyarogva szeli át
a Beregi tájat,
közben ezt suttogja,
mindig visszavárlak.

Visszatérek hozzád,
hisz itt születtem,
majdan megpihenni,
visszahoz a szívem.

Mert mindenünk Te vagy,
anyánk helyett anyánk,
múltunk és jelenünk,
s jövőnk is talán.

Az árnyas fűzfák alatt
megpihenni oly jó,
ülök fenn a parton,
alant az örvénylő folyó.

Éppen kérészek lejtik
szédítő táncukat,
röpke idő múlva
a vízbe pottyannak.

Ennyi volt életük,
egy nász, és vége,
visszavárja őket
a folyó ölelése.

Ez az élet rendje,
az örök körforgás,
csak egy marad örök:
a Tisza, szülőanyánk.

H. TÚRI KLÁRA

Kamaszlány...

- serdülő -, fáj neki is az elválás
jaj olyan furcsa a húgom
úgy idegesít, sírunk és röhögünk:
mi ez, születés? Váltóáram rázza tagjaim
másfelé kell menni, ...váltás a sínen de
utamba állt anyám...megint mondja
vegyek föl sapkát, az első sarokig hordom
- Miklós bácsi mondta, hogy tanuljak! -
mint a kukac: kettévágva tekergek,
kire is hallgassak - ?! ti is ha...
ezt mondtátok...-
talán ha nevet változtatnék?
de gyerekek néznek: hogy legyek így önálló!!
teremtő istenem társad én
hogyan lehetnék?
- Rembrant rajza énem...csak a port töröld le róla !/
postára menjek - de nem köszön vissza az az
/”otromba”! mondanám, de nem mondom ám/
direkt ha vezet
megy idegemre apám meg anyám
mikorra felnövök lesz belőlem
énbelőlem lesz ami lesz
ne akard te tudni azt mi
:ecc-pecc, kimeheccc!...

BEMUTATJUK**A GAZDASÁGNAK ÉS A KULTÚRÁNAK
KÉZEN FOGVA KELL JÁRNI***BESZÉLGETÉS DR. BARÁTHI OTTÓVAL*

-Noha nem Salgótarjában születél, mégis a városban töltött több mint 40 év alatt nógrádi, salgótarjáni lokálpatriótaként lettél ismert közgazdasági szakember.

-Eddig három városban éltem, amelyek közül Salgótarján lett az igazi otthonom, és lesz a végállomás is az életemben. 1944-ben születtem Hatvanban, ahol 1962-ben érettségiztem. Édesanyám családjára a Felvidékről települt át, édesapám régi hatvani, iparos- és vasutas család sarja volt. Szüleim, tanítóim őszinteségre, embertársaink megbecsülésére, természeti kincseink védelmére, türelemre neveltek. Budapest a másik meghatározó város életemben. 1963-ban a közgazdaságtudományi egyetem hallgatója, egyúttal a Veres Pálné utcai kollégium lakója lettem. Több tantárgyban (például gazdaságtörténet, elemzés, statisztika, szociológia) élvezettel mélyültem el, némelyekre (például lineáris algebra) egy-egy utóvizsga erejéig vissza is tértem. Ösztöndíjamat tanításért, statisztálásért kapott keresettel fejelttem meg. Nagy élvezettel lubickoltam a főváros gazdag kulturális kínálatában: moziba, színházba, múzeumba, sporteseményekre jártam. Közgazdász diplomám megszerzése után, 1968 nyarán a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium (KPM) Vasúti Főosztályának elemző közgazdásza lettem. Néhány szakmai elismerés, szakfolyóirati cikk és sok közösségi élmény maradt meg bennem. Utóbbiak közül egyet említek: a hivatali író-olvasó találkozóra meghívott Veres Péterért én mehettem el (a főosztályvezető Volga személygépkocsijával) Gárdonyi úti lakására, és kísérhettem be a rendezvény színhelyére. A sikeres program után még egy órán át kvaterkázhattam a jeles íróval.

-Hogyan kerültél Salgótarjánba, milyenek voltak az első benyomásaid?

-Gyógypedagógus, tanácsai ösztöndíjas menyasszonyomnak itt kellett munkába állni, én pedig – a családalapítás szándékával – követtem őt, nehéz szívvel hagyva ott a szép reményekre jogosító minisztériumi státuszomat és a fővárost. 1971 elejétől kezdtem el dolgozni a Nógrád Megyei Tanács VB. hivatalában. Először csaknem kétségbe estem a feltúrt, ledőzerolt házsorok romjain látszólag reménytelenül létező, valójában tervszerűen építkező iparvárosban. Alapos tájékozódás után azonban már örömmel konstatáltam, hogy egy izgalmas településen vagyok, ahol lesz esély az élhető városi létre, belátható pályáivra. Egy év múlva már a feleségemmel együtt néztük ki az Arany János úti lakások közül leendő otthonunkat. Hamarosan be is költöztünk, 1974-ben pedig nagy örömeinkre megszületett Zsolt, 1976-ban Éva nevű gyermekünk. Előttem van az akkori város is. Néhány évvel érkezésünk előtt adták át a Karancs Szállót, a Pécskő utcai blokkházakat, a megyei művelődési központot.

Megnyílt a föld alatti bányamúzeum, átadták az új Fő téri vasútállomást, a TIT Székházát, megrendezték az első szoborkiállítását. Elkészült a zeneiskola, a „Csillagház” tömbépülete. Sorolhatnám az új oktatási és kulturális intézmények, további lakások, lakótelepek építését. Nagy örömeinkre 1980-ban új múzeumot avattunk, 1988-ban már a korszerű könyvtárat is birtokba vehettük.

-Hogyan sikerült beilleszkedned, s miként alakult további szakmai pályád?

– Munkahelyemen Nyerges János munkautóosztályvezetőmnek, kollégáimnak és adaptációs készségemnek is köszönhetően rövid idő alatt beilleszkedtem. A „magasabb vezetők” közül Illés Miklós és dr. Horváth

István elnökhelyettes segített leginkább az integrálódásomban, sajnos egyikük sincs már közöttünk. 1975-ben megszereztem második, szakközgazdász diplomámat, majd az egyetemi doktori címet is. 1975-ben a pénzügyi osztály helyettes vezetője lettem. Mellékállásban a Pénzügyi Számviteli Főiskola Salgótarjáni Intézetében (első igazgatója dr. Lonsták László volt, akit később dr. Rozgonyi József váltott) óraadó tanárként, TIT-tanfolyamok előadójaként tevékenykedtem. 1979-ben kineveztek a munkaügyi osztály élére, majd megválasztottak a szakszervezet titkárának. 1991-ben, minthogy a megyei tanács és az akkori – tanácsi oktatási és továbbképzési intézet igazgatói – munkaköröm megszűnt, a Salgótarjáni Tűzhelygyár PC-ben vállaltam munkát, ahol gazdasági igazgatóhelyettes voltam. Ezt követően az APEH Nógrád Megyei Igazgatóságának osztályvezetőjeként dolgoztam, később a Nógrád Megyei Munkaügyi Központ munkájába is betekintést nyertem. Időközben idegen nyelveket (angolt, németet) tanultam, 1995-ben pedig újabb egyetemi, jelesül környezeti menedzser diplomát szereztem. Több éven keresztül – gyakorlatilag nyugdíjazásomig – társas és egyéni vállalkozásokban, szabadúszóként, „külsős” újságíróként is kipróbáltam magam.

– Az elemző közgazdász szemével milyen volt Salgótarján gazdasága és társadalma, a városi lét és az életminőség a rendszerváltásig tartó két évtizedben?

Először röviden Nógrád megyéről szólnék, hiszen a rész és egész viszonya, kölcsönhatása a gazdaságban releváns. Nos, a főbb gazdasági mutatók alapján Nógrád még a '70-es évek elején is a megyei mezőny középtáján mozgott. Aszénbányászat 1965-től megindult visszafejlesztése után az „új” ipari üzemek (részben pesti gyárak elavult gépparkjainak) „letelepítése”, a „kijárások” eredményezte dotációk és bérpreferenciák csak megmerevítették a korszerűtlen struktúrát. A félelem a nyílt munkanélküliségtől (amiről hallani sem „bírtak” egyes párt- és tanácsi vezetők) kapun belül duzzasztotta azt óriásira. Nógrád megye gazdasági teljesítménye révén a '80-as évek közepére-végére az alsó harmadbeli megyék közé került. A bányászat visszafejlesztését Salgótarján fáziskéséssel, korszerűtlen ipari nagyüzemei miatt pedig szintén és egyre inkább viszontagságos körülmények között élte meg. Ugyanakkor a foglalkoztatási szerkezet átalakulása, az iskolaszervezet korszerűsödése, a kereseti viszonyok javulása, a szakmai és a civil szervezetek aktivitása még – úgy, ahogy – elfedte a bajokat, látszólag és nyomokban megindult a polgárosodás is Salgótarjában. Szívesen emlékeztetek a kultúra, a művészetek, a szellemi élet '70-es évekbeli prosperálására. Olyan kitűnő szakembereknek köszönhetően is, mint dr. Csík Pál, Kojnok Nándor, dr. Horváth István, dr. Csongrády Béla. A művészek közül Iványi Ödönre, Czinke Ferencre, Mustó Jánosra emlékszem szívesen. Ide kerülésünk után fél évig Hibó Tamásnál laktunk albérletben, aki a szellemi erjedés egyik elindítója, inspirálója is volt. A József Attila Művelődési Központ Tóth Csabával, Brunda Gusztávval és másokkal a közművelődés megújításán munkálkodott. A szakmai szervezeteknek vonzása és kisugárzása is volt. Számos folyóirat, többek között a Nógrádi Szemle, a Fórum, a Palócföld kínált lehetőséget a publikálásra. Utóbbi Végh Miklóssal az élen, Pál Józseffel és másokkal a soraiban az irodalmi szociográfiában jeleskedett. És akkor még nem szóltam a humán és kereskedelmi szolgáltatások javuló színvonaláról, kedvenceimről: az étellel teli Karancs Szállóról (ínyenc-klubjáról, nótaestjeiről stb.) és az SBTC kitűnő csapatáról. Hát hogyne leltünk volna „édes otthonra” ebben a városban!

Az 1970-es évek közepétől, különösen a 80-as évektől a gazdaság növekedése, a külső körülmények hatására (az 1973-as olajár-robbanás, gazdasági világválság) és a korszerűtlen iparszerkezet következtében is – lelassult. A vállalatok korszerűsítésére irányuló beruházások (például a Zagyva III. a síkúveggyárban) esetenként még látványosak voltak, ám gyártmányai egyre kevésbé feleltek meg a korszerűség és a piac követelményeinek. A kihívásokra némely cég vezetője még jól reagált (például Gressai Sándor a Vegyész, majd a Salgótarjáni Vasöntöde és Tűzhelygyár élén), miközben a megyei párt- és gazdaságvezetés érdekérvényesítő képessége gyenge volt, nagyobb létszámot foglalkoztató, igazán korszerű üzemet nem sikerült ide telepíttetni. A „lehelyezett” és szétszórt ipari potenciál nem tudott alkalmazkodni és megújulni, a cégvezetés nem bírt rendelkezési jogositványokkal, szűkös volt a szellemi kapacitás, nem volt kellő bátorság, kevés a kockázatvállalási hajlandóság, az új iránti fogékonyság és így tovább. Mindezek következtében a '80-as évek végére a gazdasági teljesítmények visszaesése, a kapun belüli munkanélküliség

növekedése, a foglalkoztattok számának mérséklődése és esetenként visszaesése Salgótarján megyeszékhely-városok közötti pozícióvesztését eredményezte.

–Milyenek látod a rendszerváltást követő éveket ebben a régióban?

Az 1989/90-től bekövetkezett üdvözölendő változások (a szovjet katonai csapatok kivonulása, a függetlenség kivívása, a jogállamiság, a plurális demokrácia megteremtése) mellett a gazdaságban nem igazán várt, újabb drámai fejlemények következtek be. Ezek közül itt csak a privatizáció elhibázott szabályozását és végrehajtását említem. Utóbbi nyomában a salgótarjáni nagyüzemeket is darabjaira szedték, a kisebb cégek gyanús alkuk után, áron és értéken alul keltek el, foglalkoztatási követelmények nélküli adásvételi szerződések, laza megállapodások alapján ismeretlen-idegen tulajdonosi kezekbe kerültek. Kiüresedtek a vállalatok, leszerelték gépparkjaikat, elszabadult a munkanélküliség, visszafordíthatatlan leépülés indult el. Salgótarján első önkormányzatában a hezitálás, a hatalmi vetélkedés, a pártharcok, a polgármesterváltás, a piacgazdasági ismeretek hiánya jelentős fáziskésést és károkat okozott, gondoljunk csak az ipari park rendszerváltás utáni csaknem tíz éves megkésett kiépítésére, beüzemelésére. A város hajója lemaradt az országos befektetési hullámról, hanyódott, fedélzeti irányítása akadozott. Időközben a gomba módjára szaporodó kényszervállalkozások egy része – tökehiány és felkészületlenség miatt – felszámolásra került. A megmaradó cégek csak csekély hányadát tudták felszívni a munkanélküliek növekvő seregének. Mindez – egyéb súlyos következményeivel együtt, mint például az elszegényedés, a kirekesztettség, a kilátástalanság – napjainkban is érzékelhető jelenség, ellentmondásokkal és feszültségekkel terheli a várost és lakóit.

– Dolgozataid nem csupán a gazdaságot érintik, a helytörténet, a kultúra is érdekel. Milyenek látod a város mai kulturális életét?

Kultúrafelfogásom, azaz a kultúra társadalomban betöltött szerepéről alkotott nézetem középpontjában a kultúra és a gazdaság szimbiózisa áll. A gazdaságnak és a kultúrának kézen fogva kell járnia, ha eredményesen és sikeresen akar működni. Ám nálunk a kultúra mintha önjáró lenne, néha úgy tűnik, pazarlóan látványérdekelt és rendezvényközpontú, miközben egyes alapfunkciók ellátása és kiteljesítése is forrásért kiált. Kulturális életünk ma is gazdag, színes és pezsgő, az ember el sem jut minden programra.

Ám nem szűkülhet be a kulturális ágazatba magába, a gazdaság és társadalom valamennyi szférájában hatnia kell, be kell töltenie rétegeket és korosztályokat integráló szerepét. Ennek érdekében fontos lenne többek között a felsőoktatás újraindítása, a kreatív ipar (kutatásfejlesztés stb.) feltételeinek menedzselése, az intellektuális javakhoz (piaci információk stb.) való hozzáférés szélesítése, a vállalkozási készség erősítése, a versenyképesség növelése, a befektetés-ösztönzés elősegítése, az épített és a természeti környezet fenntartható használatának támogatása. Elkerülhetetlen a politikai kontraszelekció megállítása, a munkakultúra kiterjesztése, fiatal, kvalifikált és intelligens szakemberek csatasorba állítása. Mindezek nélkül nem jöhet létre pozitív korreláció a kultúra és a gazdaság kapcsolatában, elégséges szinergia a gazdaság és a kultúra között. Ugyanakkor örömmel konstatalem, hogy egyes, általam favorizált célkitűzések és intézkedések Salgótarján 2014–2020-ra szóló Integrált Területi Programjában (ITP) és az országos operatív programokban is megjelennek.

– A helyi kultúrát érintő, reményeink szerint pozitív változások mellett mit vársz a város Integrált Területi Programjától (ITP)?

-Az elmúlt évtizedekben egyetlen programunk sem valósult meg, nemhogy maradéktalanul, de volt, amelyik nyomokban sem – amiben a tervezők hibája is benne lehetett. Csakhogy az emberi tényező most is „játszik”, a külső körülményekről nem is beszélve. Viszont a Salgótarján Megyei Jogú Város Közgyűlése 2015. május 7-ei rendkívüli ülésén elfogadott programja (ITP) az eddigieknél nagyobb esélyt kínál azért, hogy a megítélt 9,2 milliárd forint indikatív forrás elvileg realizálható, miközben további operatív programok is

pályázhatók, újabb források is remélhetők. Ha nem is olyan nagyságrendben, mint arról egyes szakemberek nyilatkoznak. Ugyanis önkormányzataink, gazdasági és egyéb szervezeteink forrásfelvevő képessége eddig nagyon gyenge volt. Tudni érdemes azt is, az ITP közvetlenül nem teremthet munkahelyeket, nem finanszírozhat cégalapítást, „barnamezős” területvásárlást stb. Az ITP elsősorban a gazdaságfejlesztést és a foglalkoztatást elősegítő társadalmi és infrastrukturális fejlesztéseket (pl. út-, energiahálózat, intézménykorszerűsítés, turisztikai projektek) tartalmazza. Így mindent egybevéve: a 2014–2020-ra szóló program szerintem jó esetben a város önmagához képesti fejlődésére lehet elég, felzárkózásra – e néhány év alatt – aligha.

–Könyveid, tanulmányaid jelennek meg, megírtad a Dolinka krónikáját, a Kálvária történetét, a Palócföld című folyóirat „krónikása”, a Nagy Iván pályázat rendszeres díjazottja vagy. Mivel töltöd az időd mostanában?

Immár tíz évvel nyugdíjazásom után is – te jó ég, hogy szalad az idő! – csupa örömet okozó munkát végzek. Pályázat- és szakdolgozatírás, konzulensi, lektori munka, helytörténeti tanulmányok készítése, újságírói, közírói, szakírói tevékenység. Az elmúlt években (is) több tanulmányom jelent meg országos folyóiratokban, így a Comitatus, a Területi Statisztika és a Honismeret c. országos szaklapokban. Údító időtöltésként készítek jegyzeteket majdani visszaemlékezéseimhez, hiszen olyan notabilitásokról vannak személyes élményeim, mint a már említett Veres Péter, vagy professzorom, dr. Berend T. Iván, aki a Magyar Tudományos Akadémia elnöke is volt, dr. Hágelmayer István tanszékvezető tanárom, aki az Állami Számvevőszék elnökeként vált igazán ismertté. Említhetem egyetemi hallgatótársaim közül a „befutottakat”, a miniszterelnökké avanzsált Medgyessy Pétert és Németh Miklóst, a politikus Bauer Tamást, a „szakszervezetis” Nagy Sándort, a lapszerkesztő, író Gubcsi Lajost. Bujtor István színészként évvel járt fölöttem a közgázra, gyakran fociztunk egy csapatban, s az egyetemen kollégám-barátom volt a NEOTON együttes alapító-vezetője, Pásztor László is. Maradék szabad időmben szívesen látogatom a városi programokat, jobbára ott vagyok a megyei és a városi önkormányzat közgyűlésének ülésein, nyilvános fórumain. Újra sokat olvasok: „mindenevő” vagyok, de mostanában a memoárokat preferálom, utóbb például Ungvári Tamás, Németh Miklós, Aczél Endre, Tömpe István visszaemlékezéseit olvastam. A televízióban jobbára csak a hírműsorokat és a sporteseményeket kísérem figyelemmel, az interneten szívesebben szlalomozok, a Facebook közösségi oldalt kifejezetten kedvelem. Elég sűrűn levelezek volt iskola- és osztálytársaimmal, naponta diskurálok, ritkábban kirándulok kitűnő barátaimmal, miközben természetesen a világot is megváltjuk, megreformáljuk. Élettársammal, Erzsikével jó két és féltizede élünk kiegyensúlyozott és boldog párkapcsolatban, a legnagyobb örömeinkre vagyunk együtt – amikor csak tehetjük – családos gyermekeinkkel, a már szintén felnőtt, illetve még iskolás unokáinkkal.

–Aktív pályád során számos kitüntetést kaptál. Lokálpatriótaként helytörténeti munkáid jelennek meg, s kapnak elismerést. Milyen terveid vannak még?

–Munkám elismerésével egészében elégedett vagyok. Számos kitüntetésem mellett és között 1982-ben megkaptam az aktuálisan legrangosabb állami kitüntetések egyikét, a *Munka Érdemrend* arany fokozatát, ami egészen kivételesnek volt tekinthető negyven éves kor alatt. Pláne úgy, hogy nem voltam párttag, ami azonban az akkori főnökeimet (Illés Miklóst, Devcsics Miklóst) feltehetően nem zavarta, őket „csak” a teljesítmény érdekelte. Ahogy engem meg nem a pártpolitikai eszmék és tézisek, hanem értékek motiváltak, olyannyira, hogy az 1989 után megalakult pártok egyikébe sem léptem be. A rendszerváltás, illetve még később a nyugdíjazásom után a munkámat kitűnő intézményi szakemberek és vezetők ismerték el. Úgymond magasabb – önkormányzati, állami – szinten elsősorban magát a helytörténeti kutatást és tudományos igényű munkát kellene rangjának megfelelően kezelni és elismerni, nem feltétlenül az én ez irányú és kapcsolódó szak- és közírói tevékenységemet. Amennyiben azonban az előbbi megtörténne, akkor evidencia lenne a helyi szakemberek magasabb szintű és gyakoribb elismerése is. De, mint utaltam rá, nekem legkedvesebb kitüntetés a szakmai elismerés, és ezzel egyenértékű könyveim, dolgozataim, cikkeim

olvasóinak a köszönete és gratulációja, barátaim vállveregetése és kézfogása. Meg egyébként is, örök optimista vagyok. Ami a terveimet illeti, azok a koromhoz alkalmazkodó típusúak. Ott van közöttük a kedvemre való szellemi munka, ilyen-olyan írásművek készítése. Időnként a fentebb már említett szakfolyóiratokba szeretnék publikálni. Örömmel írok a helyi lapokba, kiváltképp az egy éve újra működő Tarjáni Városlakó Magazinba, és küldök cikket a Nógrád Megyei Hírlap és Palócföld szerkesztőségének is. Az idei Nagy Iván Honismereti Pályázatot – amelynek több mint 10 éve mindig díjazottja, jutalmazottja voltam – sem hagyom ki. Szeretném Nógrád megye és Salgótarján rendszerváltás körüli gazdaság- és társadalomtörténetét egy tartalmas helytörténeti munkában összegezni. Tervekben mindig jó voltam, a megvalósításhoz nem mindig volt ambícióm, s nincs ez másként napjainkban sem. Sőt, csak azt csinálom, ami jól esik, amihez „ándungom” van, és addig, ameddig az erőm és egészségem engedi. Reményeim szerint – a jó Isten segítségével – még sokáig.

–Köszönöm a beszélgetést.

Dr. Gréczi-Zsoldos Enikő

**A budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi
(ma Corvinus) Egyetem**

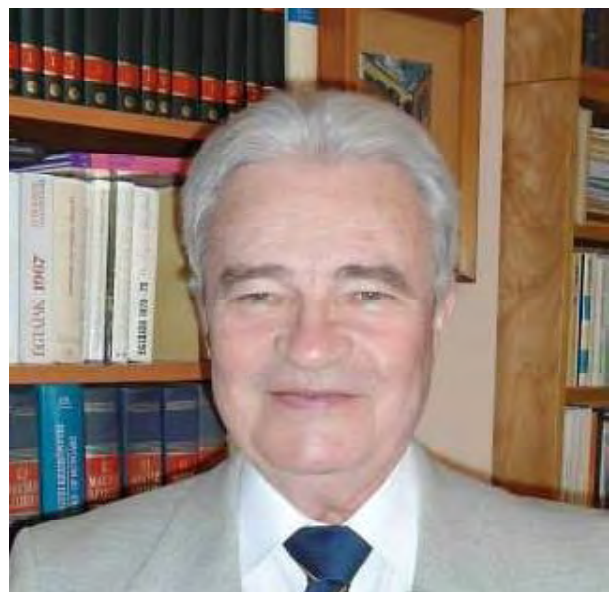
**Az egykori Nógrád Megyei Tanács hivatalának épülete
(Napjainkban a Nógrád Megyei Kormányhivatal tulajdonában)**

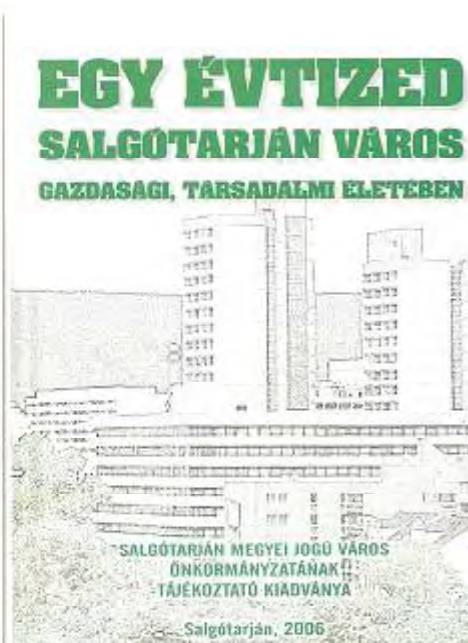
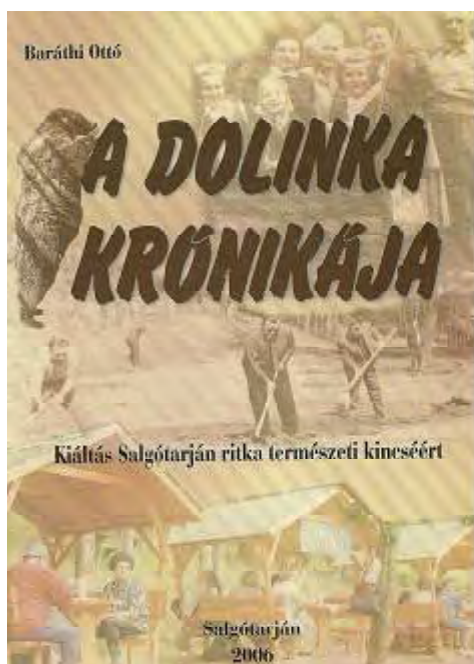
Az interjúalany a Váczi Mihály Gimnázium ballagási ünnepségén gyermekeivel, 1994-ben

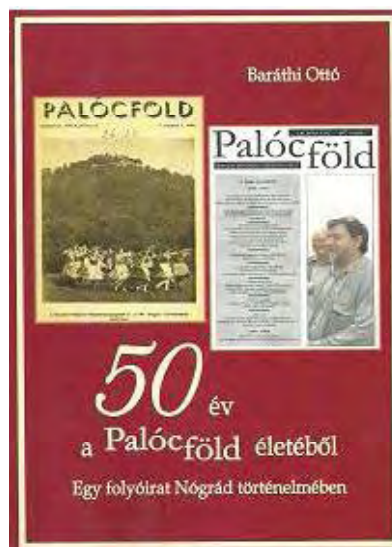
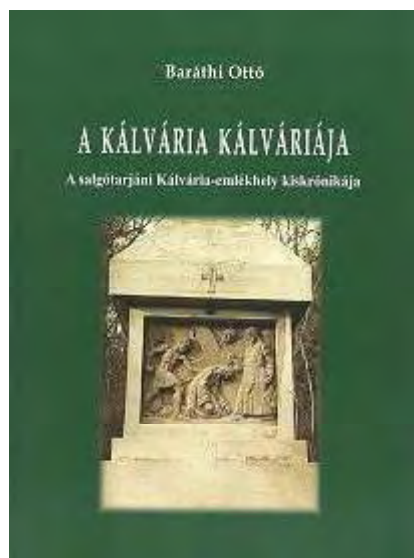
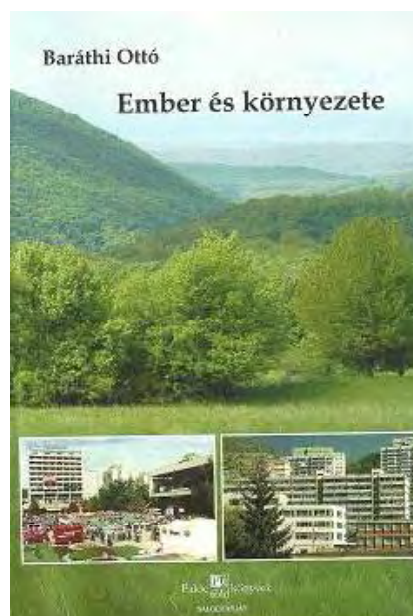
Dr. Gréczi-Zsoldos Enikő

Dr. Baráthi Ottó

Válogatás Dr. Baráthi Ottó helytörténeti munkáiból

(olaj, vászon)

RISKÓ BENCE

Retrológia

(slam)

A média börtönében büszkén kapálnak a hívek,
De a rácsok akkor is rácsok, hogyha rózsaszínek.
Komu...komu...komu...kamukemikálium,
Marximum egy plágium per leninárium.

Idilli a helyzet nálunk, mindegy ki aláz,
Villanyt járunk kapcsolgatni, sír a Zsigaház,
A táskarádió néma, a tévédoboz zihál,
Anyám csendben, önfeledten palacsintát csinál.
Bemegyek, kijövök, de milyen jól kijövök, ha bemegyek.

Csöngetnek.
Az adás bejön, az 56-osok ki.

Anya, anya, kötök egy Casco-t a mamának karácsonyra.

Kapcsolgatás:
Nyugat 5-ös,
Kelet 3-as,
Magyar 1-es.

Músonon a vámpír-retró, mert Tibi bácsi elintézte,
Pedig szegény öreganyám épp a Szomszédokat nézte.
Elhagyja a vásznat néhány Lugosi B. zárszó:
Kiszívnam e lányka vérét, de sajna áll a zászló.

Ne verje ki!
Ne rázza ki!
Mónikával szívassa ki!

Balatoni képeslapon sportszelet-zöld, szar Trabi,
Hány évig várt kedves Piros, tessék szépen vallani!

Nagyhatalmak vakkantanak a makkotokra: sakk!
Szocreál-Madrid verusz Betonbépé Honvéd,
Corvintetős panel-diszkont üti Skála-kópét,
A villamos meg csillagos az Al-Duna-partyban,
Matt!részegre iszom magam a bamba Bambiban.

Csöngetnek.
Tsókolom, Ági van?
Nincs, köszönöm, nem, nem soha!
Vesszen trianon, vesszen a nacionalizmus,
Éljen a magyarság mindig és örökké!

Elérhető a nyugati vendég?
Máris szomszéd: ötös mellék:
- A Fanta, Sprite, s a Coca proli?
- Csak Traubi van Kenobi.

Megint csöngetnek.
Ez a Jóska, ez a Gyurka
Itt van itt a véres hurka,
Itt a kenyér, itt a só,
A hurka télen-nyáron jó!
Ha teheti, kapja be!

Én vagyok az egyetlen, aki hurka helyett vodkát értett?

Kapcsolgatók:
Tekerje ki szerencséjét, legfőképp a nyakát,
Ki mit tud a csillagokról, senki semmit? Nahát!
A Döbrögin gatya sincs, urat ver a ludas,
A nyolcadik utas meg a benzinkutas.

Tele a tél töltőtolla, kupaktetőt le,
Radiátor, gázkonvektor zakatol tőle.
Tele gatya, teleshop,
Telepítés, teleregény,
Tele tank és telefon,
Tele panel, fele remény,
Tele hócipő, meg televízió
Bár Afrikában ez csupán csak víziló-vízió.

Hízni jó, de bízni nem.
Ő eszik müzlit, ő nem eszik müzlit, ő sem eszik müzlit
Ő eszik, és persze ő azt se tudja mi az.

Berlin: falatoznak a falaknál, szakadt már a függöny,
Itthon füstös gulyást főznek, s méléznak egy fűttyön.

- (ablak előtti néma játék, mintha beszélne) -
És természetesen az igazságot nem hallotta senki,
Mert ez műanyag!

Utoljára csöngetnek.
88-at már lenyomtam, te mit tétlenkedsz itt?
Szaszia, Kata vagyok, kaphatnék egy Pepsit?

BÖRZSÖNYI ERIKA

Hajnalban

Abban a hajnali órában, mikor a tudat
az ébren sosem látott tartományban
bolyong, álom és ébrenlét határán
egyszer csak szinte már éberen
megszólalt egy hang bennem.
Tán engem szólított a lelkem?
Ahogy sodródtam az ébredés felé,
éreztem, megkapaszkodni az
elillanó gondolatban már lehetetlen.
Verssorok úsztak az ébrenlét felé
bennem, ide-oda verődve, csapongva,
megragadni nem tudtam egyet sem.
Mindössze ennyi jött velem: „fájó lelkeinket
gondosan állítsuk be a sarokba...”
A szavak értelmét kutatva lassan felébredtem,
feküdtem a hajnali szűrt fényben.
Halkan szólt saját szívverésem bennem,
tik-tak, felelt a falióra kimérten. A nap
első tétova sugarai a függönyökön át
szétáradtak szobámban egy hétfő reggelen.

DOBROSI ANDREA

Sanszkoldusok

A képek a fejekben nem is korcsak,
csak egyenruhások, amit a borszag
beborít, lépért lobbizik a kócsag
mindig is, mindenki azt akar: jót csak,

a csendből kivájni egy talpatnyit,
unott már rühes bőrön a kardigán,
valami új kell, valamit vinni át
vízen, míg avitt a szem, de szív kinyit,

szeretni féltőn, óvatag, még rabot
tár a fény a térben, agg vággyal etet
a lélek, vezesse jövő, ne a bot,

koldus itt tömérdek, ki szedett-vedett,
a holnap hagyjon el érmedarabot!
Kalappal játszik a sansz, mint kisgyerek.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A KÜLÖNDÍJ

A táncverseny résztvevői akkor kezdtek elfáradni, amikor a zenekar rázendített a gyorscsárdásra. A fergeteges, tüzes melódia úgy hatott a versenyzőkre, mintha dupla adag ajzószeret kaptak volna: egyszeriben felforrósodott a hangulat, s már a nézők is a hét párral együtt dobantottak a lábukkal, eltűnt a versenyfeszültség, néhány táncos nagyokat rikkantott, a zenekar kajánkodva fokozta a tempót. Az egyik pár hölgytagja sikítva a fenékre huppant, magával rántva nemcsak a saját párját, de a szomszéd táncosokat is. Óriási kacagás és tapssal kísért ütemes "hogy volt!" jutalmazta a jelenetet.

A végére mindössze két pár maradt a parketten: a 9-es és a 11-es számú. A 9-esek fiatalok voltak, együttesen sem lehetek több negyvenévesnél, míg a 11-esekről kiabált az összeadó évek száma: legalább 150 esztendő. Mindkét pár férj-feleség volt; a fiatalokat Vári Istvánnak és Irénkének hívták, míg az idősebbek egyszerűen Feri bácsi és Margit néni néven iratkoztak fel a zsűrinél. Még ez ellen is ódzkodtak, de megmondták nekik, hogy név nélkül nem versenyezhetnek.

Váriék nem vették szívükre az egészet, ők csupán szórakozni akartak. Élvezték a táncot, de amikor komolyra fordult a dolog, már őket is elragadta a győzni akarás, no meg a különdíj, a hatalmas díszes torta elnyerésének dicsősége, de még inkább a két öreg érthetetlen makacssága; fiatal létükre már csak nem fognak meghátrálni? Irénke próbálta visszafogni Pistát, valamit pirulva sugdosott a fülébe, de a férj kacagva mondta: ne félj, kedves, nem lesz semmi bajod! – és még szilajabban forgatta a feleségét.

Az idős pár arca ünnepélyesen komoly volt, még a legcifrább lépések alatt is. Szemük összekapcsolódott és elszánt, konok kitartással mérték az ütemet. Homlokukról patakokban folyt a veríték, ráncos arcuk színe hullámokban változott, hol fehérre, hol sötétlilára.

A közönség tapssal biztatta a táncosokat. Legtöbbször a fiataloknak szurkoltak, de voltak, akik az öregeket buzdították, pedig őket nem ismerte senki. Idegenek voltak, míg Váriéknak szinte mindenki a barátja volt, együtt nőttek fel, annak idején a lakodalmukra a fél falu hivatalos volt.

Senki nem tudta, honnan bukkant fel a két öreg, egyszer csak megjelentek, bediktálták a keresztnevüket, de ennél többet nem voltak hajlandók elárulni magukról. A férfi magas, szikár, kissé hajlott hátú volt, az asszony törékeny, de szívós fajta, haja hófehéren tapadt izzadt arcára. Szemük egy pillanatra sem eresztette el egymást. Ruházatuk elütött az itt szokásostól; se nem városias, sem falusi. Idegenek voltak, még kinézetre is.

A zenekar most hirtelen, minden átmenet nélkül keringőbe kezdett. Irénke megtántorodott, ahogy a férje átváltott a háromnegyedes ütemre, s ha Pista nem olyan keményen tartja, elbotlik. Feri bácsiék arckifejezése meg sem rezdült, csak forogtak egymást búvóló szemekkel, mintha elvarázsolták volna őket: nem láttak, nem hallottak, csak zihálásuk lett egyre hangosabb. Kezüik görcsösen összefonódott, olyan erővel, hogy a közelben állók láthatták, amint ujjaiuk elfehérednek a szorítástól.

Somosi Géza, a verseny rendezője előre jött és aggódva figyelte az idős párt. Még a végén rosszul lesz valamelyikük – gondolta. Nem ártana szólni a dokinak, hogy figyelje őket, vagy még jobb volna leállítani a zenészeket. Igen, ezt kell tennie – döntötte el magában.

Odasietett a zenekarhoz, intett nekik és kezébe vette a mikrofont.

– Figyelem – kiáltotta –, figyelem! Eredményhirdetés következik! A versenynek két első helyezett párja van...Kérem! Volnának szívesek abbahagyni?! Kedves Feri bácsi, Margit néni, a versenynek ezennel vége!

A két öreg azonban nem állt le. Fejüket egymás vállára ejtve, szédülten, támolyogva forogtak, lábuk rogyadozva összekuszálódott. Valaki odaugrott, hogy elkapja őket, de elkésett: a házaspár úgy esett össze, mintha lelőtték volna őket. Még zuhanás közben sem eresztették el a másik kezét.

Somosi belekiabált a mikrofonba:

– Azonnal hívjátok Krizsán doktort! És álljatok távolabbra, hagyjatok teret, hogy levegőhöz jussanak. Jól van, már látom, jön a doktor...

Az orvos futva érkezett a szomszéd teremből, ahol éppen nagy kártyacsata folyt. Letérdelt a két ember mellé és egyenként a szívük fölé hajolt, közben az érverésüket számolta.

– Szerencsére nincs nagy baj – mondta megkönnyebbülve –, csak túlerőltették magukat. Ejnye, ejnye... Segítsen valaki, vigyük az irodába őket, hogy lefektethessük... Óvatosan!

Elsőnek Vári Istvánék nyúltak a férfi válla és lába alá, az asszonyt Somosi emelte fel, de még hátraszólt:

– Nem kell pánikba esni, folytassátok a táncot, az eredményt utána is kihirdethetjük, ha jobban lesznek. Úgyis tudjuk, kik győztek.

Az irodában a férfi tért először magához. Tétován nézegetett maga köré és azonnal a felesége felé nyújtotta a karját.

– Hogy van?

– Jól, minden rendben – mondta az orvos. – Ne nyugtalankodjék, doktor Krizsán vagyok. Látja, már a néni is kinyitotta a szemét. Megijesztettek bennünket.

Az asszony felsóhajtott és a férjét kereste tekintetével. Sokáig néztek egymásra, aztán egyszerre elmosolyodtak és halkán suttozták:

– Hát megcsináltuk? Istenem, tényleg megcsináltuk!

– Ne haragudjanak – szólt közbe bosszúsan Somosi –, mi az, amit megcsináltak? Mindenesetre, minket sikerült alaposan megrémisztetniük. A táncversenyt, már megbocsássanak, nem éppen a maguk korosztályának találták ki...

– Tudom, igaza van, ne haragudjanak – szabadkozott Feri bácsi –, de mi nem versenyezni akartunk. Nekünk ez volt a lakodalmi táncunk.

Az irodában lévők meglepetten néztek össze. Somosi kissé fanyalogva kérdezte:

– Na és mi lennénk a tanúk?

– Igen. – ült fel a férfi – Maguk a tanúink arra, hogy megtartottuk az ígéretünket. Persze, nem érthetik...

Ötven évvel ezelőtt, 1946—ban itt ismerkedtünk meg ebben a faluban, ide volt kitelepítve mindkettőnk családja, itt esküdtünk, de tilos volt esküvői vacsorát rendezni, nehogy a deportáltak összejöjjenek, csoportosuljanak. Akkor megfogadtuk, hogy ha megérjük, ha a jó Isten is úgy akarja és megengedi, az aranylakodalmunkat itt üljük meg, ugyanebben a faluban és eljárjuk azt a táncot, ami akkor elmaradt. Hát így történt, így kerültünk ide. Sajnáljuk, hogy gondot okoztunk.

– Nem okoztak semmiféle gondot – enyhült meg Somosi megilletődve. – Az a fontos, hogy jól vannak. Egyébként megnyerték a versenyt, ezzel a fiatal házaspárral együtt, holtversenyben. Hadd mutassam be Váriékát... Gratulálok! Ha kipihenték magukat, vegyék át a díjat, egy fél tortát, aztán akár közösen is elfogyaszthatják.

Iréne odalépett a nénihez és megfogta a kezét.

– Kérem, fogadják el a mi részünket is. Legyen ez a különdíj... vagy inkább nászajándék az aranylakodalomhoz, ahogy tetszik.

– Nem, kedveském – simogatta meg a fiatalasszony arcát Margit néni. – A torta a maguké. Mi már megkaptuk a mi különdíjunkt.

– Megkérdezhetem...?

– Hát hogyne! – nevettek az öregek. – Mi magunk vagyunk a különdíj... *egymásnak!* Élünk és megértük ezt a napot. Akkor, ötven évvel ezelőtt, erre nem sok reményünk lehetett. Messzire vetődtünk, a világ másik feléig, tengerentúlra, s most visszajöttünk a főnyereményért is...

– Elnézést – szólt közbe kissé hebehurgyán Somosi –, de nincs másik földíj...

– Téved, barátom – mondta az idős férfi. – Itthon vagyunk, Magyarországon, ahol lám, szeretettel vesznek körül bennünket. Ennyi év várakozás után... S maga azt mondja, nincs külön földíj? Sokat kell még tanulniuk maguknak, fiataloknak, hogy megértsék: az élet és az önmagunk sorsával való megbékélés a legnagyobb főnyeremény! Ámen. S most mehetünk vissza Amerikába, meghalni. *Itthonról – haza.*

KOCSIS GYÖRGY

Zebegény

Gyermekkorom tajtékos
rejtélyes
kis
patakja
szívemen át
elfolyt a végtelenbe

*

Hídon állunk
az álmok fahídján
kislányom
ki azóta felnőtt
és én

*

A habokon elől utazik
egy darabkája gyermekkoromnak
mögötte úszik
bíbor fényben a jövő
gyermekem jövője

*

Az idő szívemen át hömpölyög
a Dunába
a kéklő dalú tengerbe
az örökkévaló
végtelenbe

HÖRÖMPŐ GERGELY

A Duna

Este van. Kertünkben állva
fekete Dunára révedek,
ilyenkor, esték alján, alkonyatkor
feketék lesznek a fénylő vizek.

Homály van már a hegyek alján,
de nyugaton kelet-színű az ég.
Keleten már csak füstfelhő van,
a város, a gyárak, hol minden megég...

Közelről néznénk, forgók alján
hörögnek halott szerelmeink,
ki tudja, mit zúg, lehajtott fővel
hallod ősidők hangjait.

Feketén folyt az évmilliós nagypatak.
Megy szüntelen, mint életünk rohan,
viszi a bánatot, a történelmet,
de reggel újra csillog boldogan.

KISS - SIMON MIKLÓS

Valahol a határon

felködlő valóságom
libikókán lengve
időnyütte foszló kötélén
ring előre hátra
tudván emberen túlról út
vissza sosem vezet

mestere létnek
mestere elmúlásnak
déliab dimenzióban
egyetlen kérdés szabad :
hová tűnik a szellem
és az anyag miért marad

CSÁKY KÁROLY

Mózes nyomában

Atyám,
én láttam
csipkebokrodat
a sivatag
kék ege
alatt.

Igaz,
nem lángolt
már az,
de maradt
a világos-
Ság,
s te így is
jelen voltál.

Mert
a gyökér
örökké él,
és kihajt az ág,
lészen belőle
rózsa meg tüske,
hogyan leboruljon előtte,
kinek hullik
kíntól s örömtől
a könnye;
szemét fordítsa
rejtekező
lángnyelvek felé
bűnös és feloldozott.

Arcom
kitakarom
most
színed előtt,
hadd piruljon,
ha kell
a dőlt vitorla
kormányosa.

(2016. február 19.)

VASI FERENC ZOLTÁN**A jövő reményében**

Megindultak a hegyek,
feltekergöztek az utak,
bűneim elém siettek,
homlokomról verejték fakadt,
s az egek hídja is rám szakadt –
esők ereszkedtek és apadtak,
mesék, mítoszok dagadtak
mint kovász, lettek érzelmeim,
és döndült a föld léptem alatt,
arcomon vércsík szivárgott,
vágott idill képe tűnt el,
eltévedt reszketeg hangom.
Nem voltam én már senki se,
tetszhalott tán, ki épphogy él,
ki enyhet, nyugalmat remél...
És akkor fiam szempilláira néztem,
s féltetni kezdtem és szeretni:
egyetlen élhető kincsem –
és szeretnék meggyökerezni.
Tudtam, kapott virág nem hoz gyümölcsöt,
de a gesztus nyelvén ő kifejezte:
megtermi hitem, gyermeket érlel,
ha sorsára idejében rásüt a Nap.
Istennek hisz, és hozzá hasonlatos lesz,
a fogalom tartalmát megtapasztalja.
Nagyanya lesz anyja s én a nagyapja.

VÉGH TAMÁS

Az eljövendő csendre

*Mariana-árok, végállomás.
Lejjebb nem tisztulnak a formák,
Megnyílt az utolsó kiállítás.
Legyen ennyi elég,
Ez a végső virágzás,
Ez az abszurd tökély.*

I.
Talán a tájba bámul a szem,
Vagy a tejútra, a befelé
Megtett útra, vetetlen reggelekre.
Talán arra az eljövendő csendre,
Mely metszetlen szőlőtőkék
Felett lebeg majd a kertben,
Nem tudom.

Nem tudom, csak érzem,
Hogy ebben az életszerűtlen
Rendben csak feleződik a félelem,
S amikor Lábad elé letésem,
A terhem csak akkor lesz
Semmivé egészen. Úton vagyok.
Hozzád kell elérnem.

II.
Talán a tájba tekint a szem,
Vagy a lerontott üzemek tetején
Megülő varjakat nézi, vagy álmait
Hátrasimítva azt a darab földet,
Mely még megtermi a magáét, és él.
S benne élhetsz te is, mert nem vetett
Ki magából ez a táj, mint fölös terhet,
Elnyútt ruhát. Élet teremtetik itt,
S csillagözön árad a romokra is.

III.
Talán a távolba téved a szem,
S az arcokon ködlő homály is lehull,
Mint az álarc farsang után. Elszabadul
A szív, amikor egy kéklő délután,
Levédett álmaid omlanak össze.
Nem sírsz már. Arcod a fényhez alakul,
S a tisztító szélben újul az épség, a gondolat.
Önző, vad mosolyod elsuhan a mával,
Báránysodhat bátran a lélek,
Mely már bír magával.

2014-03-07

BESZÁMOLÓK**PERESZLÉNYI GYULA
(1942 – 2015)
NEKROLÓGJA**

*Halálúzó ragyogásban.
Csupaszon a kékülő ég alatt.
(N.P. Mikola: Évelő)*

Az emberi lélek – ahogy sárból, napsugárból összegyúrva tudásra törpévé, és vakságra nagygyá formálódik, miként Madách írja Az ember tragédiájában – Hamvas szerint már a születése előtt megválasztja sorsának helyét, és a helyet a géniuszról ismeri fel.

Pereszlényi Gyula az „északi géniuszban”, az Ipoly-táji hazában, a Palócföldön született. Ha valamiben szót értettünk életünkben -ami nem oly gyakran fordult elő-, az úgy gondolom, hogy palócságunk okán történhetett meg velünk. A palóc őseink kurucok voltak és maradtak mindörökre, protestáló lelkek, akik egy élet árán a szabadságukért küzdöttek, s ha egyszer-egyszer a történelemben ki is vívták a szabadságukat, akkorra már nem tudtak vele mit kezdeni. A 20. század Trianon-szindrómája, melynek végérvényesen a gyermekei voltunk és maradtunk, végképp elhatalmasodott a lelkeken. Ugye, Te magad is így érezted, így emlékszel, kedves tanár úr, drága jó Barátom, a napi létben szinte mindig és mindenkor kételkedő Gyula vitéz, a felföldi Pereszlényiek közül.

Akkor most búcsúzóul, az örökmécses fényénél folytatva véget nem érő dialógusunkat, hadd beszélgessek el Veled, hadd kérdezzelek.

Emlékszel még? Milyen *“szép volt a fiatalság kiterjesztett szárnyán lebegni / a feltörő lét menny-magasában”*, s felszállni a végtelenség vonatjára, s visszautazni gyermekkorod vágyálmaiba: Ipolypásztóra. Ma Szlovákiában úgy nevezik ezt a magyar reformátusok lakta falut: Pastovce. Mindig berzenkedtél miatta. Emlékszel még? Amikor Márokról érett fejjel, a Bajai Állami Tanítóképző elvégzése után elővédként visszaérteztél tanítani az Ipoly-alsó völgyébe, szűkebb pátriádba Vámosmikolára, hogy édesapátok, idősebb Pereszlényi Gyula, a református kántor és énekmondó akarata szerint előkészítsd a kitelepítettek álma szerinti családi visszatéréseteket Baranyából, a Délvidékről nézvést a Felvidékre.

Emlékszel még? Mikor átlépve „határokon”, ifjúi hévvel akadályt nem ismerve kerítésekén átugorva, bonviván hangulatokban udvarolni kezdte szíved választottjának, leendő hitvesednek, Helgának?

Emlékszel még? Mikor megszülettek szerelmetek gyümölcsei, a gyermekeitek, azt mondtad, az nem lehet, hogy fiad ne szülessék.

Emlékszel még? Mikor zöldfülű tanítványaidat, köztük Zoltán öcsémék korosztályát Vámosmikolán, Nagyörzsönyben, Tésán és Perőcsényben a falubeliek portáira, csűrjeibe, istállóiba, kamráiba és poros padlásaira küldted, hogy vegyék számba, gyűjtsék össze a múlt relikviáit, írják össze a Házi áldások örökbecsű mondásait, a tulipános ládák, az egykor volt kelengyetartók feliratait, melyeket jobb híján kukoricadarálók és szecslovakágók alátéteként használtak akkoriban. Jellemzően semmibe véve a múlt értékeit. De Te kivételesen és szenvedélyesen gyűjtöttél, adtál-vettél, régiséggel kereskedtél. A felmenőid dicsőségére legyen mondva, hogy a néprajz tudományában is megmerítkeztél. A Vámosmikolaiak Tájháza ma is örzi gyűjtésed muzeális tárgyait. A tanítványaid, akár testnevelést, akár ének-zenét, vagy épp politechnikát oktattál, ma is úgy emlékeznek Rád, mint arra a nyitott, a személyesben is tanítóra, aki tudatosan tudta, hogy két ember között legrövidebb út az egyenes, őszinte beszéd, beszélgetés, az érzelmi emlékezés. Úgy gondolom, hogy mint depresszióra hajló, drámai lény időről-időre képes voltál úrrá lenni

mélypontjaidon, s derűvel élni, hiszen mosolyos, játékos jelenléteddel tanítóttál a Mindenségre. Meglehet, jó emberismerőként vallottad, talán épp *Keresztury Dezső* pedagógiai intelmét:

„El ne feledd a hazát: a
szűkebbet és a nagyobbat
melyben a néma magyart
őrzi az emberiség.

Emlékszel még? Mikor, mint Diogenész a hordóban, az Ipolysági úti pincétek fenekén ücsörögve múltattuk az időt, s a lét és nem lét kérdéseiről filozofáltunk, szinte minden öszön megkezdve a németmároki vörös murcit, amivel megtörtént az is, hogy borrá se forrhatott, mert megittuk. Közben arról tréfálkoztunk, hogy az isteni nedűnek úgy sincs más választása, minthogy bennünk is egylényegűvé váljon, hiszen: „Borból lettünk, borrá leszünk!”. Te nyakas kálomistaként a bor hatására is materialistának – hangsúlyozottan nem ateistának — vallottad magadat, mert azt taglaltad, hogy a természettudományok, köztük a fizika, a kémia, a biológia egyértelműen kimondják: se az anyag, se az energia nem vész el, „csak” átalakul. Iskolás ez a megállapítás, de minden bizonnyal volt és van benne valami igazság. Ezt most azért is hozom fel búcsúzóul, hogy felmenthesselek végakaratom nem éppen keresztényi óhaja alól. Mert az való igaz, hogy a szétszórt hamvak, a Dunába szórt hamvaidd, nem enyésznek tovább, sőt vegyületekké szerveződhetnek, és ez újra egy magasabb rendű állapotot jelenthet. S így képzeted szerint kimondható az is, hogy nincs “valódi” halál, “teljes” megsemmisülés. Ám akárhogyan is elemezzük létünk és nem létünk között helyet kell tudnunk hagynunk az Egy-Igaz-Istennek, aki Ady szavaival: mégis csak legjobb kísértet, mert van valamiként minden gondolatnak alján, s mi meg Neki harangozunk egy egész életen át. Egyébként meg a Palóc őseink a régmúlt időkben, az in extremis állapotában a haldoklót a földre fektették, hogy az Anyaföld, a Földanya segítségével könnyebb legyen az elmúlása, addigi létének újraélése, hiszen úgy hitték, hogy halála pillanatában mindenki “beleszületik egy másik világba”. Milyen szép és érzékeny képzelet szülte meggondolás ez, ami segítette a hozzátartozókat a gyászukban, halandóságuk elfogadásában. Hiszen drága halottjuk nem semmisült meg végérvényesen, hanem beleszületett abba a dimenzióba, amelyben elődjei már várták és vélhetően a purgatóriumon át a mennyeknek birodalmába, avagy épp a pokolra kísérték őt. Ebben a tudatban haldoklónak, és a családtagoknak egyaránt könnyebb volt a halált lefogadniuk, elviselniük. De hát, mint annyi minden más az ősi hagyományainkból, ez is a feledés homályába veszett.

Emlékszel még? Önfelelt muzsikálásaidra, mikor fáradtan is jó szívvel fújtad a klarinétot, a szaxofont a három Jánossal: Galbáccsal (a Galbival) és Szegedivel (a Gyantával), Szabóval (a Capival) Veszelák Ferencel (a postással) és másokkal zenélgetve. S amikor vásár- és ünnepnapokon, búcsúk alakalmával, vagy épp a lakodalmakban, az Ipoly Vendéglőben napokig tartó láncívászatotok közepette, ám mások örömeire is, a Holdvilág Zenekarotokban kizökkent veletek az idő. De „Mit ér a legszentebb erény, — kérdezhetné Baranyi Ferenc: *Ki számol el* című versével, — *ha bűnnek láthatja bárki azt?*” Szóval:

„Mit ér a legszentebb erény, ha
bűnnek láthatja bárki azt?
Ki sziklával rombol – mit ér, ha
belőle vizet is fakaszt?
Ki szabja meg a lét határát
s halált erénnyé ki avat?
Ki számol el a világgal,
hogy adós sehol nem marad?
Ki? Mit? Miért? Mi végre? Meddig?
A kérdések mentsége véd,
hogy ki ne egyezzen az ember
saját magával semmiképp.”

Legutóbb tavaly nyáron, mikor telefonon hosszasan elbeszélgethettünk, akkor arról folyt a diskurzusunk,

hogyan az orgona előtt ülsz éppen, s zenét szerzel Baranyi Ferenc egyik versére, ezért is idéztem meg őt. Korábban sohasem panaszkodtál, de most, mintha mégis érződött volna rebegő hangodon valami panaszféle. Úgy vettünk búcsút egymástól, hogy Vámosmikolára, a Mykoláriumunkba invitáltalak, erősen, hogy megérezhesd kívánságod szerint újra és ismét az Ipoly gyógyító illatáradatát horgászás közben. De akkor, mintha azt dünnyögted volna, eldohányzott barna bariton hangodon: nem megyek! Nem és nem! S ezzel a könnyörtelen nemmel, csak most szembesülök, ahogy az arcképed fénymásolt fotóiról leolvashatom, hogy mire is gondolhattál akkor. Pilinszky János *Egy arckép alá* című versének néhány sora jut most eszembe:

„Öreg vagyok, lerombolt arcomon
Csupán a víz ijesztő pusztasága.
Szürkület gránitpora. Csupán
A pórusok brutális csipkefátyla.”
/...../
„És egyedül a feneketlen ágyban.
És egyedül a párnáim között.
Magam vagyok az örökös magányban.
Akár a víz. Akár az anyaföld.”

Igen, igen, a szomorú valóság az az, hogy felséged, Helga korai halálával magadra maradtál: Az én halála, Egy sosem volt Madaré az életünkben.

(Item)

Ne féljél, mindig a másik
ember hal meg, nem te!
(n.p.m.)

Így nyugtatgathatnám most magunkat, magamat, de *igazság kereső körútjaimon* lelkiismeretem szerint nem tehetem. Mert mi a halál? Ki mondja meg nekünk: a “*szeretet tériszonyában*”, “*fogyó életünk növekvő lázában*”, a gyászban „*hitfogyatkozáskor*”, Nekünk az árvaságra jutottaknak, szeretteidnek, testvéreidnek: Zoltánnak, Vilmának; lányaidnak Babinak és Pötyinek, fiacskádnak: Gyuszinak; unokáidnak, rokonaidnak, palóc földijeidnek, szellemtestvéreidnek, tanítványaidnak, testi-lelki jó barátaidnak, sors- és bajtársaidnak, az időtlenségben Veled muzsikáló és korcsmázgató gyönyörűeknek, az ismeretlen ismerősöknek, távoli tisztelőidnek, s azoknak, akik sohasem szerettek, mert meg nem értettek: — hogy mi az igazság!?

“*Ó most hull a test és hull a vér,
addig élünk még a lélek él!*”
(Babits: Arany)

“*...a halál a lélek felébredése
és önmagára eszmélése, talán?*”

Most már sejtem, hogy csakis ebben az isteni transzcendens reményben volt jogod meghalni, s van jogod tovább élni is. Mibennünk.

“*Talán a halál az ősi lényeg ép,
A tiszta forrás, a valódi lét?*”
/...../
“*Halál az élet s élet a halál?*”
(Komjáthy Jenő)

Mert bárhog is szeretnénk, a könnyörtelen valóság az az, hogy Mi haltunk meg Tebened, Mi a túlélők. S életünk végzetes ellentmondásossága éppen ez, hogy gyermek-émlékezetünkben Önnönmagunkat felejtenék el, ha Téged elfelejtenék.

Pereszlényi Gyula!

*Legyen meg a Te akaratod
a kilakoltatott lélekben.*

*Legyen meg a Te akaratod
a kilakoltatott fejekben is.*

*Azonképpen házkutatást tartass,
úgymond önkéntes revíziót,
hogy visszasejtesedjen,
hogy visszasejtesíthesd
mi benned mennyei —*

*azonképpen itt a Földön is,
életre” tévedt” egyszerűséged.*

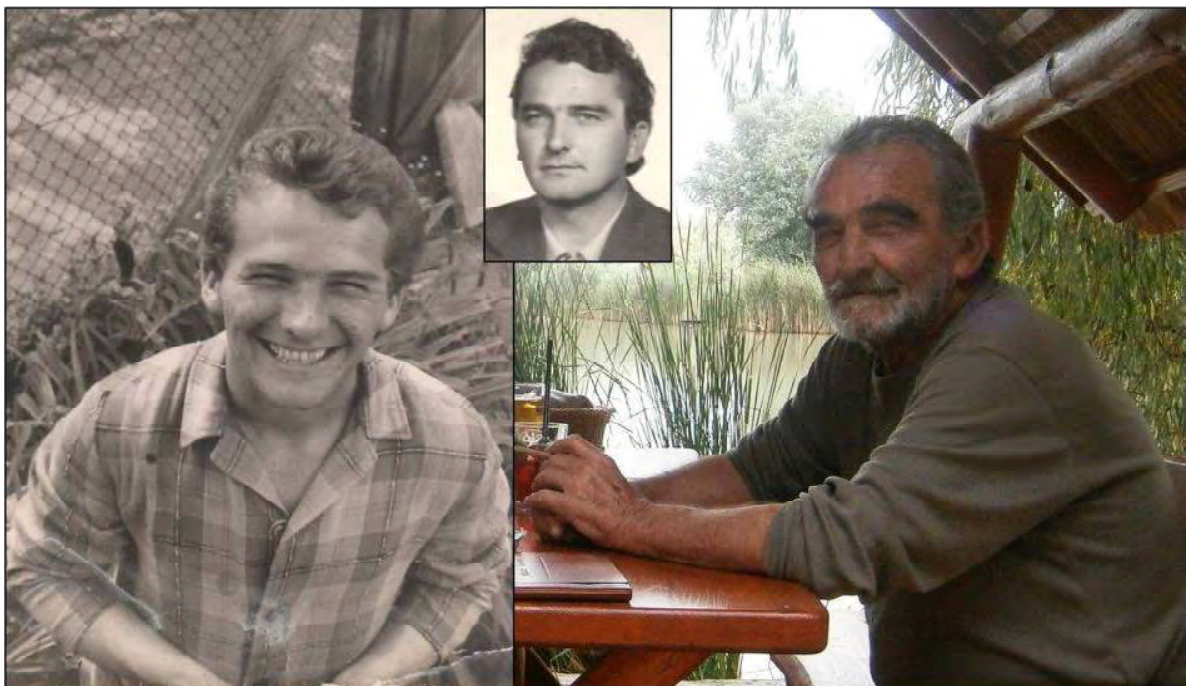
....

Per omnia
saecula
saeculorum
in aeternum

Ámen!

(németh péter mikola)

(Elhangzott: A végső búcsú alkalmával a gyászoló Család kérésére, 2016. Január 30-án, Budapesten, a Hungarovox Oktatási és Kiadói Stúdióban.)

A zentai-budapesti Gál Hedda vehette át az idei Jókai-díjat 2016. február 20., szombat

KOMÁROM. A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület a budapesti Falvak Kultúrájáért Alapítvánnyal, illetve a Jókai Emlékbizottsággal közösen szombaton 10. alkalommal, a „nagy mesemondó” születésének 191. évfordulójára is emlékezve adta át a **Jókai-díjat** irodalmi pályázata győztesének a komáromi Kultúrpalota dísztermében. Az arany díszoklevelet és Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett gipszmásolatát a zentai származású, tizenkét éve Budapesten élő **Gál Hedda énekes-író-költő** kapta.

A Szózat elhangzása után Keszegh Margit egyesületi elnök üdvözölte a vendégeket, köztük Nick Ferencet - a Falvak Kultúrájáért Alapítvány (FKA) Kuratóriumának elnökét és a Magyar Kultúra Lovagrendjének alapítóját, Tárkányi Imrét – a Jókai Emlékbizottság elnökét, Stubendek Lászlót – Komárom polgármesterét és helyettesét, Keszegh Bélát, továbbá Hamrák Zsófia dél-komáromi önkormányzati képviselőt, Jókai Tibort – a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének elnökét, valamint a jelenlevő megyei és városi képviselőket, illetve a helyi oktatási és kulturális intézmények, civil szervezetek képviselőit. Köszönetet mondott Csütörtöky József komáromi múzeumigazgatónak azért, hogy a díjátadó ünnepség megtartásához immár tíz éve rendelkezésükre bocsátja a Kultúrpalota patinás dísztermét. Czibalmosné Molnár Éva, Magyarország pozsonyi nagykövetségének egyéb teendői miatt nem tudott eleget tenni a jubileumi rendezvényre szóló meghívásnak.

Keszegh Margit Jókai Mór írói nagyságának méltatása után arról is beszámolt: a Jókai-díj 2006-ban a budapesti Végh József és a 2005-ben elhunyt Szénássy Árpád mérnök, komáromi helytörténész (a Magyar Kultúra két Lovagja) ötletéből született. Időközben határokon átívelő pályázatként vált ismertté, és a díjnak eddig felvidéki, magyarországi, szlovéniai és erdélyi pályázók örülhettek. A díjalapítás egyik fontos küldetése, hogy emléket állítson a legnagyobb magyar íróknak, Komárom jeles szülöttének, és tovább éltesse szellemiségét.

A szombati ünnepségen Nick Ferenc bemutatta a 20 évvel ezelőtt létrehozott, s azóta is sokrétű tevékenységet folytató alapítványukat. A többi között ecsetelte, hogy Magyarország peremvidékén életminőség-fejlesztő programot valósítanak meg, amely során meghatározó szerep jut a kultúrának és a művelődésnek. Azt is elmondta, hogy míg a magyar kultúra napja alkalmából rendezett idei gálaműsoruk díszvendége Kárpátalja volt, jövőre a romániai Partium, aztkövetően pedig valószínűleg az itteni Gömörvidék mutatkozhat majd be az ünnepségükön. Egyúttal felhívta az illetékesek figyelmét arra, hogy a továbbiakban is várják a Magyar Kultúra Lovagja megtisztelő címmel kapcsolatos jelöléseiket.

A tavalyi díjátadó rendezvényen hirdették meg a „Jókai-emlékhelyek és kialakításuk történeti háttere” című pályázatot, amelyre vélhetően a fajsúlyos téma miatt csupán 3 jeligével ellátott pályamű érkezett. A hazai és külföldi magyar szakemberekből álló zsűri hagyományosan a magyar kultúra napján, Budapesten döntött a végeredményről.

A nemzetközi bíráló bizottság nevében Tarics Péter publicista-író értékelte a pályaműveket. Leszögezte: ez alkalommal kevés, de színvonalas pályaművet kellett értékelniük, amelyekkel kapcsolatban egyhangú döntést hoztak. Az értékelési szempontokról elmondta, figyelembe vették a pályaművek tartalmát, eredetiségét, hitelességét, az alkotók saját kutatásainak és élményeinek leírását, az innovatív szándékot, a stilisztikát, a címadást, a különféle formai kritériumok betartását és a mellékelt illusztrációs, illetve képanyag minőségét. Majd egyenként értékelte a beküldött munkákat. A díjnyertes pályaműről elmondta, hogy szerzője összesen 12 magyarországi és külföldi Jókai-emlékhelyet mutatott be nagyon pontosan, precíz történeti háttérrel és gazdag képanyaggal kiegészítve mondanivalóját. A mű nyelvezetét és stilisztikáját kifogástalannak nevezte. Végül kifejezte reményét, hogy a jövőben majd több érdeklődő – köztük jópár egyetemista is – benevez írásaival.

A rendezvény fénypontjaként Keszegh Margit felkérte Nick Ferencet az oklevelek és a Jókai-díj átadására. A zsüri ez alkalommal legkiválóbbnak a zentai származású, Budapesten élő Gál Hedda művét tartotta. A Jókai-díj legújabb tulajdonosa a hagyományokhoz híven ezúttal is arany díszoklevelet és egy márványalapra helyezett Jókai-kézmásolatot (Donáth Gyula szobrászművész alkotásában) kapott. További arany díszoklevéllel jutalmazták a tavalyi győztes, Bőjtthe Pál – kolozsvári állatorvos és a balatonendrédi Szabó Katalin munkáját is.

Az ünnepség további részében Végh József foglalta össze a Jókai-díj tízéves történetét, miközben hangsúlyozta: „az ötletgazda Szénássy Árpád korai távozásával mindmáig fájó, tátongó űrt hagyott maga után“. Úgy véli, hogy „Jókai munkássága kifogyhatatlan példatár a tollforgatók számára“. Végül reményét fejezte ki, hogy tíz év múlva majd hasonló szép eredményekről számolhat be a tovább élő Jókai-díj kapcsán. Keszegh Margit bejelentette, hogy megjelentették a tavalyi pályázatuk (A kiegyezés és a századforduló kora Jókai írásaiban) győztes alkotásait tartalmazó antológiát, amely első példányát Szénássy Árpád özvegyének és lányának nyújtotta át. Majd meghirdette a pályázat következő évfolyamát, amely témája „A Jókai-regényekből készített filmek elemzése és összehasonlítása az eredeti regénnyel“. Várják tehát az e témakörben írók újabb, jellegű tanulmányokat. Azt is hangsúlyozta, hogy 2015-öt Jókai Emlékévknek nyilvánították, s a világhálón közzétett felhívásuk nyomán, hogy mások másutt is különféle rendezvényekkel emlékezzenek meg az évfordulóról, a tusnádfürdői Jókai Mór Alapiskolában is több rendezvényt tartottak. Az intézményt képviselő pedagógusoknak a díjkiosztás után személyesen fejezte ki elismerését.

Végül a jelenlevők a Gaudium vegyeskarnak és hangszeres együttesnek, valamint a helyi Művészeti Alapiskola növendékeinek nívós zenés-irodalmi műsorát élvezhették, amelyet Farkas Adrianna gimnáziumi tanár, Stirber Lajos karnagy – a Magyar Kultúra Lovagja, Farkas Adrianna gimnáziumi tanár és Nagy Ferenc versmondó állított össze. A jelenlevők a Himnusz közös eléneklése után megkoszorúzták a Jókai-szobrot.

A győztes Gál Hedda portálunknak elárulta, hogy 38 éves, két gyermek édesanyja. Zentán született, majd 26 évesen szerelme után költözött Budapestre, ahol azóta is él. „Főként kortárs költők megzenésített verseit és jazzdalokat éneklek. Az idei Ünnepi Könyvhétre Ősanya címmel jelenik meg az első verses- és novelláskötetem egy CD-melléklettel együtt. Nagy szerelmem Jókai Mór, akinek a műveit olvasgatva rájöttem: lelkivilága nagyon közelálló az enyémhez, valószínűleg nekem is az ő korában kellett volna élnem. A Jókai-pályázatra immár harmadszor neveztem be. Az előző években dísz-, majd aranyoklevelet kaptam, és műveim bekerültek a kapcsolódó antológiákba. Ez a téma számomra is nagy kihívást jelentett, és meglepődtem győzelmemen. A pályamunka minden percét nagyon élveztem. Személyesen látogattam el a magyarországi és a külföldi Jókai-émlékhelyekre, illetve emléktáblákhoz. A díjjal járó Jókai-kézmásolatot a zentai múzeumnak kívánom ajándékozni. Mivel a ma kihirdetett pályázati témát újabb nagy kihívásnak tartom, elképzelhető, hogy majd újabb pályaművet írok. Időközben pedig az Ella Fitzgerald-émlékműsoromra készülök, mivel az amerikai jazzkirálynő születésének jövőre, halálának pedig idén ünnepeljük az évfordulóját. Talán ezt a műsoromat is sikerül majd bemutatnom a Felvidéken“ – mondta portálunknak az immáron Jókai-díjas Gál Hedda.

(A cikk a www.hirek.sk oldalról származik, a fotók többségét Végh József mkl. készítette. A Szerk.)

Képek az ünnepi díjátadóról

A díj összefoglalóját Végh Józsefmkl. adta, alább a díjazottal koszorúznak

PROGRAMAJÁNLÓ

MADÁCH IMRE MŰVELŐDÉSI KÖZPONT XIV. VÁCI TAVASZI FESZTIVÁL

Cím: 2600 Vác, Dr. Csányi László krt. 63. Tel: (27) 316 - 411, (27)518-200 Web: www.mimk.vac.hu - E-mail: titkarsag@mimk.vac.hu

A Móricz Zsigmond Társaság és a Madách Imre Művelődési Központ szervezésében.

Molnár József születésnap irodalmi műsora.

Helyszín: Madách Imre Művelődési Központ
(Vác, Csányi krt. 63.) Végh Dezső terme

Időpont: 2016. április 16. – szombat- 17 óra

Köszöntőt mond:

Steidl Levente, Vác Város Művelődési és Oktatási Bizottságának elnöke

Közreműködők:

Heinl Éva, Csernák Zsuzsa, Kocsis György, Cserekllye Károly Zoltán

Molnár József Vácott született, itt végezte az iskoláit, és jelenleg is itt él. Az érettségi vizsgát a Lövy Sándor Gépipari Szakközépiskolában szerezte meg, majd mozdonyvezetést tanult, ez ma is a főfoglalkozása. Időközben újságíró vizsgát tett, különféle lapokban publikál. Korábban tagja volt az egykori, Vácott működő, Kármán József Irodalmi Társaságnak. Károly Györgyöt tartja mesterének, ugyanakkor az első lépéseket, Büki Attila költő, festőművésznek köszönheti. Kedvenc műfaja az epigramma, a haiku, a szonett, de kedveli az ütemhangsúlyos verseket is. Újabban prózaverseket ír. Fontos időtöltése a magyar nyelv megismerése, sokszínűsége, az ősi tanítások istenkeresése, melyekhez Dr. Bíró Dénes előadásai juttatták közelebb. Harmadik éve belső kényszer hatására újból behatóbban kezdi érdekelni a versírás. Rendszeresen jár Open Readingekre, ahol felolvás. Az elmúlt évi ünnepi könyvhéten *Csillagok, akácok* címmel verses kötetet jelent meg, melyben szerepel a pályázatot nyert „Börzsönyos barakk” című verse, valamint a negyedik helyet elért Wass Albert emlékkerse „Kökiáltás” címmel. Rengeteget köszönhet, Kelebi Kiss István költőnek, grafikusművésznek, akinek útmutatása rendkívül fontos volt fejlődése szempontjából.

Jelen pillanatban hét készülő antológiában szerepel írásaival. köztük az Arcok és énekek országos költői antológiásorozat kötetében. Verseinek a Kelet Felől, Partium, Nyugat Plusz, az Agria és más folyóiratok is helyet adnak az utóbbi időben. Rendszeresen ismerkedik a mai költőkkel és írásaikkal.

Belépés díjtalan!

nka
Nemzeti Kulturális Alap

DUNA-DRÁVA CEMENT
HEIDELBERGCEMENT Group

SAJTÓKÖZLEMÉNY

Kedves Szerzőink, Olvasóink!

A *Palócföld* irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat Nógrád megye salgótarjáni székhelyű, országos terjesztésű periodikája. A jelenlegi szerkesztőség eddigi működése alatt, 2008 és 2015 között arra törekedett, hogy a folyóirat több mint félévszázados múltjának szellemi örökségét ápolva korszerű és innovatív lappá váljon, a magyar nyelvterület folyóirat-kultúrájában meghatározó szerepet töltsön be, és regionális szinten olyan műhelyként működjön, amely képes a fiatal alkotók szakmai támogatását biztosítani. Az elmúlt időszakban (Nógrád megye területi adottságaiból, „határhelyzetéből” következően) kiemelten fontos feladatnak tekintettük a határon túli irodalom közvetítését, valamint (a hazai szervezetek mellett) a határon túli irodalmi csoportosulásokkal való együttműködést. A saját hagyományokon, kulturális örökségen alapuló innováció, a kortárs irodalmi és művészeti irányzatokra való nyitottság, a határon átnyúló kulturális együttműködések, valamint a regionális értékek felfedezése és közvetítése, a történelmi Nógrád területére kiterjedő tehetséggondozás határozta meg a munkánkat.

Úgy érezzük, elérkezett az idő a változásra, a megújulásra, ezért leköszönünk a szerkesztői posztról, bízva abban, hogy tavasztól új főszerkesztő és új szerkesztőség folytatja a munkát. Az elmúlt években a *Palócföld* körülményei többször is változtak, de mindvégig élveztük a fenntartó (a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése, a Nógrád Megyei Kormányhivatal, majd Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata), a kiadó (a Balassi Bálint Megyei Könyvtár), illetve a Nemzeti Kulturális Alap támogatását, a szerzők és az olvasók bizalmát, és ezért köszönettel tartozunk.

A szerkesztőség nevében

Mizser Attila főszerkesztő

Nagy Csilla szerkesztő

KÖNYVAJÁNLÓ

Egy eltűnt település:

Jásztelekpuszta

Végh József

2016.

Megjelent Végh József mkl. helytörténész legújabb könyve, az **Egy eltűnt település: Jásztelekpuszta** című kötet. Az olvasmányos, ismereteket pótló műben összegyűjtötte a szerző a településről szóló adatokat, történeteket, képeket, amit ajánlunk mindenkinek, aki itt él a környéken, de azoknak is, akik pusztán csak érdeklődők a magyar települések sorsa iránt. A kötet megvásárolható a szerzőnél.

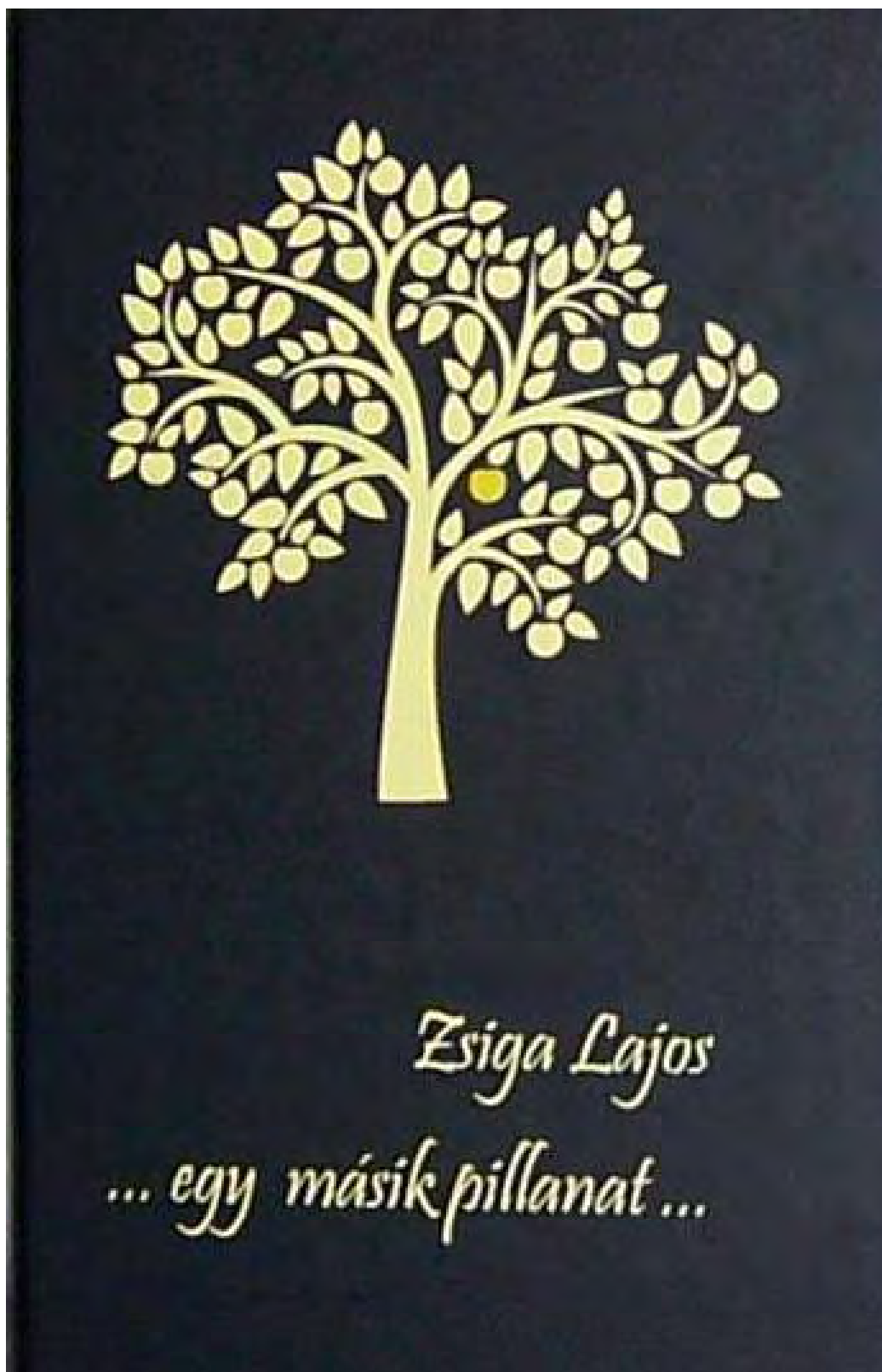
Ha valaki nem tudja biztosan, hogy hol feküdt még a közelmúltban is, bizony nem sok esélye van, hogy felfedezze nyomait. Mégis érdemes arra, hogy felkerekedjünk és megfejtsük titkait.

A világtól teljesen elzárt apró falvacskát a mezőgazdaság szocialista átszervezésének áldozata lett. Ma már csak a szántásból olykor előbukkanó téglatörmelék, a több évszázados tölgyfamatuzsálemek – egyikük tövében a szépen kiépített, mára kiszáradt forrás – emlékeztetnek arra, hogy itt valamikor emberek éltek. Mi az, amit ma Felsőjásztelekpuszta helyén találunk? A vadban gazdag, többnyire erdővel borított térség legfőbb látnivalója ma az a földvár, melyről a régész szakember is úgy nyilatkozott, hogy „kevés hasonló szépségű földvárat ismerünk.”

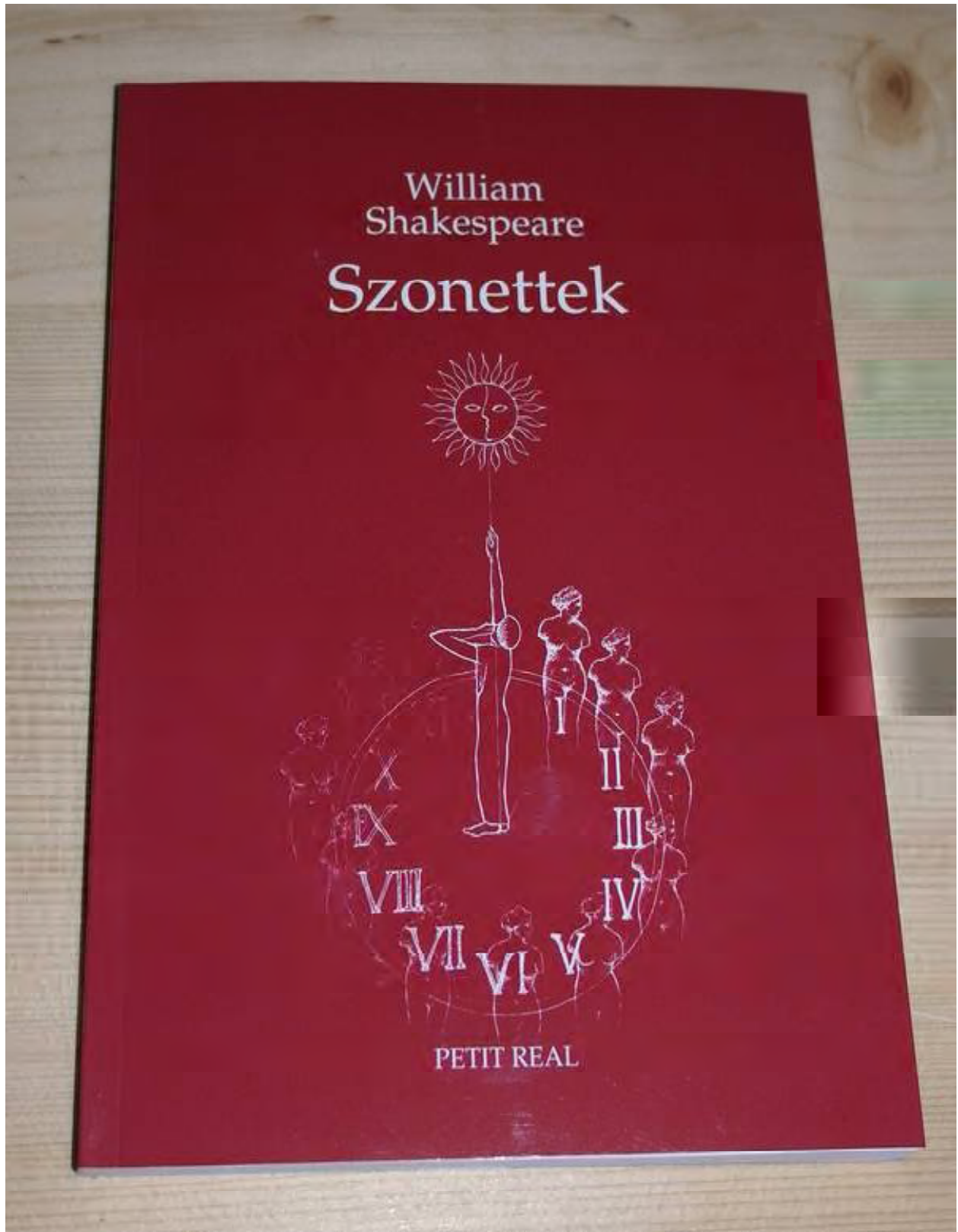
A másik látnivalója a temető, melynek sírjai az egykoron itt lakók neveit őrzik. Sok közülük már elbukva, az avar alatt hever, s a homokköveken egyre halványul a felirat. Az egykori földesúri kriptá - a gróf Benyovszky család temetkezési helye - áll még, de évről-évre omlik. Közel már az idő, mikor nyoma sem marad az egykori településnek.

„a könyv kemény lapjaid között őrzöd/ lelkem muzsikáját... kották nélkül/ az emlékek cifra hárfáján/
...súgják a lapok/ a szavak harmóniáját/ mégis mintha papírhoz láncolva/ örök rabságban a/ gondolatok
sora/ olvasva nyer az igaz szabadságot/ emberek szívében olvad a szó/ a valóság akkor látható”

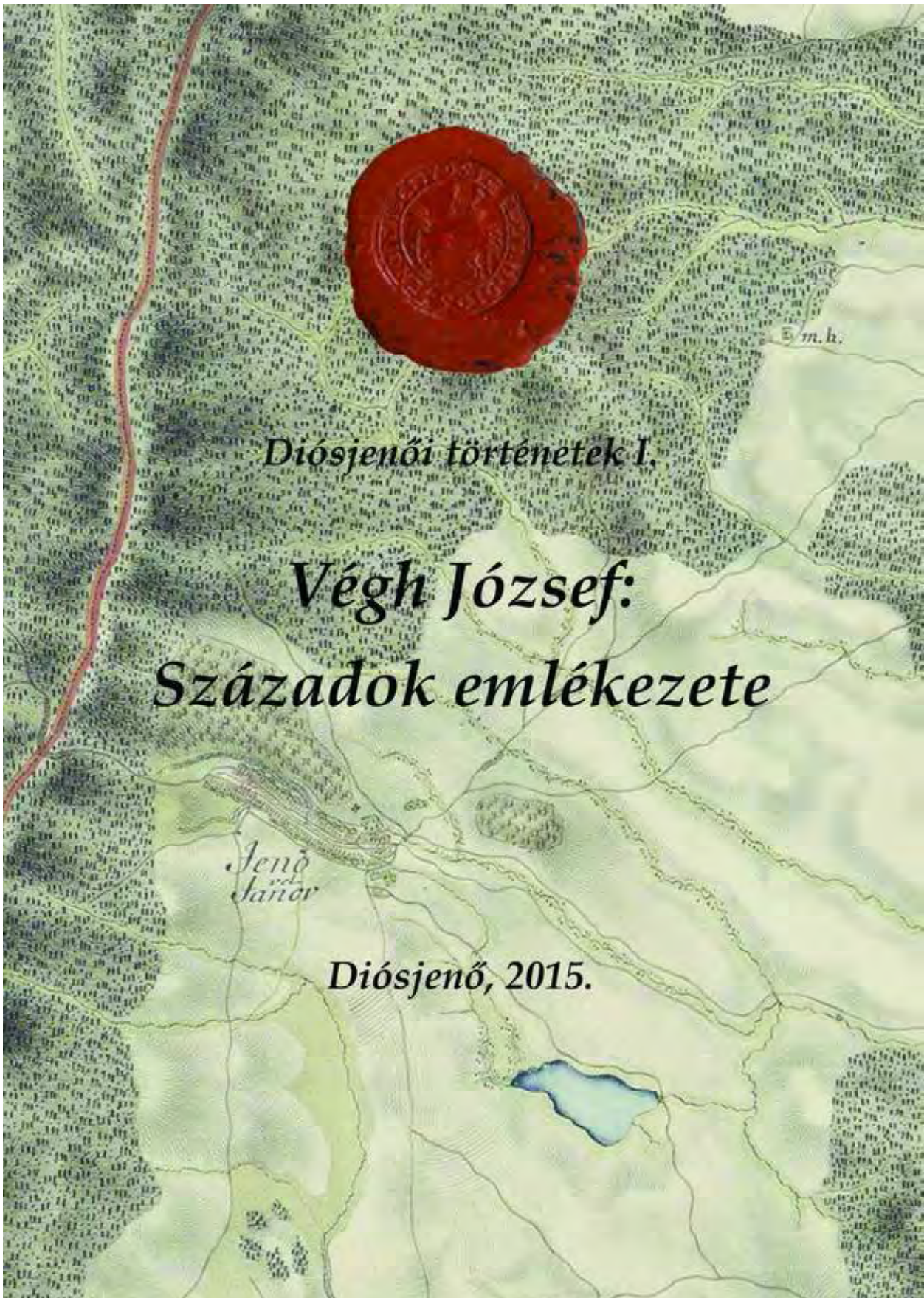
Megjelent Zsiga Lajos verseskötete, érdeklődni a szerkesztőségi email címen lehet. A Szerk.

A Rétságon élő és alkotó **Óvári János** festőművész ajánlásával és grafikáival, illusztrációival, **Csillag Tibor** fordításában és jegyzeteivel, elő-, és utószavával, a **PETIT REAL Könyvkiadó**ban megjelent a **Szonettek** című kötet, ami *William Shakespeare* 154 csodálatos szonettjét tartalmazza. A kötet megvásárolható a könyvesboltokban, illetve lapunk email címén keresztül. *A Szerk.*

Megjelent Végh József mkl. kétkötetes, Diósjenő történelmét, helytörténetét, háborús eseményeit feldolgozó könyve. A kötetek megvásárolhatók a szerkesztőségünkön keresztül a szerzőnél. *A Szerk.*

Diósjenői történetek II.

Végh József:

*Elhallgatott
esztendők*

*Történetek a
második
világháború
időszakából*

Diósjenő, 2015.

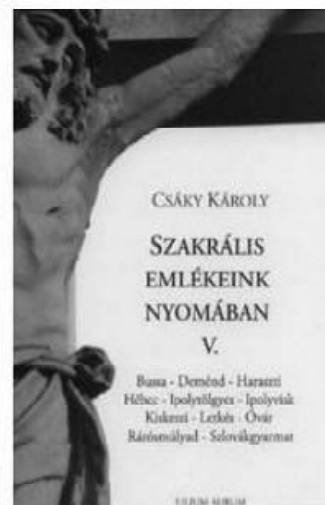
Megjelent a Csáky Károly eddigi életművét feldolgozó *Munkásságom repertórium*a II. című kötet. Ajánlom minden helytörténeti kutató és könyvtáros figyelmébe! Megrendelni a szerzőnél, vagy email címünkön lehet. A Szerk.

Csáky Károly

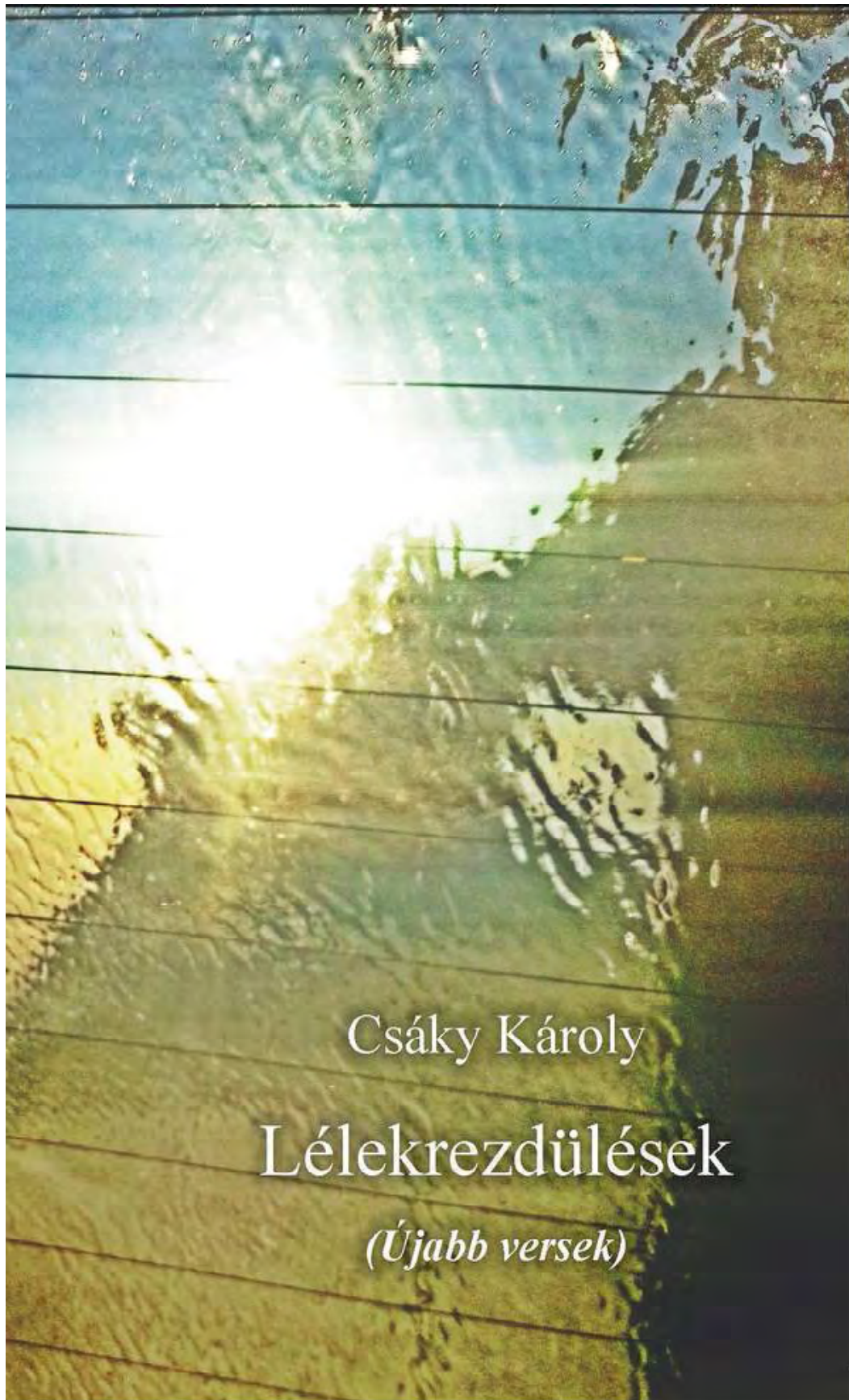
Munkásságom repertórium

a II.

2005-2015

Megjelent *Lélekrezdülések* címmel Csáky Károly negyedik verseskötete, ami egyben a költő-helytörténész-etnográfus 55. megjelent könyve! Megrendelhető a szerzőnél, vagy lapunk elektronikus postacímén. A Szerk.

PÁLYÁZAT

JÓKAI-DÍJ 2017

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Révkomárom) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Jókai Emlékbizottsága (Budapest) pályázatot hirdet:

1. A pályázat címe: **Jókai-díj 2017**
2. A pályázat beérkezési határideje: **2016. október 31.**
3. A pályázatról:
 - a) Az irodalmi pályázat témája: **„A Jókai-regényekből készült filmek elemzése és azok összehasonlítása az eredeti regénnyel.”**
 - b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent olyan szépirodalmi írással – prózával vagy tanulmánnyal – lehet, melynek terjedelme nem haladhatja meg a 25 db A4-es oldalt, de legalább 10 oldalnak kell lennie, 12-es betűmérettel és másfeles sortávolság használatával, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Kérjük a felhasznált források pontos jelölését.
 - c) A pályázat jelíges. A pályamunkához külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon kérjük feltüntetni a pályázó jelígjét. A borítékra kérjük ráírni: „Jókai-díj 2017, pályázat”.
 - d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalán jelíggel ellátva és digitális formában (WORD) CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címek valamelyikére.
 - e) Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. A pályázati kiírásnak nem megfelelő pályázatok nem kerülnek értékelésre.
 - f) A döntés és értékelés: a legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2017. január 22-ig hozza meg döntését.
 - g) A Jókai-díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata.
 - h) Az elismerés 2017 februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából, Révkomáromban kerül átadásra.
 - i) A bírálóbizottság véleményét figyelembe véve a díjazott, legszínvonalasabbnak ítélt írásokból évkönyv kiadására is sor kerülhet. A díjnyertes és minősített oklevelet elért pályázók írásainak első felhasználási joga az alapítókra vonatkozik, amely a „Jókai-díj 2017” antológiában való megjelentetést tartalmazza.

A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza. A Jókai-díjat elnyert pályázó három éven belül nem nyerheti el újból a díjat, de írása megjelenhet az évkönyvben.

Levélcím:

1. Jókaiho všeobecnozdruženie a múzejné združenie
Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület
Valchovnicka 2. (Csapó u. 2.)
945 01 Komárno, Szlovákia
2. Falvak Kultúrájáért Alapítvány
Gidófalvy út 29.
1134 Budapest, Magyarország

E havi számunk szerzői:

Ádám Tamás(Balassagyarmat, 1954) költő, író, újságíró

Borsi István(Budapest, 1957) Diósjenő, szellemi szabadfoglalkozású, író

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Debreczeny György (Budapest, 1958) Budapest, könyvtáros, költő

Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Ember István (Balassagyarmat, 1960) Mohora, mozdonyvezető, versmondó, költő

Girasek Károly (1949 Kiskunfélegyháza) Rétság, lapunk webmestere

Haász Irén (1954 Budapest) Budapest, költő

Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő

Janecskó Györgyi (Vác, 1965) Kétfodony, író, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő

Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kisecset, író

Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950)

Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kocsis György (Zebegény, 1946) Vác, nyugdíjas tanár, népművelő, költő, zenész

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Maruzs Éva (Körmend, 1945) Salgótarján, író, babakészítő

Molnár József (Vác, 1961) Vác, költő, mozdonyvezető

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író

Polgár Vera () Budapest, író, főiskolai docens

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931- Tata, 2014) citera-tanár, zenész, író

Riskó Bence () Dejtár, költő-slammer

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor

Tóth Imre (Zalaegerszeg, 1966) Zalaegerszeg, költő, könyvtáros, lapszerkesztő

H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő

Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:**Alapító-szerkesztő:****Karaffa Gyula****Helytörténet:****Végh József mkl.****Képzőművészet:****Konczili Éva****Szerkesztőség címe:****2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19****Telefon:****+3630-383-5385****Email cím:****karaffagy@ gmail.com****Weblapok:****www.karaffamese.freewb.hu****www.karaffagy.freewb.hu****www.karaffaboros.freewb.hu****www.retsag.net****Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.**

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Csóka László: A dal vége (olaj, vászon, 100x65)